

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΔΙΚΑΙΟ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

Ελαττωματικές Αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης

Ανώνυμης Εταιρείας

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Μαρία Δαμίγου

Επιβλέπων Καθηγητής: Ελευθέριος Βόγκλης

Αθήνα, 2020

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συντομογραφίες	5
Περίληψη – Abstract	7
Εισαγωγή	8
A. Οι μεταρρυθμίσεις του νέου Νόμου γενικά	10
B. Οι αλλαγές του νέου Νόμου στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων	16
Γ. Νομική φύση της απόφασης της ΓΣ	19
Δ. Τρόπος και προϋποθέσεις λήψης απόφασης	22
Κεφάλαιο Α'	
1. Ανυπόστατες αποφάσεις	24
1.1. Το προϊσχύσαν νομοθετικό καθεστώς	24
1.2. Λόγοι ανυπόστατου υπό το ισχύον δίκαιο	29
1.3. Ανυπόστατο πρακτικό διά περιφοράς	31
1.4. Έννομες συνέπειες	33
1.5. Φαινόμενο Δίκαιο	33
Κεφάλαιο Β'	
2. Άκυρες αποφάσεις	38
2.1. Το προϊσχύσαν δίκαιο	38
2.2. Λόγοι ακυρότητας υπό το ισχύον δίκαιο	40
2.2.1. Έλλειψη σύγκλησης ΓΣ	40
2.2.2. Η κατά περιεχόμενο αντίθεση της απόφασης στο νόμο ή στο καταστατικό	45
2.3. Δικονομικά ζητήματα	47
2.3.1. Νομιμοποιούμενα πρόσωπα	49
2.3.2. Προθεσμία προβολής της ακυρότητας	51
2.3.3. Έννομες συνέπειες	52
2.3.4. Ίαση ή μη της ακυρότητας	56
Κεφάλαιο Γ'	
3. Ακυρώσιμες αποφάσεις	58
3.1. Προϊσχύσαν δίκαιο	58

3.2.	Λόγοι ακυρωσίας υπό το ισχύον δίκαιο	61
3.2.1.	Λήψη της απόφασης με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με το νόμο ή το καταστατικό	63
3.2.2.	Ελαττωματική σύγκληση	66
3.2.3.	Ελαττωματική συγκρότηση	69
3.2.4.	Μη παροχή οφειλόμενων πληροφοριών	73
3.2.5.	Κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας	79
3.3.	Περιορισμοί λόγων ακυρωσίας	83
3.4.	Δικονομικά ζητήματα	85
3.4.1.	Νομιμοποιούμενα πρόσωπα	85
3.4.2.	Προθεσμία άσκησης αγωγής και έννομες συνέπειες	86
3.4.3.	Αξίωση αποζημίωσης	88
Κεφάλαιο Δ'		
4.1.	Καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων μειοψηφίας: Το ζήτημα της αναβολής λήψης απόφασης ΓΣ	90
4.2.	Συνέπειες δημοσιότητας αγωγής ακύρωσης	95
4.3.	Ίαση ελαττωματικών αποφάσεων	98
Επίλογος		103
Βιβλιογραφία		104
I.	Ελληνική	104
II.	Ξενόγλωσση	112

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

α.ε.: ανώνυμη εταιρεία

ΑΚ: Αστικός Κώδικας

ΑΠ: Άρειος Πάγος

Αρμ.: Αρμενόπουλος

Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ.: Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης

Γ.Ε.ΜΗ.: Γενικό Εμπορικό Μητρώο

ΓΚΠΔ: Γενικός Κανονισμός Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα (ΕΕ 2016/679)

ΓΣ: Γενική Συνέλευση

ΔΕΕ: Δίκαιο Επιχειρήσεων και Εταιρειών

ΔικΑΕ: Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας

ΔΣ: Διοικητικό Συμβούλιο

ΕΔΔΑ: Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου

ΕΕμπΔ: Επιθεώρηση Εμπορικού Δικαίου

ΕΕΝ: Εφημερίς των Ελλήνων Νομικών

ΕλλΔνη: Ελληνική Δικαιοσύνη

ΕφΑΔΠολΔ: Εφαρμογές Αστικού Δικαίου και Πολιτικής Δικονομίας

ΕΠΕ: Εταιρεία Περιορισμένης Ευθύνης

ΕΠολΔ: Επιθεώρηση Πολιτικής Δικονομίας

ΕπισκΕΔ: Επισκόπηση Εμπορικού Δικαίου

Κ.Μ.Π.Δ.: Κεντρικό Μητρώο Πραγματικών Δικαιούχων

ΚΠολΔ: Κώδικας Πολιτικής Δικονομίας

Ν.: Νόμος

ΝοΒ: Νομικό Βήμα

παρ.: παράγραφος

περ.: περίπτωση

ΠΜΔ: Πολυμερείς Μηχανισμοί Διαπραγμάτευσης

ΧρΙΔ: Χρονικά Ιδιωτικού Δικαίου

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας είναι η κριτική ανάλυση της ισχύουσας νομοθεσίας στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της ΓΣ της α.ε., στο πλαίσιο της οποίας εξετάζονται τρία ειδικότερα ζητήματα:

- α) η καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων μειοψηφίας, ως προς το ζήτημα της αναβολής λήψης απόφασης ΓΣ,
- β) οι συνέπειες της δημοσιότητας αγωγής ακύρωσης απόφασης ΓΣ και
- γ) το ζήτημα της ίασης των ελαττωματικών αποφάσεων.

ABSTRACT

The purpose of this thesis is to critically analyse the current legislation in the Law of defective decisions of the General Assembly (GA) of a limited company (LC). Moreover, this thesis will examine the following three topics:

- a) the abusive exercise of minority rights, with respect to the postponement of the decision - making process of the GA,
- b) the consequences of the publicity of an action for the annulment of the GA's decisions and
- c) the cure of defective decisions.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ελαττωματικότητα των αποφάσεων της ΓΣ της α.ε. αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα ζητήματα στο δίκαιο των α.ε., που απασχολεί διαχρονικά τη θεωρία και τη νομολογία τόσο σε εθνικό όσο σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο. Στην παρούσα εργασία θα περιοριστούμε στην εξέταση του ζητήματος σε εθνικό επίπεδο.

Στην ελληνική έννομη τάξη οι ελαττωματικές αποφάσεις τριχοτομούνται σε ανυπόστατες, άκυρες και ακυρώσιμες, αναλόγως των ελαττωμάτων τους. Η εργασία διαρθρώνεται σε τέσσερα κεφάλαια. Στο πρώτο εξετάζεται το νομικό πλαίσιο για τις ανυπόστατες αποφάσεις, στο δεύτερο για τις άκυρες, στο τρίτο για τις ακυρώσιμες και στο τέταρτο παρατίθενται τρία ειδικότερα πρακτικά ζητήματα στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων, τα οποία έχουν απασχολήσει την ελληνική νομολογία και θεωρία, και συγκεκριμένα η καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων μειοψηφίας – ως προς το ζήτημα της αναβολής λήψης απόφασης ΓΣ, οι συνέπειες της δημοσιότητας της αγωγής ακύρωσης απόφασης ΓΣ και το ζήτημα της ίσης ελαττωματικών αποφάσεων.

Λίγο πριν την έναρξη συγγραφής της παρούσας, το δίκαιο των α.ε. αναμορφώθηκε με τον Ν. 4548/2018¹, ο οποίος ετέθη σε εφαρμογή από την 1^η Ιανουαρίου 2019. Αν και ο νέος Νόμος δεν επέφερε σημαντικές αλλαγές στις διατάξεις των ελαττωματικών αποφάσεων, σε αντίθεση με τον Ν. 3604/2007, ο οποίος αναμόρφωσε εκ θεμελίων το δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της ΓΣ², κρίθηκε σκόπιμο η ανάλυση των ζητημάτων της παρούσας εργασίας να γίνει υπό το νέο νομικό καθεστώς, με τις αναγκαίες παραπομπές στο προϊσχύσαν, για να φωτιστούν καλύτερα οι νέες ρυθμίσεις.

¹ Η αναμόρφωση του δικαίου των α.ε. αποτέλεσε μνημονιακή υποχρέωση, όπως προκύπτει από το «Supplemental Memorandum of Understanding», το οποίο υπεγράφη στο πλαίσιο της τέταρτης αξιολόγησης. Βλ. *Περάκης Ευάγγελος*, Το νέο Δίκαιο της Α.Ε., 2018, σελ. 4.

² Αναλυτικότερα για τις μεταβολές που είχε επιφέρει στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων ο Ν. 3604/2007 βλ. ενδεικτικά *Περάκης Ευάγγελος*, Το νέο Δίκαιο της Α.Ε., 2016. *Γιοβανόπουλος Ρήγας*, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 3 επ.

Στο προοίμιο της παρούσας εκτίθενται συνοπτικά οι κυριότερες αλλαγές, που επέφερε ο νέος Νόμος εν γένει στο δίκαιο της α.ε., προκειμένου να γίνει κατανοητό στον αναγνώστη το πνεύμα του νέου Νόμου, που διαπνέει όλες τις μεταρρυθμίσεις και εν συνεχεία παρατίθενται οι τροποποιήσεις στον κεντρικό άξονα του δικαίου των ελαττωματικών αποφάσεων, οι οποίες αναλύονται διεξοδικά στα επιμέρους κεφάλαια.

A. Οι μεταρρυθμίσεις του νέου Νόμου γενικά

Ο νέος Ν. 4548/2018 «Αναμόρφωση του Δικαίου των Ανωνύμων Εταιριών» μπορεί να μην επέφερε σημαντικές αλλαγές στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της ΓΣ, εμπεριέχει όμως ρυθμίσεις που επηρεάζουν σε μεγάλο βαθμό το δίκαιο των α.ε. και την εταιρική καθημερινότητα.

Με μία πρώτη ματιά στις αλλαγές που επέφερε ο νέος Νόμος εύλογα αναρωτιέται κανείς για ποιο λόγο δεν προτιμήθηκε η τροποποίηση των επιμέρους διατάξεων, αλλά επελέγη η λύση της σύνταξης εξ' υπαρχής νέου Νόμου με εντελώς νέα αρίθμηση άρθρων, με τις αναμφισβήτητες δυσκολίες εξοικείωσης και μάλιστα σε έναν κλάδο δικαίου, όπως αυτού του δικαίου των εταιριών, που επιβάλλει ιδιαίτερη εγρήγορση και ταχύτητα. Εντούτοις, με μία βαθύτερη επισκόπηση του νέου Νόμου αντιλαμβάνεται κανείς ότι ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε τη λύση αυτή αφενός γιατί ένας νόμος δεν είναι δυνατόν να τροποποιείται απεριόριστα και αφετέρου η μέθοδος της τροποποίησης επιλέγεται σε περιπτώσεις τροποποιήσεων μικρής έκτασης και όχι ευρείας αναδιάταξης και κατανομής όπως εν προκειμένω³.

Πριν εκθέσουμε τις αλλαγές που επέφερε ο νέος Νόμος στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων θα εντοπίσουμε τις σημαντικότερες μεταβολές που επέφερε εν γένει στο δίκαιο των α.ε.. Η σημαντικότερη αλλαγή του νέου Νόμου είναι η ονομαστικοποίηση των ανωνύμων μετοχών. Η κατάργηση των ανωνύμων μετοχών είναι επακόλουθο των ευρωπαϊκών Οδηγιών για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και για το «ξέπλυμα» μαύρου χρήματος. Προς αυτήν την κατεύθυνση ο πρόσφατος Ν. 4557/2018, για την πρόληψη και καταστολή της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας υποχρεώνει τις εταιρείες να συλλέγουν επαρκείς, ακριβείς και επίκαιρες πληροφορίες σχετικά με τους πραγματικούς δικαιούχους τους (beneficial owners)⁴. Οι πληροφορίες αυτές

³ Βλ. *Περάκης Ευάγγελος*, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας - Ο νέος Ν. 4548/2018 με εισαγωγικές παρατηρήσεις, 5^η Έκδοση, σελ. 5-6.

⁴ Με την υπ' αριθμ. 67343 ΕΞ/19 Ιουνίου 2019 απόφαση του Υπουργού Οικονομικών (ΦΕΚ Β' 2443/20 Ιουνίου 2019) ρυθμίζονται τα ειδικά θέματα σχετικά με την τήρηση και τη διαδικασία καταχώρισης στο Κ.Μ.Π.Δ. του άρθρου 20 και 21 του ν. 4557/2018.

περιλαμβάνουν τουλάχιστον το ονοματεπώνυμο, την ημερομηνία γέννησης, την υπηκοότητα και τη χώρα διαμονής των πραγματικών δικαιούχων, καθώς επίσης και το είδος και την έκταση των δικαιωμάτων, που κατέχουν⁵. Οι παραπάνω πληροφορίες καταχωρούνται στο Κ.Μ.Π.Δ. με τη χρήση κωδικών – διαπιστευτηρίων (taxisnet) της Γ.Γ.Π.Σ.Δ.Δ. του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης. Με απλά λόγια κάθε νομική οντότητα – νομικό πρόσωπο⁶ υποχρεούται με ευθύνη του νομίμου εκπροσώπου του ή ειδικώς εξουσιοδοτημένου προσώπου με απόφαση του αρμόδιου εταιρικού καταστατικού οργάνου, να καταχωρεί τους ιδιοκτήτες της/του (μετόχους - εταίρους), καθώς και αυτούς που με άλλους τρόπους την/το ελέγχουν μέσω π.χ. δικαιωμάτων ψήφου, καθώς και να επικαιροποιεί τα ως άνω στοιχεία σε περίπτωση που μεταβληθούν (π.χ. μεταβίβαση εταιρικών μεριδίων – μετοχών, αύξηση μετοχικού – εταιρικού κεφαλαίου), εντός προθεσμίας εξήντα ημερών από την ημερομηνία επέλευσής τους. Πρόσβαση στις πληροφορίες του Κ.Μ.Π.Δ., που αφορούν τουλάχιστον⁷ στο όνομα, τον μήνα και το έτος γέννησης, τη χώρα διαμονής και την υπηκοότητα του πραγματικού δικαιούχου, καθώς επίσης και στην έκταση των δικαιωμάτων που κατέχει, μπορεί να έχει και οποιοδήποτε μέλος του κοινού, έναντι ενός ειδικού τέλους, που εισπράττεται με την έκδοση ηλεκτρονικού παραβόλου. Οι πληροφορίες που καταχωρίζονται στο Κ.Μ.Π.Δ. καθίστανται διαθέσιμες για δέκα έτη από τη διαγραφή τη εταιρικής ή άλλης νομικής οντότητας από αυτό.

Τίθεται εν προκειμένω εύλογα ζήτημα, κατά τη γνώμη μας, εάν το χρονικό διάστημα διατήρησης των πληροφοριών αυτών μετά την παρέλευση των πέντε ετών από τη διαγραφή από το Κ.Μ.Π.Δ. των νομικών οντοτήτων, είναι σύμφωνο με τις αρχές της ελαχιστοποίησης προσωπικών δεδομένων και περιορισμού της περιόδου

⁵ Τα φυσικά πρόσωπα – πραγματικοί δικαιούχοι υποχρεούνται να παρέχουν στις εν λόγω νομικές οντότητες όλα τα απαραίτητα στοιχεία, προκειμένου να συμμορφωθούν με τις απαιτήσεις του Νόμου.

⁶ Στα υπόχρεα πρόσωπα περιλαμβάνονται και οι νομικές οντότητες, οι οποίες εξακολουθούν να έχουν ανώνυμους μετοχικούς τίτλους όπως π.χ. η ναυτική εταιρεία και η ναυτιλιακή εταιρεία πλοίων αναψυχής.

⁷ Πρόσβαση σε ειδικότερες πληροφορίες μπορεί να ζητήσει με εισαγγελική παραγγελία, όποιος αποδεικνύει ότι έχει σχετικό έννομο συμφέρον.

αποθήκευσης (άρθρο 5 ΓΚΠΔ). Λαμβανομένου δε υπόψη ότι οι αξιώσεις εμπορικού δικαίου υπόκεινται σε πενταετή παραγραφή μάλλον θα πρέπει να περιορισθεί το χρονικό διάστημα διατήρησης των ως άνω δεδομένων από τα δέκα στα πέντε έτη μετά τη διαγραφή των νομικών οντοτήτων από το Κ.Μ.Π.Δ..

Κατόπιν των ανωτέρω γεννάται, εύλογα, το ερώτημα κατά πόσο η κατάργηση της ανωνυμίας των μετοχικών τίτλων δεν αντίκειται στην ίδια τη λειτουργία και τον σκοπό της α.ε.⁸, λαμβανομένου δε υπόψη και του γεγονότος ότι γνώση των πραγματικών δικαιούχων μίας α.ε., οι οποίοι είναι καταχωρημένοι στο ως άνω Μητρώο, θα μπορούν να λαμβάνουν και τρίτοι με μία απλή ηλεκτρονική αίτηση⁹. Τα ερωτήματα, όμως, αυτά δε μπορούν να τύχουν της αναγκαίας ανάλυσης στην παρούσα εργασία, αν και είναι βέβαιο ότι θα μας απασχολήσουν το αμέσως επόμενο διάστημα.

Άλλη μία βασική αλλαγή που επήλθε με τον νέο Νόμο περί α.ε. είναι η κατάργηση της ασκούμενης κρατικής εποπτείας κατά τη λειτουργία της εταιρείας. Το προϊσχύσαν δίκαιο διέκρινε μεταξύ εποπτείας, η οποία ασκείται κατά την ίδρυση της εταιρείας ή την τροποποίηση του καταστατικού της και εποπτεία κατά τη λειτουργία. Η πρώτη αφορούσε την τήρηση των διατάξεων του νόμου των νεοϊδρυόμενων εταιρειών, ιδίως δε την εξακρίβωση της καταβολής του εταιρικού κεφαλαίου και της αποτίμησης των εισφορών σε είδος. Η δεύτερη, εποπτεία κατά τη λειτουργία της εταιρείας, περιοριζόταν ιδίως στην τήρηση των διατάξεων του νόμου, του καταστατικού και των αποφάσεων της ΓΣ, καθώς και στην εξακρίβωση της αλήθειας των οικονομικών καταστάσεων με την εξέταση και επαλήθευση των οικονομικών στοιχείων.

Αν και ο Ν. 3604/2007 είχε περιορίσει δραστικά την επέμβαση της Διοίκησης στον έλεγχο της εταιρικής διοίκησης, δεν είχε καταργήσει τις διατάξεις περί ελέγχου από τη Διοίκηση της νομιμότητας ίδρυσης της εταιρείας, της αύξησης του κεφαλαίου και

⁸ Ενδεικτικά μία ιστορική αναδρομή στον θεσμό της α.ε. σε : Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, Κέρδος – Ο πυρήνας του εμπορικού δικαίου, σελ. 80 επ.

⁹ Το έννομο συμφέρον, όπως αναφέρουμε ανωτέρω, απαιτείται στις περιπτώσεις που κάποιος ζητά περαιτέρω πληροφορίες.

της τροποποίησης του καταστατικού, της τήρησης των διατάξεων του νόμου και του καταστατικού, των αποφάσεων της ΓΣ καθώς και της εξακρίβωσης της αλήθειας των οικονομικών καταστάσεων με την εξέταση και επαλήθευση των εταιρικών βιβλίων. Περαιτέρω, με το νέο καθεστώς καταργείται μία βασική διάταξη δραστηρικής επέμβασης της Διοίκησης, η οποία μπορούσε να οδηγήσει σε λύση της α.ε.. Πρόκειται για το άρθρο 48 ΚΝ 2190/1920, με το οποίο παρείχετο η δυνατότητα λύσης της εταιρείας με δικαστική απόφαση μετά από αίτηση της εποπτεύουσας αρχής σε περίπτωση που α) κατά τη σύσταση της εταιρείας δεν καταβλήθηκε το κεφάλαιο σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου και του καταστατικού, β) η εταιρεία δεν έχει το ελάχιστο κεφάλαιο που ορίζεται κάθε φορά από το νόμο, γ) το σύνολο των ιδίων κεφαλαίων της εταιρείας, όπως προσδιορίζονται στον ισολογισμό, καταστεί κατώτερο του 1/10 του μετοχικού κεφαλαίου και δεν συγκαλείται ΓΣ με θέμα τη λύση της εταιρείας ή την υιοθέτηση άλλου μέτρου και δ) η εταιρεία δεν έχει υποβάλλει προς καταχώριση οικονομικές καταστάσεις τριών τουλάχιστον συνεχών διαχειριστικών χρήσεων, εγκεκριμένες από τη ΓΣ. Εξαιρείται από την κατάργηση της εταιρικής εποπτείας ο έλεγχος νομιμότητας από τη Διοίκηση (άρθρο 9 Ν. 4548/2018)¹⁰.

Η θέσπιση από τον νόμο κρατικής εποπτείας αποβλέπει στην προστασία των ποικίλων συμφερόντων που εμπλέκονται με την λειτουργία της α.ε.. Δεν είναι δηλαδή η κρατική εποπτεία αναγκαίο επακόλουθο του μικτού διοικητικού συστήματος, που ίσχυε και εν μέρει ισχύει στην Ελλάδα αλλά αποτελεί περισσότερο εκδήλωση του προστατευτισμού της οικονομίας από το κράτος¹¹. Η κατάργηση της κρατικής

¹⁰ Το άρθρο 9 παρ. 2 του Ν. 4548/2018 έχει ως εξής : «*Η τροποποίηση του καταστατικού, η λύση της ανώνυμης εταιρείας ύστερα από απόφαση της γενικής συνέλευσης και η αναβίωσή της εγκρίνονται, ύστερα από τη διενέργεια ελέγχου νομιμότητας από την αρμόδια υπηρεσία της Περιφερειακής Ενότητας της έδρας της εταιρείας, σύμφωνα με τις διατάξεις του παρόντος και του Ν. 3419/2005 (Α' 297). Ο έλεγχος νομιμότητας περιορίζεται στην τήρηση των διατάξεων του παρόντος, του καταστατικού και των διατάξεων του ν. 3419/2005 και αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για τη διενέργεια της καταχώρισης και την πραγματοποίηση της δημοσιότητας από την αρμόδια υπηρεσία Γ.Ε.ΜΗ. Σε περίπτωση μεταβολών των καταχωρίσεων της εταιρείας στο Γ.Ε.Μ.Η., που δεν εμπίπτουν στο πρώτο εδάφιο, όπως μεταβολών των καταχωρίσεων της εταιρείας στο Γ.Ε.Μ.Η., που δεν εμπίπτουν στο πρώτο εδάφιο, όπως μεταβολών στην εκπροσώπηση της εταιρείας ή δηλώσεων προσαρμογής του καταστατικού, σύμφωνα με τις διατάξεις της παραγράφου 4 του άρθρου 4, η αρμόδια υπηρεσία Γ.Ε.Μ.Η. προβαίνει σε τυπικό έλεγχο (έλεγχο πληρότητας) του άρθρου 7 του ν. 3419/2005 των υποβληθέντων εγγράφων. Τυπικός έλεγχος (έλεγχος πληρότητας) νοείται η διαπίστωση ότι τα υποβαλλόμενα έγγραφα είναι πλήρη και ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις του νόμου, χωρίς έλεγχο του περιεχομένου τους.*».

¹¹ Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές εταιρίες, 2018, σελ. 249-250.

εποπτείας, με εξαίρεση τη σύσταση της εταιρείας, είναι επακόλουθο της γενικότερης προσπάθειας απλοποίησης και επιτάχυνσης των διαδικασιών και της καθημερινής λειτουργίας της α.ε.¹². Στο σημείο αυτό πρέπει να επισημανθεί ότι χάριν της απλοποίησης αυτής και της επιτάχυνσης δεν θυσιάστηκε η προστασία της οικονομίας και των συναλλαγών με τρίτους. Απλώς, τον προστατευτικό ρόλο, που μέχρι πρότινος ασκούσε η Διοίκηση (Εποπτεύουσα Αρχή) με το νέο νομικό καθεστώς αναλαμβάνουν πλέον οι ορκωτοί ελεγκτές και η Διοίκηση της Εταιρείας¹³.

Άλλη μία βασική αλλαγή που επέφερε ο νέος Νόμος των α.ε. αφορά την πιστοποίηση καταβολής του κεφαλαίου, ο οποίος συναρτάται με τα όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω. Σύμφωνα με το άρθρο 20 του Ν. 4548/2018 η πιστοποίηση πλέον της καταβολής του κεφαλαίου πιστοποιείται από ορκωτό ελεγκτή λογιστή και όχι από το Διοικητικό Συμβούλιο, με εξαίρεση τις πολύ μικρές ή μικρές εταιρείες, στις οποίες μπορεί να ισχύσει το προηγούμενο καθεστώς. Στο προϋσχύσαν δίκαιο η εξακρίβωση της καταβολής αποτελούσε τμήμα της ασκούμενης εποπτείας. Διαπιστώνουμε, όμως, ότι η κατάργηση της εποπτείας αντισταθμίστηκε με κάποια αυστηροποίηση των όρων της πιστοποίησης. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να αναφερθεί ότι ο νομοθέτης δεν αρκέστηκε απλώς στα εχέγγυα της διενέργειας της πιστοποίησης από ορκωτό ελεγκτή λογιστή, αλλά απαίτησε ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής ή η ελεγκτική εταιρεία που πιστοποιούν την καταβολή του κεφαλαίου να μη μπορούν να διενεργούν και τον τακτικό έλεγχο της εταιρείας. Επίσης, ο ορκωτός ελεγκτής λογιστής δε μπορεί να ανήκει σε ελεγκτική εταιρεία που διενεργεί τον τακτικό έλεγχο (άρθρο 20 παρ. 10). Περαιτέρω, στην έκθεση πιστοποίησης του ορκωτού ελεγκτή επισυνάπτεται υποχρεωτικά και το αποδεικτικό έγγραφο της τράπεζας, από το οποίο προκύπτει η καταβολή του ποσού της αύξησης στον τραπεζικό λογαριασμό της εταιρείας.

Τέλος, αξίζει να αναφερθούμε σε δύο βασικές αλλαγές που επέφερε ο νέος Νόμος στις διατάξεις που αφορούν το ΔΣ. Μία από τις καινοτόμες ρυθμίσεις του νέου Νόμου είναι η δυνατότητα καταστατικής πρόβλεψης για μονομελές διοικητικό όργανο

¹² Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η κατάργηση της υποχρεωτικής παρουσίας συμβολαιογράφου κατά την προσυπογραφή του Πρακτικού σε περίπτωση παράστασης μόνο ενός μετόχου σε ΓΣ.

¹³ Στο πλαίσιο αυτό εντάσσεται και η κατάργηση της απαλλαγής ευθύνης των μελών του ΔΣ, η οποία αντικαταστάθηκε από την έγκριση της συνολικής διαχείρισης.

εκπροσώπησης και διαχείρισης, τον Σύμβουλο – Διαχειριστή, ο οποίος είναι πάντοτε φυσικό πρόσωπο και εκλέγεται από τη ΓΣ. Αναφορικά τώρα με την απαλλαγή της ευθύνης των μελών του ΔΣ, που ίσχυε στο προϊσχύσαν καθεστώς, αυτή καταργήθηκε με το άρθρο 108 του νέου Νόμου και πλέον προβλέπεται μόνον έγκριση συνολικής διαχείρισης. Συνεπώς, η ευθύνη του ΔΣ παραμένει ακέραιη, κρινόμενη με βάση τις γενικές διατάξεις. Βεβαίως, η τυχόν έγκριση της συνολικής διαχείρισης θα συνεκτιμηθεί, εφόσον δόθηκε, σε περίπτωση που κριθεί δικαστικά το θέμα της ευθύνης. Η νέα αυτή ρύθμιση εντάσσεται στο πλαίσιο της αυστηροποίησης της τήρησης του νόμου και του καταστατικού από τη Διοίκηση της εταιρείας μετά την κατάργηση της κρατικής εποπτείας.

Τα ανωτέρω εξετάθησαν προκειμένου να γνωρίσει ο αναγνώστης τις βασικές γραμμές των πιο σημαντικών μεταρρυθμίσεων, που επέφερε ο νέος Νόμος στο δίκαιο των α.ε.. Στην επόμενη ενότητα θα εξετάσουμε αναλυτικά τις αλλαγές του Ν. 4548/2018 στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων.

B. Οι αλλαγές του νέου Νόμου στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων

Ο νομοθέτης του Ν. 4548/2018 κινήθηκε «συντηρητικά» στη διαμόρφωση των διατάξεων περί ελαττωματικών αποφάσεων της ΓΣ. Διατήρησε το βασικό σχήμα της τριχοτόμησης των ελαττωμάτων της ΓΣ, ρυθμίζοντας την ακυρωσία αυτών, την ακυρότητα αλλά και το ανυπόστατο, όπως ο Ν. 3604/2007 αποκλίνοντας σε πολύ λίγα σημεία, τα οποία εκτίθενται κατωτέρω.

Εκκινώντας από το άρθρο 137 του νέου Νόμου, το οποίο ρυθμίζει τις περιπτώσεις ακυρωσίας των αποφάσεων της ΓΣ διαπιστώνουμε ότι τα ελαττώματα που οδηγούν σε ακυρωσία είναι και πάλι η παράβαση της διαδικασίας, η μη παροχή πληροφοριών και η καταχρηστικότητα στη λήψη της απόφασης. Εντούτοις, εισήχθησαν ορισμένοι νέοι λόγοι που δεν δικαιολογούν την ακύρωση της απόφασης. Ειδικότερα, απόφαση ΓΣ δεν μπορεί να ακυρωθεί λόγω μη τήρησης ή πλημμελούς τήρησης των άρθρων περί α) ατομικής ειδοποίησης περί της διαδικασίας ασκήσεως των δικαιωμάτων του μετόχου για επικείμενη ΓΣ, β) διάθεσης σε μέτοχο εισηγμένης εταιρείας ορισμένων πληροφοριών και εγγράφων γ) αντιπροσώπευσης του μετόχου και δ) της εκλογής του Προέδρου της ΓΣ. Επιπλέον, δεν ακυρώνονται αποφάσεις, που αφορούν την έκδοση τίτλων που πρόκειται να εισαχθούν σε ρυθμιζόμενη αγορά ή σε ΠΜΔ, και τούτο λόγω της ανάγκης ασφάλειας του δικαίου και αποφυγής αλυσιδωτών ακυροτήτων. Μία επίσης πολύ σημαντική ρύθμιση του νέου Νόμου είναι η δυνατότητα ίασης της ελαττωματικής απόφασης με την επικύρωσή της με νεότερη απόφαση (άρθρο 137 παρ. 6)¹⁴. Ως προς τη δημοσιότητα των αποφάσεων της ΓΣ το ισχύον δίκαιο προβλέπει ότι η ακυρωσία της απόφασης δεν εμποδίζει την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ.¹⁵, εφόσον παράγει έννομα αποτελέσματα μέχρι την τελεσίδικη ακύρωσή της,

¹⁴ Λόγω του ιδιαίτερου ενδιαφέροντος, που παρουσιάζει, τόσο σε θεωρητικό αλλά κυρίως σε πρακτικό επίπεδο για το ζήτημα της ίασης της ακυρώσιμης απόφασης θα αφιερώσουμε ξεχωριστή ενότητα στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας.

¹⁵ Με τον Ν. 4635/2019 ανανεώθηκε το ρυθμιστικό πλαίσιο του γενικού εμπορικού μητρώου βλ. αναλυτικότερα σε: *Περάκης Ευάγγελος*, Το «νέο» Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Ν 4635/2019) : Μερικές παρατηρήσεις, ΔΕΕ 2019/1545 επ.

ταυτόχρονα όμως υποβάλλεται σε δημοσιότητα η αγωγή ακύρωσης της απόφασης¹⁶. Στο δικονομικό πεδίο οι διαφορές ως προς το προϋσχύσαν δίκαιο εστιάζονται στο θέμα των προθεσμιών και στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου. Ειδικότερα, η προθεσμία άσκησης αγωγής ακύρωσης παρατάθηκε κατά ένα μήνα, δηλαδή μπορεί να ασκηθεί εντός τεσσάρων μηνών, εν αντιθέσει με το άρθρο 35α παρ.7 του Ν. 2190/1920, που προέβλεπε προθεσμία τριών μηνών, αρχόμενη από την υποβολή του σχετικού πρακτικού στην αρμόδια αρχή¹⁷ ή εάν η απόφαση υποβάλλεται σε δημοσιότητα από την καταχώρισή της στο Μητρώο. Η προθεσμία στον νέο Νόμο εκκινεί από τη λήψη της απόφασης ή αν η απόφαση υποβάλλεται σε δημοσιότητα, από την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ. Αρμόδιο δε Δικαστήριο σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 7 Ν. 4548/2018 είναι το μονομελές πρωτοδικείο της έδρας της εταιρείας, ενώ στο προηγούμενο καθεστώς αρμόδιο ήταν το πολυμελές πρωτοδικείο (α. 35α παρ. 6 Ν. 2190/1920).

Αναφορικά τώρα με τα ελαττώματα των αποφάσεων της ΓΣ, που οδηγούν σε ακυρότητα, αυτά ρυθμίζονται στο άρθρο 138 του νέου Νόμου. Ουσιαστικά δεν υπάρχουν αποκλίσεις από το προϋσχύσαν δίκαιο (άρθρο 35 β ΚΝ 2190/1920) πλην ελαχίστων εξαιρέσεων. Ειδικότερα, στο άρθρο 138 παρ. 2 Ν. 4548/2018 διευκρινίζεται πότε η πρόκληση της ΓΣ θεωρείται ότι προέρχεται από την εταιρεία και στην παρ. 5 προστίθεται όπως και στις περιπτώσεις των ελαττωμάτων που οδηγούν σε ακυρωσία, εξαίρεση από τα ελαττώματα που επιφέρουν ακυρότητα της απόφασης. Ορίζεται, δηλαδή, ότι δεν μπορεί να προβληθεί η ακυρότητα της έκδοσης τίτλων, που πρόκειται να εισαχθούν σε ρυθμιζόμενη αγορά ή σε ΠΜΔ, τίθεται όμως χρονικός περιορισμός για το διάστημα μετά την έναρξη της διαπραγμάτευσης ή την αποκοπή του δικαιώματος προτίμησης. Εν προκειμένω, συνεπώς η προβολή ακυρότητας δεν αποκλείεται πλήρως, όπως στην περίπτωση των ακυρώσιμων αποφάσεων, αλλά

¹⁶ Ομοίως και το ζήτημα της δημοσιότητας της ακυρώσιμης απόφασης και της ασκηθείσας αγωγής ακύρωσης της απόφασης θα εξεταστούν διεξοδικότερα στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας.

¹⁷ Υπό το καθεστώς της κρατικής εποπτείας του προϋσχύσαντος δικαίου συγκεκριμένες αποφάσεις της ΓΣ έπρεπε να υποβληθούν στην αρμόδια εποπτεύουσα αρχή για έγκριση. Με το νέο καθεστώς που καταργήθηκε η κρατική εποπτεία η αποσβεστική προθεσμία ασκήσεως της αγωγής σύμφωνα με το άρθρο 134 παρ. 2 του Ν. 4548/2018 δεν συμπληρώνεται πριν από την πάροδο μηνός από τη χορήγηση στον μέτοχο του πρακτικού όπου έχει καταχωρισθεί η ακυρώσιμη ή η άκυρη (αντίστοιχα) απόφαση, με την προϋπόθεση ότι ο μέτοχος ζήτησε το πρακτικό μέσα στην προθεσμία.

περιορίζεται χρονικά. Αναφορικά με τα θέματα της δημοσιότητας της αγωγής για την αναγνώριση της ακυρότητας και της δικαστικής απόφασης, που θα εκδοθεί επ' αυτής, αυτά ρυθμίζονται από το άρθρο 138 παρ. 8 του νέου Νόμου και προς αποφυγή επαναλήψεων παραπέμπουμε σχετικά σε όσα ανωτέρω εξετάστηκαν.

Ως προς τις δικονομικές διατάξεις για την ακυρότητα διατηρήθηκε και στο νέο δίκαιο η προθεσμία του ενός έτους, εντός της οποίας μπορεί να προβληθεί η ακυρότητα, με την προσθήκη, όμως, ότι η προβολή της ακυρότητας πρέπει να αναφέρεται σε συγκεκριμένη απόφαση και να περιγράφει το λόγο, που κατά την άποψη του δηλούντος, προκαλεί την ακυρότητα. Ως προς την έναρξη της προθεσμίας ασκήσεως της αγωγής ισχύουν όσα αναφέρθηκαν ανωτέρω για τις ακυρώσιμες αποφάσεις.

Τέλος, στο ζήτημα των ανυπόστατων αποφάσεων της ΓΣ ο νομοθέτης του Ν. 4548/2018 επενέβη δραστικά, προκειμένου να αποφευχθούν ασάφειες που είχαν δημιουργηθεί με το προϊσχύσαν δίκαιο. Σύμφωνα με το άρθρο 139 ανυπόστατη είναι μία απόφαση όταν το σύνολο όσων συμμετείχαν στην ψηφοφορία δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα ή είχαν αρυσθεί το δικαίωμα ψήφου από πρόσωπα, που δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα. Για να γίνει κατανοητή η διαφορά της νέας διάταξης παρατίθεται η διάταξη του άρθρου 35γ του ΚΝ 2190/1920 : «Μία απόφαση είναι ανυπόστατη όταν λαμβάνεται με τις ψήφους προσώπων τα οποία : α) δεν είχαν μετοχική ιδιότητα ή β) είχαν αρυσθεί το δικαίωμα ψήφου από πρόσωπα που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα». Συνεπώς, υπό το νέο καθεστώς περιορίζεται το ανυπόστατο μόνον στις περιπτώσεις που το σύνολο των ψηφισάντων στη ΓΣ δεν είχε τη μετοχική ιδιότητα.

Στην παρούσα ενότητα επιχειρήθηκε μία συγκριτική επισκόπηση του παλαιού και του νέου καθεστώτος στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της ΓΣ α.ε., ώστε σε επόμενη ενότητα να εκτεθούν αναλυτικότερα οι διατάξεις περί ανυπόστατου, ακυρότητας και ακυρωσίας των αποφάσεων της ΓΣ, όπως αυτές αναμορφώθηκαν με τον νέο Νόμο 4548/2018. Κρίνεται, όμως, αναγκαία για την πληρέστερη κατανόηση των ζητημάτων, που θα εκτεθούν, η συνοπτική αναφορά στη νομική φύση της απόφασης, καθώς στον τρόπο και τις προϋποθέσεις λήψης αυτής.

Γ. Νομική φύση της απόφασης της ΓΣ

Πριν εξετάσουμε τα ελαττώματα των αποφάσεων της ΓΣ, τίθεται εύλογα το ερώτημα ποια η νομική φύση της απόφασης. Είναι η απόφαση δικαιοπραξία και αν ναι, διαφέρει από τις κοινές δικαιοπραξίες; Σε περίπτωση που καταλήξουμε ότι η απόφαση αποτελεί δικαιοπραξία, καλούμαστε να απαντήσουμε σε ένα δεύτερο ερώτημα, αν δηλαδή μπορούν να εφαρμοστούν αυτούσιες ή και συμπληρωματικά οι διατάξεις του ΑΚ για τις άκυρες, ακυρώσιμες και ανυπόστατες δικαιοπραξίες σε περίπτωση που αυτές εμφανίζουν ελαττώματα.

Πριν προσπαθήσουμε να δώσουμε απαντήσεις στα ως άνω ερωτήματα πρέπει να επισημάνουμε ότι σε διεθνές επίπεδο η συζήτηση για τη νομική φύση της απόφασης θεωρείται περατωμένη και μάλλον άγωνα¹⁸. Τούτο διότι στο εταιρικό δίκαιο έχουν θεσπισθεί ειδικές διατάξεις, που ρυθμίζουν σχεδόν εξαντλητικά τις περιπτώσεις των ελαττωμάτων της ΓΣ, που οδηγούν σε ακυρωσία, ακυρότητα και στο ανυπόστατο αυτών, καθώς και τις έννομες συνέπειες που αυτές επιφέρουν, αλλά και τα πρόσωπα που νομιμοποιούνται να προβάλλουν τα ελαττώματα αυτά. Εντούτοις, η υπαγωγή της απόφασης της ΓΣ στις κατηγορίες νομικών πράξεων του ιδιωτικού δικαίου δεν είναι περιττή. Τούτο διότι αφενός «βοηθά την κατανόηση των νομοθετικών επιλογών, κυρίως όμως επιτελεί καθοδηγητική λειτουργία στην αναζήτηση των ερμηνευτικών εκείνων εκδοχών, οι οποίες διαφυλάσσουν το σύστημα του εταιρικού – εμπορικού δικαίου ως ιδιαίτερου κλάδου του ιδιωτικού δικαίου»¹⁹. Δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε ότι το αστικό δίκαιο διακρίνεται για την καθολικότητά του, καθ' ότι το δόγμα και η νομολογία του αστικού δικαίου μπορούν να χρησιμοποιηθούν προς επίλυση ζητημάτων και άλλων κλάδων του ιδιωτικού δικαίου, εν αντιθέσει με το εμπορικό δίκαιο²⁰, του οποίου αμφισβητείται η συστηματική ενότητα. Επίσης, «χαρακτηριστικό του εμπορικού δικαίου αποτελεί ότι η θεωρία κατά την εφαρμογή

¹⁸ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε. 2012, σελ. 79 επομ.

¹⁹ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις ο.π., 2012, σελ. 80 επομ.

²⁰ Αναλυτικότερα για την ιστορική αναδρομή της θέσπισης των πρώτων κανόνων εμπορικού δικαίου στην Ευρώπη σε S.N. Frommel/J.H. Thompson, *Company Law in Europe*, London, 1975.

του δικαίου δεν επιμένει στη μεθοδολογική τεκμηρίωση των υποστηριζόμενων απόψεων, αλλά δίνεται έμφαση στο αποτέλεσμα, χωρίς να επιδιώκεται η χρησιμοποίηση μεθοδολογικών εργαλείων, που θα μπορούσαν να θεμελιώσουν καλύτερα την προτεινόμενη λύση²¹».

Για το θέμα της νομικής φύσης της απόφασης της ΓΣ της α.ε. διατυπώθηκαν διάφορες απόψεις.

Αρχικά στη Γερμανία αναπτύχθηκε η θεωρία της εταιρικού δικαίου πράξης σχηματισμού συλλογικής/κοινής βούλησης. Η θεωρία αυτή αρνείται το δικαιοπρακτικό χαρακτήρα της απόφασης, με την αιτιολογία ότι οι διατάξεις και οι αρχές, που διέπουν τις δικαιοπραξίες μεταξύ προσώπων δεν ταιριάζουν σε αυτού του είδους τις νομικές πράξεις, που ενεργούνται στο εσωτερικό ενός νομικού προσώπου ή μιας ένωσης προσώπων²². Η άρνηση του δικαιοπρακτικού χαρακτήρα της απόφασης βρήκε ανταπόκριση στην ελληνική θεωρία στους Καρακατσάνη και Ρόκα²³. Η θέση της θεωρίας αυτής εκκινεί από τη διαπίστωση ότι οι ειδικές διατάξεις και οι αρχές περί δικαιοπραξιών δεν μπορούσαν να εφαρμοστούν πλήρως στις αποφάσεις, αδυνατεί όμως, να εξηγήσει τη διαδικασία κατάρτισης και κυρίως τον κανονιστικό χαρακτήρα της απόφασης²⁴, δηλαδή την καθολική ισχύ και τη δεσμευτικότητα αυτής έναντι των μετόχων, που είτε μειοψήφισαν και διαφώνησαν είτε δεν παρέστησαν στη Συνέλευση.

²¹ Βόγκλης Ελευθέριος, Η απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς στο παράδειγμα του εμπορικού δικαίου και ειδικά των τραπεζικών συμβάσεων, σε : Αναμνηστικό Τόμο Λεωνίδα Γεωργακόπουλου, Τόμος Ι, 2016, σελ. 64 επομ.

²² Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 91 επ.

²³ Ρόκας Νικόλαος, Τα όρια της εξουσίας της πλειοψηφίας εις το δίκαιον των ανωνύμων εταιριών, 1971, σελ. 32 επ.

²⁴ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 100 επ.

Η δεύτερη άποψη υποστηρίζει ότι η απόφαση της συνέλευσης των μετόχων είναι δικαιοπραξία²⁵. Συγκεκριμένα, η απόφαση της ΓΣ αποτελεί έκφραση της βούλησης του νομικού προσώπου της α.ε., σκοπούσα και επιφέρουσα την παραγωγή εννόμων αποτελεσμάτων²⁶. Το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της απόφασης – δικαιοπραξίας είναι η διαμόρφωση της βούλησης του νομικού προσώπου στο συγκεκριμένο θέμα, που αποτελεί και το αντικείμενο της απόφασης²⁷. Επίσης, υποστηρίχθηκε μεμονωμένα και η άποψη ότι η απόφαση μπορεί να χαρακτηριστεί ως σύμβαση, η οποία όμως δεν είναι δογματικά ορθή εφόσον παραγνωρίζει ότι η απόφαση καταρτίζεται από δηλώσεις βουλήσεως οι οποίες βρίσκονται παράλληλα και όχι αντίθετα, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της σύμβασης²⁸. Περαιτέρω, η απόφαση της ΓΣ δεσμεύει ακόμα και τους μετόχους, που διαφώνησαν ή που δεν έλαβαν μέρος, ενώ η σύμβαση δεσμεύει μόνον τα πρόσωπα, που συμμετείχαν στη σύναψή της.

Παρά τις αμφιβολίες για το νομικό χαρακτηρισμό της απόφασης ΓΣ δεν υπάρχει αμφιβολία για τη δικαιοπρακτική βάση της, κατά την κρατούσα δε άποψη χαρακτηρίζεται ως (ιδιόμορφη) πολυμερής δικαιοπραξία²⁹. Εντούτοις, αν και πρόκειται για δικαιοπραξία για τα ελαττώματα της απόφασης τυγχάνουν εφαρμογής οι ειδικές διατάξεις του εταιρικού δικαίου, οι οποίες μάλιστα έχουν καταστεί τόσο λεπτομερείς και συνεκτικές, ώστε να μην υπάρχει καταρχήν ανάγκη προσφυγής στις διατάξεις του ΑΚ, παρά μόνον συμπληρωματικά.

²⁵ *Κοτσίρης Λάμπρος*, Ανυπόστατες και άκυρες αποφάσεις οργάνων της ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 1997/842, 843 επ.· *Πασσιάς Ιωάννης*, Το δίκαιον της ανωνύμου εταιρείας, 2003, σελ. 378 επ.

²⁶ *Πασσιάς Ιωάννης*, Το δίκαιον της ανωνύμου εταιρείας, 2003, αρ. 455, σελ. 378.

²⁷ *Αλικάκος Πέτρος*, Η απόφαση στις ενώσεις προσώπων και στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, 2004, σελ. 35 επ.

²⁸ *Αλικάκος Πέτρος*, Η απόφαση στις ενώσεις προσώπων ο.π., σελ. 35- 36.

Α. Τρόπος και προϋποθέσεις λήψης απόφασης

Η ΓΣ αποτελεί το ανώτατο όργανο της α.ε., το οποίο συγκροτείται από το σύνολο των μετόχων της, οι οποίοι εκδηλώνουν τη βούλησή τους να μετάσχουν σε αυτήν και να λάβουν αποφάσεις επί των θεμάτων της εταιρείας. Οι αποφάσεις της, οι οποίες λαμβάνονται κατά πλειοψηφία δεσμεύουν όχι μόνον τους παρόντες, αλλά και τους απόντες μετόχους ή τους διαφωνούντες.

Οι αποφάσεις της ΓΣ λαμβάνονται είτε κατόπιν σύγκλησης και συγκρότησης της ΓΣ, με φυσική παρουσία των μετόχων³⁰, είτε με ψηφοφορία από απόσταση, αλλά χωρίς συνεδρίαση³¹. Με απόφαση ΓΣισοδυναμεί και η κατάρτιση και υπογραφή πρακτικού από όλους τους μετόχους ή τους αντιπροσώπους τους, ακόμα και χωρίς συνέλευση³².

Εφόσον συγκληθεί και συγκροτηθεί η ΓΣ³³, με την απαιτούμενη κατά περίπτωση απαρτία, η λήψη απόφασης ακολουθεί συγκεκριμένη διαδικασία, στην οποία πρέπει να πληρούνται κάποιες ουσιαστικές και λειτουργικές διατυπώσεις.

Πρώτον, διεξάγεται μεταξύ των παρισταμένων μετόχων διαλογική συζήτηση επί των θεμάτων της ημερησίας διατάξεως πριν τη λήψη απόφασης επί ενός εκάστου. Η συζήτηση περιγράφεται περιληπτικά στο βιβλίο πρακτικών της ΓΣ, το οποίο μπορεί να τηρείται και ηλεκτρονικά.

Δεύτερον, ακολουθεί ψηφοφορία επί ενός εκάστου θέματος ημερησίας διατάξεως. Απαραίτητη προϋπόθεση για την έγκυρη διεξαγωγή της ψηφοφορίας και λήψης

²⁹ Κατσάς Θεόδωρος, Η ανυπόστατη απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως των μετόχων, ΝοΒ 2016/783· Κιντής Σταύρος, Ακυρότης και ακυρωσία των αποφάσεων της γενικής συνελεύσεως της ανωνύμου εταιρείας, 1981, σελ. 28 επ. με περαιτέρω παραπομπές.

³⁰ Βλ. άρθρο 119 Ν. 4548/2018.

³¹ Βλ. άρθρο 135 Ν. 4548/2018.

³² Βλ. άρθρο 136 Ν. 4548/2018.

³³ Στην ενότητα περί ακυρότητας των αποφάσεων θα αναλυθούν οι έννοιες της σύγκλησης και συγκρότησης της ΓΣ.

απόφασης είναι η διαπίστωση της τήρησης της απαιτούμενης απαρτίας³⁴, η οποία πρέπει να διατηρείται καθ' όλη τη διάρκεια της συνέλευσης. Απαρτία υπάρχει όταν στη ΓΣ παρίστανται, αυτοπροσώπως ή με αντιπρόσωπο, μέτοχοι που εκπροσωπούν το ελάχιστο απαιτούμενο ποσοστό του μετοχικού κεφαλαίου, που απαιτείται να συγκεντρώνεται σύμφωνα με το νόμο ή το καταστατικό, για να είναι έγκυρη η λήψη των αποφάσεων.

Η διεξαγόμενη επί ορισμένης πρότασης ψηφοφορία καταλήγει σε λήψη απόφασης, όταν υπέρ της πρότασης ψηφίσει ορισμένη πλειοψηφία μετοχών. Πλειοψηφία, δηλαδή, υπάρχει όταν η πρόταση που τίθεται σε ψηφοφορία συγκεντρώνει τον σύμφωνα με το νόμο ή το καταστατικό, απαιτούμενο αριθμό ψήφων από το σύνολο των μετοχών, που εκπροσωπούνται στην συνέλευση. Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ανακοινώνεται από τον Πρόεδρο της ΓΣ, αναγράφεται στο τηρούμενο Πρακτικό και καταχωρίζεται περιληπτικά στο βιβλίο Πρακτικών της ΓΣ.

Οι λαμβανόμενες αποφάσεις της ΓΣ υπόκεινται σε διατυπώσεις δημοσιότητας. Συγκεκριμένα, με ευθύνη του ΔΣ υποβάλλονται εντός είκοσι ημερών προς καταχώριση στην οικεία μερίδα της εταιρείας στο Γ.Ε.ΜΗ.. Σημειώνεται, βέβαια, ότι η μη καταχώριση των ως άνω αποφάσεων της ΓΣ στις προβλεπόμενες διατυπώσεις της δημοσιότητας δεν προσβάλλει το κύρος της.

Αντίγραφα των τηρηθέντων πρακτικών χορηγούνται στους μετόχους από το ΔΣ της εταιρείας, κατόπιν αιτήσεώς τους. Αν δεν τους χορηγηθούν, μπορεί το ΔΣ να υποχρεωθεί προς τούτο, είτε ευθέως με βάση το α' εδάφιο της παρ. 2 του άρθρου 134, είτε με βάση τις γενικές διατάξεις για επίδειξη εγγράφων (ΑΚ 902 επ. – ΚΠολΔ 450 επ.).

Στην επόμενη ενότητα θα εκτεθούν οι διάφορες κατηγορίες ελαττωμάτων της ΓΣ με τις αντίστοιχες συνέπειές τους.

³⁴ Τούτο διότι ενδέχεται κάποιος ή κάποιοι μέτοχοι να αποχωρήσουν κατά τη διάρκεια της συνέλευσης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

1. ΑΝΥΠΟΣΤΑΤΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

Στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της ΓΣ, που θεσπίστηκε με τον νέο Νόμο 4548/2018 εισήχθη απόκλιση από τις προηγούμενες ρυθμίσεις αναφορικά με το ανυπόστατο των αποφάσεων. Σύμφωνα με το άρθρο 139, μία απόφαση της ΓΣ είναι ανυπόστατη όταν στην ψηφοφορία συμμετέχουν πρόσωπα, τα οποία στο σύνολό τους:

α) δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα, ή β) είχαν αρυσθεί το δικαίωμα ψήφου από πρόσωπα που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα. Με τη νέα ρύθμιση ξεκαθαρίζεται ρητώς πλέον πότε θεωρείται ανυπόστατη απόφαση συνέλευσης. Έτσι, υπό το ισχύον καθεστώς ανυπόστατη είναι η απόφαση ΓΣ μόνον όταν όλα ανεξαιρέτως τα πρόσωπα, που συμμετείχαν στη ΓΣ της α.ε. δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα. Συνεπώς, η συμμετοχή στη ΓΣ έστω και ενός πραγματικού μετόχου δεν επιτρέπει το χαρακτηρισμό της ως ανυπόστατης, αλλά εξετάζεται αν το τυχόν ελάττωμά της κριθεί σύμφωνα με τις διατάξεις περί ακυρότητας ή ακυρωσίας.

Υπό το προϋσχύσαν δίκαιο είχε δημιουργηθεί έντονη «διαφωνία» τόσο μεταξύ της θεωρίας όσο και της νομολογίας. Η γραμματική διατύπωση της προηγούμενης ρύθμισης επέτρεπε να υποστηριχθούν διάφορες απόψεις ως προς τον ορισμό του ανυπόστατου. Αξίζει μία σύντομη αναδρομή στο προηγούμενο νομοθετικό καθεστώς και στις απόψεις που υποστηρίχθηκαν, για να φωτιστεί καλύτερα η νέα ρύθμιση και οι συνθήκες, οι οποίες επέβαλαν την εισαγωγή της στον νέο Νόμο. Είναι εντυπωσιακό πόσο μελάνι έχει χυθεί σχετικά με το πότε μία απόφαση της ΓΣ κρίνεται ως ανυπόστατη, και όχι αδίκως καθ' ότι ο χαρακτηρισμός ως ανυπόστατης μίας απόφασης επιφέρει ουσιώδεις διαφορές, ως προς τις έννομες συνέπειες αυτής, σε σχέση με τις άλλες δύο κατηγορίες παθολογίας των αποφάσεων.

1.1 Το προϋσχύσαν νομοθετικό καθεστώς

Με τον Ν. 3604/2007 εισήχθη για πρώτη φορά στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων η ρύθμιση της ανυπόστατης (άρθρο 35γ Ν. 2190/1920) απόφασης ΓΣ. Βεβαίως και μέχρι τότε το ζήτημα του ανυπόστατου ήταν γνωστό τόσο στην επιστήμη

όσο και στη νομολογία, όπου είχαν διατυπωθεί ποικίλες απόψεις³⁵, κοινή παραδοχή των οποίων ήταν ότι το ανυπόστατο συναγόταν από τις γενικές αρχές του αστικού δικαίου και την εφαρμογή τους επί των αποφάσεων της ΓΣ. Υπό το προϋσχύσαν δίκαιο ανυπόστατη ήταν η απόφαση της ΓΣ, που λήφθηκε με τις ψήφους προσώπων τα οποία είτε α) δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα, είτε β) είχαν αρυσθεί το δικαίωμα ψήφου από πρόσωπα που δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα. Η διατύπωση της διάταξης του άρθρου 35γ του Ν. 2190/1920, στην οποία δεν περιέχονται οι λέξεις «στο σύνολό τους»³⁶ άφηνε περιθώριο ερμηνείας ως προς τον προσδιορισμό του ποσοστού των συμμετεχόντων μη μετόχων στη ΓΣ. Έτσι, αναπτύχθηκαν δύο εκ διαμέτρου αντίθετες μεταξύ τους τάσεις.

Η πρώτη συντηρητική προσέγγιση του ανυποστάτου, επιχείρησε να ερμηνεύσει συσταλτικά το ως άνω άρθρο επιφυλάσσοντας το ανυπόστατο στις περιπτώσεις που το σύνολο των προσώπων που συμμετείχαν στη ΓΣ ή η συντριπτική πλειοψηφία αυτών δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα³⁷. Η δεύτερη άποψη, που υποστηρίχθηκε από

³⁵ Ενδεικτικά: *Καραγκουνίδης Απόστολος*, Η ατελέσφορη ρύθμιση των ανυπόστατων αποφάσεων της Γ.Σ. στην Ανώνυμη Εταιρία. (Υπό το πρίσμα των ΑΠ 1340/2017 και ΕφΘεσ 549/2016) σε Συλλογικό Έργο, Τμητικός Τόμος Νικολάου Θ. Νίκα, 2018, 213-249· *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ – Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 35γ του Ν. 2190/1920 και στην έννοια της συλλογικής δικαιοπραξίας «απόφαση νομικού προσώπου», ΧρΙΔ 2013/241- Ο τελευταίος υιοθετεί τη θέση ότι ακόμα και μετά την ειδική ρύθμιση του ανυπόστατου της απόφασης ΓΣ α.ε. «εφαρμόζονται συμπληρωματικά οι διατάξεις του ΑΚ, στο βαθμό βέβαια που δεν εκτοπίζονται από τις ειδικές διατάξεις του δικαίου της ανώνυμης εταιρείας»· *Βούσουρας Χρίστος*, Οι ανυπόστατες αποφάσεις των γενικών συνελεύσεων ανώνυμης εταιρίας – Σκέψεις κριτικής και δικαιοπολιτικής προσέγγισης των άρθρων 35β-γ του ν. 2190/1920 (άρθρ. 43 και 44 ν. 3604/2007), ΝοΒ 2012/518, 521.

³⁶ Το άρθρο 139 του Ν. 4548/2018 αναφέρει συμμετοχή προσώπων στη ΓΣ, που στο σύνολό τους δεν έχουν τη μετοχική ιδιότητα.

³⁷ Υπέρ της άποψης αυτής, η οποία υιοθετήθηκε υπό το ισχύον δίκαιο, *Τουντόπουλος Βασίλειος*, Συμμετοχή και ψηφοδοσία προσώπων μη εχόντων τη μετοχική ιδιότητα σε γενική συνέλευση ανώνυμης εταιρείας – Σκέψεις σχετικά με την έννοια της ανυπόστατης απόφασης γενικής συνέλευσης και την αναδρομική εφαρμογή της απόφασης ανάκλησης ασφαλιστικών μέτρων με αφορμή την ΕφΚρ 107/2014, ΕλΔνη 2015/1323, 1335 – Σημειώνεται ότι το συγκεκριμένο άρθρο του συγγραφέα παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον για την ισχυροποίηση των απόψεών του με τη χρήση σειράς μεθοδολογικών εργαλείων· *Βερβεσός Νικόλαος*, Ανυπόστατο απόφασης γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρείας- Παρατηρήσεις στην απόφαση ΑΠ 1340/2017, ΕΕμπΔ 2017,563· *Ρόκας Νικόλαος*, Δύο ζητήματα εταιρικού δικαίου που απασχόλησαν πρόσφατα την νομολογία: Διορισμός προσωρινής διοίκησης σε ο.ε. – Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ: Ανυπόστατη απόφαση ΓΣ λόγω συμμετοχής στην ψηφοφορία προσώπων που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα, ΕΕμπΔ 2016/6· ο *Ιδιος*, Εμπορικές Εταιρίες, 2012, 287· *Κατσάς Θεόδωρος*, Η ανυπόστατη απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των μετόχων, ΝοΒ 2016/783· *Σινανιώτη – Μαρούδα Αριστέα*, Εταιρίες 2012, σελ. 204· *Κουλορίδας Αθανάσιος* σε Περάκη, ΔικΑΕ 2010, άρθρο 28, αριθμ. 48· *Αλεξανδρίδου Ελίζα*, Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2012, σελ. 392· *Παμπούκης Κωνσταντίνος*, Ανυπόστατες αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, ΕπισκΕΔ 2008/473, 478.

μερίδα της θεωρίας³⁸, επιχείρησε να ερμηνεύσει διασταλτικά τη διάταξη του άρθρου 35γ διευρύνοντας την εφαρμογή της διάταξης και στην περίπτωση όπου μία μόνο ψήφος προήλθε από μη μέτοχο, αλλά αυτή ήταν αποφασιστική για τον σχηματισμό της πλειοψηφίας. Η ως άνω άποψη, βέβαια, παραγνωρίζει το γεγονός ότι η περίπτωση αυτή καταλαμβάνεται ήδη από το γράμμα της διάταξης του άρθρου 35α.

Την πρώτη άποψη, σύμφωνα με την οποία, για να θεμελιωθεί το ανυπόστατο της απόφασης απαιτείτο οι μη έχοντες τη μετοχική ιδιότητα να αποτελούν το σύνολο των μετεχόντων³⁹, ακολούθησε και ο νέος Νόμος. Ενδιαφέρον παρουσιάζουν, όμως, τα επιχειρήματα υπέρ της πρώτης συντηρητικής αυτής προσέγγισης, που είχαν αναπτυχθεί υπό το προϋχόν δίκαιο και διαμόρφωσαν το σημερινό καθεστώς. Μεταξύ αυτών ήταν η γραμματική, η τεολογική/ιστορική ερμηνεία, η συστηματική ερμηνεία και η δικαιοσυγκριτική ερμηνεία⁴⁰.

Εκκινώντας από τη γραμματική ερμηνεία υποστηρίχθηκε ότι τα άρθρα 35α παρ. 1 εδ. 2 και 35α παρ. 5 περ. α του Ν.2190/1920 αναφέρονται σε ελαττώματα σύγκλησης και συγκρότησης της ΓΣ, περιλαμβανομένων των περιπτώσεων συμμετοχής σε ΓΣ και ψηφοδοσίας προσώπων, που δεν είχαν το δικαίωμα αυτό. Συνεπώς, η περίπτωση απόφασης ΓΣ που λήφθηκε με τις ψήφους προσώπων που δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα καταλαμβάνεται από τις ως άνω διατάξεις, με συνέπεια να μπορεί να

³⁸ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, *Ανυπόστατες αποφάσεις της γενικής συνέλευσης*, σε Ευάγγελο Περάκη Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1383· ο *Ίδιος*, *Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης ΑΕ*, 2012, σελ 263 -264· Μούζουλας Σπήλιος, Ν.3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν.2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008, σελ. 474 -475· Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, σε Αντωνόπουλο/Μούζουλα, *Ανώνυμες Εταιρίες*, 2013 , άρθρο 35 γ, αριθμ. 4· Τέλλης Νικόλαος, *Ανάκληση απόφασης ασφαλιστικών μέτρων, βάσει της οποίας επετράπη συμμετοχή σε γενική συνέλευση α.ε., και συνέπειές της αναφορικά με το κύρος της οικείας απόφασης του εταιρικού οργάνου*, ΕπισκΕΔ 2015/345-344, · ο *Ίδιος*, *Ανυπόστατη απόφαση γενικής Συνέλευσης ΑΕ διά περιφοράς*, ΕπισκΕΔ 2014/67, 74· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, *Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ ο.π., ΧρΙΔ 2013/241· Παπαστερίου Δημήτριος – Κλαβανίδου Δέσποινα*, Η σημασία των ανύπαρκτων δηλώσεων βούλησεως και δικαιοπραξιών σε : Δίκαιο της δικαιοπραξίας, 2008, σελ. 279-280.

³⁹ Και μάλιστα υπό την στενότερη ερμηνεία της, αφού όπως ανωτέρω αναφέρθηκε η συντηρητική αυτή προσέγγιση, υπό το προηγούμενο νομικό καθεστώς συμπεριλάμβανε στη θεμελίωση του ανυπόστατου απόφασης ΓΣ και την περίπτωση εκείνη που η συντριπτική πλειοψηφία των συμμετεχόντων δεν είχε τη μετοχική ιδιότητα.

⁴⁰ Αναλυτικά Τουντόπουλος Βασίλειος, *Συμμετοχή και ψηφοδοσία προσώπων μη εχόντων τη μετοχική ιδιότητα σε γενική συνέλευση ανώνυμης εταιρείας – Σκέψεις σχετικά με την έννοια της ανυπόστατης απόφασης γενικής συνέλευσης και την αναδρομική εφαρμογή της απόφασης ανάκλησης ασφαλιστικών μέτρων με αφορμή την ΕφΚρ 107/2014*, ΕλΔνη 2015/1323, 1331 επομ.

προσβληθεί η απόφαση ως ακυρώσιμη. Συνεπώς, για να θεωρηθεί ανυπόστατη μία απόφαση ΓΣ πρέπει να συντρέχει μία βαρύτερη περίπτωση από αυτές που ρυθμίζονται με τις ως άνω διατάξεις, η περίπτωση δηλαδή κατά την οποία όλοι όσοι ψήφισαν στη ΓΣ δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα.

Επιχειρήματα υπέρ της πρώτης άποψης αντλήθηκαν και από την τελολογική⁴¹/ιστορική ερμηνεία της διάταξης. Η νομοθετική βούληση με τη θέσπιση του Ν. 3604/2007 ήταν η διεύρυνση των λόγων ακυρωσίας σε σχέση με τους λόγους ακυρότητας. Έτσι, έπαψε πλέον η ακυρότητα να έχει πρωταγωνιστικό ρόλο και ο νομοθέτης κατευθύνθηκε στη δημιουργία ενός περισσότερο ευέλικτου καθεστώτος λήψης αποφάσεων προς όφελος της ασφάλειας δικαίου. Δεδομένου δε ότι η διεύρυνση των λόγων του ανυποστάτου πλήττει την ίδια την ασφάλεια των συναλλαγών, εφόσον στις ανυπόστατες αποφάσεις δεν χωρεί ίαση, η μόνη άποψη που ήταν συμβατή με τη φιλοσοφία του Ν. 3604/2007 ήταν ο περιορισμός τους. Άλλωστε, χαρακτηριστικό γνώρισμα του δικαίου των ελαττωματικών αποφάσεων είναι η ανάγκη ασφάλειας του δικαίου και προστασίας των συναλλαγών⁴². Έτσι, στη στάθμιση μεταξύ των προσωπικών συμφερόντων των μετόχων της α.ε. και της ανάγκης ασφάλειας δικαίου υπερτερεί σαφέστατα η δεύτερη⁴³. Ο λόγος που

⁴¹ Για την τελολογική ερμηνεία βλ. εμβάθυνση σε *Χάνος Αντώνιος*, Τελολογική ερμηνεία του Δικαίου και αρχή της αναλογικότητας, σε: *Πεπραγμένα της Ελληνικής Εταιρείας Δικαιοφιλοσοφικής και Δικαιοϊστορικής Ερεύνης*, με τίτλο Σκοπός, Τελεολογία και Δίκαιο – Εισηγήσεις ανακοινωθείσες εις το Διεπιστημονικό Φροντιστήριο 2006/2007, σε επιμέλεια : Ι. Στράγγα/Χαρ. Παπαχαλαράμπους, Τόμος 4, σελ. 343 επ. · *Του ιδίου*, Τελολογική ερμηνεία των νομικών διατάξεων και τελολογικό σύστημα του δικαίου, σε: *Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου: Κωνσταντίνος Τσάτσος: Ο συγγραφέας, ο φιλόσοφος, ο πολιτικός*, Αθήνα, 6 – 8 Νοεμβρίου 2009, σελ. 185 επ.

⁴² *Βερβεσός Νικόλαος*, Ανυπόστατο απόφασης γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας – Παρατηρήσεις στην απόφαση ΑΠ 1340/2017, ΕΕμπΔ 2017/566· *Ρόκας Νικόλαος*, Δύο ζητήματα εταιρικού δικαίου που απασχόλησαν πρόσφατα τη νομολογία: Διορισμός προσωρινής διοίκησης σε ο.ε. – Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ: Ανυπόστατη απόφαση ΓΣ λόγω συμμετοχής στην ψηφοφορία προσώπων, που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα, ΕΕμπΔ 2016/17· *Τουντόπουλος Βασίλειος*, Συμμετοχή και ψηφοδοσία προσώπων ο.π., ΕλλΔνη 2015/1328.

⁴³ Ενδεικτικά για την έννοια του συμφέροντος και της στάθμισης βλ. *Χάνος Αντώνιος*, Συμφέρον, Στάθμιση και Δίκαιο, σε: *Πεπραγμένα της Ελληνικής Εταιρείας Δικαιοφιλοσοφικής και*

προτάσσεται η ασφάλεια δικαίου έγκειται στη λειτουργία της α.ε., με την οποία εμπλέκεται ένας μεγάλος κύκλος προσώπων, η διακινδύνευση των συμφερόντων των οποίων θα έπληττε την αξιοπιστία της και θα δημιουργούσε προβλήματα στις συναλλαγές, όπως εύστοχα καταγράφει ο Ρόκας. Να σημειωθεί δε ότι η προσέγγιση αυτή δεν αφήνει απροστάτευτους τους πραγματικούς μετόχους, τους οποίους ο ιστορικός νομοθέτης είχε διασφαλίσει με μία σειρά μέτρων για την προστασία των συμφερόντων τους⁴⁴.

Έτερο επιχείρημα υπέρ της πρώτης συντηρητικής προσέγγισης συναγόταν από τη συστηματική ερμηνεία των άρθρων 35α παρ. 5 περ. α' και 35γ παρ. 2 του Ν. 2190/1920, που επέβαλε τη συσταλτική ερμηνεία του άρθρου 35γ. Τούτο διότι ο Ν. 2190/1920⁴⁵ υιοθετούσε ένα «κλιμακωτό» σύστημα ελαττωματικών αποφάσεων, στην κορυφή του οποίου βρίσκονται οι ανυπόστατες αποφάσεις, οι οποίες δεν δύνανται να ιαθούν σε αντίθεση με τις άκυρες και ακυρώσιμες. Έτσι, εύστοχα παρατηρεί ο Τουντόπουλος⁴⁶ ότι με δεδομένο ότι ακολουθείται το κλιμακωτό σύστημα κυρώσεων, αντίστοιχη κλιμάκωση πρέπει να υφίσταται και στην ένταση των κυρώσεων, η οποία πρέπει να είναι ανάλογη του ελαττώματος, οι δε λόγοι του ανυπόστατου να βρίσκονται σε αρμονία με τους λόγους ακυρότητας και ακυρωσίας. Έτσι, το ανυπόστατο θα πρέπει να επιφυλάσσεται μόνο σε εξαιρετικά ακραίες περιπτώσεις. Στο γερμανικό δίκαιο παραδείγματος χάριν κρατεί όσον αφορά την έννοια του ανυπόστατου η απόφαση του γερμανικού ακυρωτικού από το 1954, σύμφωνα με την οποία ανυπόστατη είναι η απόφαση μίας ΓΣ, την οποία συγκαλεί στον δρόμο ένας περαστικός και αποτελείται από πρόσωπα, που δεν έχουν καμία σχέση με την εταιρεία⁴⁷.

Δικαιοϊστορικής Ερεύνης, με τίτλο Αγαθό, συμφέρον και δίκαιο – Εισηγήσεις ανακοινωθείσες εις το Διεπιστημονικό Φροντιστήριο 2008/2009, σε επιμέλεια: Ι. Στράγγα/Αντ. Χάνου/Χαρ. Παπαχαλαράμπους/Χρυσ. Τσούκα, Τόμος 5, σελ. 575 επ.

⁴⁴ Τουντόπουλος Βασίλειος, Συμμετοχή και ψηφοδοσία ο.π., ΕλλΔνη 2015/1329.

⁴⁵ Ομοίως και ο Ν. 4548/2018.

⁴⁶ Τουντόπουλος Βασίλειος, Συμμετοχή και ψηφοδοσία ο.π., ΕλλΔνη 2015/1332.

⁴⁷ BGH, NJW 1954, 385.

Με το παράδειγμα της γερμανικής έννομης τάξης⁴⁸ μεταφερόμαστε στην τελευταία πηγή επιχειρημάτων υπέρ της συσταλτικής ερμηνείας του άρθρου 35γ, που δεν είναι άλλη από τη δικαιοσυγκριτική ερμηνεία της επίμαχης διάταξης. Όπως ήδη ανωτέρω αναφέραμε σε καμία από τις έννομες τάξεις⁴⁹, από τις οποίες επηρεάστηκε ο Έλληνας νομοθέτης κατά την αναμόρφωση του δικαίου των ελαττωματικών αποφάσεων δεν υπάρχει ρύθμιση για το ανυπόστατο. Έτσι και στο ιταλικό δίκαιο όλες οι ελαττωματικές αποφάσεις θεωρούνται είτε άκυρες είτε ακυρώσιμες, ενώ ανυπόστατες μόνο σε εξαιρετικά οριακές περιπτώσεις. Αντίστοιχα, όπως εκθέσαμε συμβαίνει και στο γερμανικό δίκαιο αλλά και στο ελβετικό.

Κατόπιν των ανωτέρω, καθίσταται κατά τη γνώμη μας λογικό επόμενο ο νομοθέτης του Ν. 4548/2018, για τη θεμελίωση του ανυπόστατου της απόφασης, να απαιτεί οι μη έχοντες τη μετοχική ιδιότητα να αποτελούν το σύνολο των μετεχόντων στη ΓΣ.

1.2 Λόγοι ανυπόστατου υπό το ισχύον δίκαιο

Σύμφωνα με τη νέα διάταξη του άρθρου 139 του Ν. 4548/2018⁵⁰ για τη θεμελίωση του ανυπόστατου απαιτείται να συντρέχουν σωρευτικά οι εξής δύο προϋποθέσεις : α) η παροχή ψήφου στη συνεδρίαση της ΓΣ και β) η ψήφος να έχει δοθεί από πρόσωπα, που στο σύνολό τους, είτε δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα, είτε είχαν αρυσθεί το δικαίωμα ψήφου από πρόσωπα που δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα.

Τίθεται, όμως, το ερώτημα αν η ως άνω διάταξη ορίζει περιοριστικά τις περιπτώσεις του ανυπόστατου των αποφάσεων. Κατά την κρατούσα θέση της επιστήμης το άρθρο

⁴⁸ Για τις προβλέψεις του γερμανικού δικαίου σχετικά με την ακυρότητα και την ακυρωσία αποφάσεων ΓΣ βλ αντί άλλων σε *Βερβεσός Νικόλαος*, Σκέψεις για το μη εναρμονιζόμενο τμήμα του εμπορικού δικαίου, σε: *Κοινοτικό Δίκαιο & Εμπορικό Δίκαιο*, 2007.

⁴⁹ *Keith Walmsley*, Butterworths Company Law, 1991.

⁵⁰ *Χριστοδούλου Δημήτριος*, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, άρθρο 139, 2020· *Βαθρακοκοίλης Αντώνιος*, Μερικές σκέψεις για το ανυπόστατο των αποφάσεων της ΓΣ της ΑΕ μετά τον ν. 4548/2018, *ΕλλΔνη* 2019/701· *Ρόκας Νικόλαος*, *Εμπορικές Εταιρίες*, 2019· *Του Ιδίου*, Ο νέος νόμος για τις ανώνυμες εταιρίες, *ΝοΒ* 2019/258· *Μάρκου Ιωάννης*, Η νέα αναμόρφωση του νόμου περί ανωνύμων εταιριών – Μια πρώτη αποτίμηση των βασικών θέσεων του Ν. 4548/2018, *ΧρΙΔ* 2019/14· *Κουλορίδας Αθανάσιος*, Οι αποφάσεις των μετόχων : Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σε «Οι αναμορφώσεις του εταιρικού δικαίου 2018-2019», 28^ο Συνέδριο ΣΕΕ, 2019,σελ 85· *Ψυχομάνης Σπυρίδων*, Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2018.

139 παρ. 2 ορίζει περιοριστικά τις περιπτώσεις ανυπόστατου αποφάσεων ΓΣ. Τα επιχειρήματα υπέρ της θέσης αυτής συνάγονται από όσα ήδη ανωτέρω εκθέσαμε υπέρ της συσταλτικής ερμηνείας του άρθρου 35γ υπό το προϊσχύσαν δίκαιο. Στην κορωνίδα των επιχειρημάτων βρίσκεται η ανάγκη για ασφάλεια δικαίου⁵¹. Η πρόκριση της ασφάλειας δικαίου στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων και η συνακόλουθη τάση περιορισμού των λόγων ανυπόστατου θα καταστεί σαφέστερη στην συνέχεια, που θα εκθέσουμε τις έννομες συνέπειες του ανυπόστατου της απόφασης ΓΣ.

Εντούτοις, υποστηρίζεται από μερίδα της θεωρίας ότι η διάταξη του άρθρου 139 δεν εξαντλεί τις περιπτώσεις του ανυπόστατου των αποφάσεων ΓΣ, αλλά έχουν συμπληρωματική εφαρμογή και οι διατάξεις του Αστικού Κώδικα⁵². Το ίδιο ζήτημα απασχόλησε θεωρία⁵³ και νομολογία⁵⁴ και υπό το προϊσχύσαν δίκαιο συνεπώς

⁵¹ Η ανάγκη για ασφάλεια δικαίου αποτυπώνεται πλέον και στην ευρωπαϊκή νομοθεσία βλ. Οδηγία 2017/1132, στο άρθρο 6 του Προοιμίου «Για την ασφάλεια δικαίου στις σχέσεις μεταξύ εταιριών και τρίτων όπως και μεταξύ των εταιριών είναι αναγκαίο να περιορισθούν οι περιπτώσεις ακυρότητας». Η αναφορά γίνεται βέβαια σχετικά με την ίδρυση της α.ε. ισχύει όμως αναλογικά και για τις αποφάσεις ΓΣ. Πολλώ μάλλον αναλογική εφαρμογή έχει και στις περιπτώσεις ανυπόστατου των αποφάσεων, που αποτελεί τη βαρύτερη κύρωση, η οποία δεν θεραπεύεται.

⁵² Βαθρακοκόλης Αντώνιος, Μερικές σκέψεις για το ανυπόστατο των αποφάσεων της ΓΣ της ΑΕ μετά τον ν. 4548/2018., ΕλλΔνη 2019/704· Μάρκου Ιωάννης, Η νέα αναμόρφωση του νόμου περί ανωνύμων εταιριών – Μια πρώτη αποτίμηση των βασικών θέσεων του Ν. 4548/2018, ΧρΙΔ 2019/23.

⁵³ Ενδεικτικά υπέρ της θέσης αυτής : Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ ο.π., ΧρΙΔ 2013/242 επ· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012· Αντωνόπουλος Βασίλης, Δίκαιο Α.Ε. και Ε.Π.Ε., 2012/537. Αντίθετοι : Τουντόπουλος Βασίλειος, Συμμετοχή και ψηφοδοσία ο.π., ΕλΔνη 2015/1323, 1335· Βερβεσός Νικόλαος, Ανυπόστατο απόφασης γενικής συνέλευσης ο.π., ΕΕμπΔ 2017,563· Ρόκας Νικόλαος, Δύο ζητήματα εταιρικού δικαίου που απασχόλησαν πρόσφατα τη νομολογία: Διορισμός προσωρινής διοίκησης σε ο.ε. – Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ: Ανυπόστατη απόφαση ΓΣ λόγω συμμετοχής στην ψηφοφορία προσώπων, που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα., ΕΕμπΔ 2016/6· ο Ιδιος, Εμπορικές Εταιρίες, 2012· Σινανιώτη – Μαρούδη Αριστέα, Εταιρίες, 2012.

⁵⁴ Υπέρ της συμπληρωματικής εφαρμογής του Αστικού Κώδικα ως προς το ανυπόστατο των αποφάσεων ΓΣ α.ε. κινήθηκαν οι πρόσφατες αποφάσεις: ΑΠ 1259/2018, ΕφΘεσ 549/2016, ΧρΙΔ 2017/213, ενώ αντίθετα η ΠΠρΘεσ 10381/2018, ΤΝΠ Νόμος, που έκρινε ότι το ανυπόστατο συντρέχει μόνον υπό τις προϋποθέσεις του άρθρου 35γ'.

καθίσταται αναγκαία η αναγωγή στην επιχειρηματολογία, που αναπτύχθηκε από τότε για την κρίση του ανυπόστατου με βάση και τις παραδοχές της θεωρίας του Αστικού Δικαίου. Η θέση αυτή εκκινεί από την παραδοχή ότι η απόφαση ΓΣ είναι δικαιοπραξία και συνεπώς η δογματική αυτή ένταξή της οδηγεί στην εφαρμογή συμπληρωματικά των διατάξεων του Αστικού Κώδικα και στις αποφάσεις της ΓΣ, στον βαθμό βέβαια, που δεν εκτοπίζονται από τις ειδικές διατάξεις του δικαίου της α.ε.. Οι εκφραστές της θέσης αυτής υποστηρίζουν ότι η συμπληρωματική εφαρμογή των διατάξεων του ΑΚ στις αποφάσεις της ΓΣ α.ε. επιβάλλεται αφενός λόγω της δογματικής βάσης που προσφέρει το Αστικό Δίκαιο και αφετέρου λόγω της αδυναμίας της διάταξης περί ανυπόστατου στο δίκαιο των α.ε. να αποτυπώσει εξαντλητικά τα εξωτερικά - ουσιώδη γνωρίσματα της απόφασης - δικαιοπραξίας. Η θέση αυτή, όμως, παραγνωρίζει ότι ο νομοθέτης του δικαίου των ελαττωματικών αποφάσεων περιόρισε τους λόγους ανυπόστατου, όχι γιατί δεν μπορούσε να τους αποτυπώσει εξαντλητικά, αλλά επειδή επέλεξε να επιβάλει την αυστηρότερη κύρωση του ανυπόστατου μόνον σε συγκεκριμένες περιπτώσεις, ήτοι όταν το σύνολο των συμμετεχόντων που ψήφισαν στη ΓΣ δεν είχαν τη μετοχική ιδιότητα. Η επιλογή αυτή δεν είναι τυχαία, αντιθέτως επιβάλλεται από την ανάγκη για ασφάλεια δικαίου και προστασία των συναλλαγών, που σε περίπτωση διεύρυνσης των λόγων ανυπόστατου θα ετίθεντο σε διακινδύνευση.

1.3 Ανυπόστατο πρακτικό διά περιφοράς

Με απόφαση ΓΣ εξομοιώνεται και η υπογραφή πρακτικού που υπογράφεται από όλους τους μετόχους χωρίς συνεδρίαση της ΓΣ. Η υπογραφή του πρακτικού από τους μετόχους, δηλαδή η εκπεφρασμένη δήλωση βουλήσεώς τους, διχοτομείται σε μία δήλωση βουλήσεως, που αφορά στη διαδικασία της λήψης απόφασης, διά της περιφοράς πρακτικού χωρίς συνεδρίαση της ΓΣ, την οποία διαδικασία και αποδέχεται ο μέτοχος, και σε μία δήλωση βουλήσεως, διά της οποίας ο μέτοχος συμφωνεί ή όχι με το περιεχόμενο του Πρακτικού⁵⁵. Δεν απαιτείται ομόφωνη απόφαση, αλλά

⁵⁵ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, *Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας*, 2020, σελ. 1924 επ.

σύμπραξη όλων των μετόχων, που συμφωνούν να ληφθεί η απόφαση με τον τρόπο αυτό⁵⁶.

Στο άρθρο 140 του νέου Νόμου εισάγεται μία νέα περίπτωση ανυπόστατης απόφασης ΓΣ, κατά την οποία η μη υπογραφή του ως άνω Πρακτικού διά περιφοράς από όλους τους μετόχους καθιστά την απόφαση που ελήφθη με το Πρακτικό αυτό, ανυπόστατη⁵⁷. Μάλιστα, ανυπόστατη καθίσταται και η απόφαση κατά την οποία έχει μεν υπογραφεί το Πρακτικό από όλους τους μετόχους, όμως συντρέχει ελάττωμα στη βούληση του μετόχου, ο οποίος υπέγραψε λόγω πλάνης, απάτης, απειλής κλπ.

Επισημαίνεται ότι σύμφωνα με το άρθρο 136 παρ. 4 το βάρος της απόδειξης της συνδρομής των προϋποθέσεων λήψης απόφασης και του χρόνου της απόφασης φέρει η εταιρεία. Τούτο είναι κρίσιμο καθ' ότι είναι εξαιρετικά δύσκολο να αποδειχθούν τόσο οι προϋποθέσεις λήψης απόφασης όσο και ο χρόνος της απόφασης, εφόσον ακόμα και η ανάρτηση στο Γ.Ε.ΜΗ. δεν εξασφαλίζει ούτε τον ακριβή χρόνο λήψης της απόφασης ούτε την υπογραφή του Πρακτικού από όλους τους μετόχους, εφόσον πλέον η ανάρτηση του Πρακτικού στο Γ.Ε.ΜΗ. γίνεται με τη μορφή ανυπόγραφου pdf⁵⁸.

⁵⁶ Κουλορίδας Αθανάσιος, Οι αποφάσεις των μετόχων: Παρακμή της γενικής συνέλευσης σε: Οι αναμορφώσεις του Εταιρικού Δικαίου 2018-2019, 28ο Συνέδριο ΣΕΕ, Νομική Βιβλιοθήκη 2019.

⁵⁷ Υπό το προϋπάρχον καθεστώς, στο οποίο δεν υπήρχε η σχετική διάταξη περί ανυποστάτου, στην περίπτωση μη υπογραφής του πρακτικού από όλους τους μετόχους, ο καθηγητής Λάμπρος Κοτσίρης είχε υποστηρίξει σε σχετική γνωμοδότησή του ότι εφόσον η απαρίθμηση των λόγων ανυποστάτου στο Ν. 2190/1920 είναι περιοριστική και σε αυτήν την απαρίθμηση δεν περιλαμβάνεται η περίπτωση της μη υπογραφής του πρακτικού από όλους τους μετόχους, θα πρέπει μία τέτοια απόφαση ΓΣ που εμπεριέχεται σε πρακτικό διά περιφοράς να θεωρείται ακυρώσιμη και όχι ανυπόστατη. Τη θέση του αυτή περί περιορισμού του ανυποστάτου θεμελίωσε και στο συγκριτικό δίκαιο. Βλ. Κοτσίρης Λάμπρος, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε. μετά τον ν. 3604/2007. Σχέση με τις διατάξεις ΑΚ. Περιοριστική αναφορά των λόγων ανυποστάτου. Κύρωση σε περίπτωση μη υπογραφής του δια περιφοράς πρακτικού από όλους τους μετόχους, ΕΕμπΔ 2015/487, 493.

⁵⁸ Βαθρακοκόιλης Αντώνιος, Μερικές σκέψεις για το ανυπόστατο των αποφάσεων της ΓΣ της ΑΕ μετά τον ν. 4548/2018, ΕλλΔνη, σελ. 701-708, ο οποίος για τον προσδιορισμό του ακριβή χρόνου λαμβάνει υπόψη α) την καταχώριση του Πρακτικού στο Γ.Ε.ΜΗ. παραβλέποντας ότι αυτό αναρτάται

1.4 Έννομες συνέπειες

Το ανυπόστατο των αποφάσεων της ΓΣ αποτελεί την αυστηρότερη κύρωση που επιφυλάσσει ο Νόμος περί α.ε., τούτο διότι οι ανυπόστατες αποφάσεις αφενός μπορούν να προσβληθούν οποτεδήποτε⁵⁹ και από οποιονδήποτε έχει έννομο συμφέρον και αφετέρου δεν είναι δυνατόν να θεραπευθούν τα ελαττώματά τους ή να επικυρωθούν. Ακόμα και η καταχώριση ανυπόστατης απόφασης στο Γ.Ε.ΜΗ. δεν αίρει τα ελαττώματά της⁶⁰.

Η ανυπόστατη απόφαση συνεπώς δεν παράγει έννομα αποτελέσματα και δε μπορεί επ' αυτής να θεμελιωθεί οποιοδήποτε δικαίωμα⁶¹. Τίθεται εύλογα βεβαίως το ζήτημα της ασφάλειας του δικαίου και των συναλλαγών στην περίπτωση που αναγνωρισθεί ως ανυπόστατη μία απόφαση, η οποία ήδη έχει επιφέρει αποτελέσματα, τα οποία θα πρέπει αναδρομικά να ανατραπούν. Στην αμέσως επόμενη παράγραφο θα εξετασθεί το ζήτημα της δημιουργίας ή μη φαινομένου δικαίου με βάση ανυπόστατη απόφαση.

1.5 Φαινόμενο Δίκαιο

Η παροχή εμπιστοσύνης αποτελεί συστατικό στοιχείο μιας δικαιοπραξίας, ενός θεσμού ή μιας αγοράς, οπότε η προστασία της εμπιστοσύνης επιβάλλεται από τη

ανυπόγραφο και β) την καταχώριση στο βιβλίο Πρακτικών της α.ε. παραβλέποντας την πρακτική της τήρησης πλέον του αρχείου των Πρακτικών σε ηλεκτρονική μορφή υπογεγραμμένα ως ακριβή αντίγραφα.

⁵⁹ Τίθεται ενδεχομένως κατά περίπτωση το ζήτημα της αποδυνάμωσης δικαιώματος. Επισημαίνεται όμως ότι μόνη η παρέλευση μακρού χρόνου για την προβολή του ανυποστάτου δεν είναι ικανή να θεμελιώσει τις διατάξεις περί αποδυνάμωσής του βλ. ενδεικτικά αντί άλλων *Κατσάς Θεόδωρος*, ΝοΒ 2016, 786 με περαιτέρω παραπομπές.

⁶⁰ Υπό την επιφύλαξη ότι δεν δημιουργείται φαινόμενο δίκαιο.

⁶¹ Τριμ. Εφετ. Θεσσ 549/2016 με παρατηρήσεις Κλαμαρή Κανέλλου, ΕΕμπΔ 2017/84, 94.

φύση του πράγματος ή άλλως προκειμένου να έχουμε μία ορθολογική λειτουργία⁶². Αυτό που πρέπει να εξετασθεί είναι για ποιο λόγο η συγκεκριμένη σχέση είναι σχέση εμπιστοσύνης και να αιτιολογείται για ποιο λόγο το δίκαιο θεωρεί τη συγκεκριμένη παροχή εμπιστοσύνης δικαιολογημένη προστασίας.

Εν προκειμένω, στο εμπορικό δίκαιο η αρχή της προστασίας της εμπιστοσύνης που δημιουργείται με το φαινόμενο δίκαιο, αλληλένδετη με το αίτημα για ασφάλεια δικαίου, έχει ως περιεχόμενο ότι υπό ορισμένες συνθήκες, οι τρίτοι μπορούν να δίνουν εμπιστοσύνη σε ορισμένα περιστατικά που εύλογα δικαιούνται να εκλάβουν ως αληθή, έστω και αν δεν ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα⁶³. Η αρχή αυτή βρίσκει εφαρμογή ακόμα και στις ανυπόστατες αποφάσεις της ΓΣ α.ε.⁶⁴. Κρίσιμο είναι να εξετάσουμε ποια περιστατικά μπορούν να τη θεμελιώσουν. Θα παραθέσουμε δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Η καταχώριση της ανυπόστατης απόφασης της ΓΣ στο Γ.Ε.ΜΗ. δημιουργεί φαινόμενο δίκαιο, εκτός αν είναι εμφανές ότι η καταχωρηθείσα απόφαση δεν φέρει βασικά εξωτερικά χαρακτηριστικά πραγματικής απόφασης⁶⁵. Στο σημείο αυτό πρέπει

⁶² Βόγκλης Ελευθέριος, Η απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς στο παράδειγμα του εμπορικού δικαίου και ειδικά των τραπεζικών συμβάσεων, σε : Αναμνηστικό Τόμο Λ. Γεωργακόπουλου, 2016, σελ. 63, 68 επομ. με περαιτέρω παραπομπές στη γερμανική θεωρία.

⁶³ Ρόκας Νικόλαος, Δύο ζητήματα εταιρικού δικαίου που απασχόλησαν πρόσφατα την νομολογία: Διορισμός προσωρινής διοίκησης σε Ο.Ε. – Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ., ΕΕμπΔ 2016/1, 14.

⁶⁴ Για την αντίθετη άποψη περί μη δημιουργίας φαινομένου δικαίου μεταξύ άλλων: Καραγκουνίδης Απόστολος, Η ατελέσφορη ρύθμιση των ανυπόστατων αποφάσεων ο.π., σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός Τόμος Νικολάου Θ. Νίκα, 2018, σελ. 213-249 ·Μαρίνος Μιχαήλ - Θεόδωρος, Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ – Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 35γ του ν. 2190/1920 και στην έννοια της συλλογικής δικαιοπραξίας «απόφαση νομικού προσώπου», Χρ. ΙΔ 2013/241, 244 ·Κατσάς Θεόδωρος, Η ανυπόστατη απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως των μετόχων, ΝοΒ 2016/783, 787. Η άποψη περί μη δημιουργίας φαινομένου δικαίου θεμελιώνεται κατά τον Κατσά εξ αντιδιαστολής από το άρθρο 35^α§9 εδ. Γ' κ.ν. 2190/1920. Εντούτοις, για τη χρήση της εξ αντιδιαστολής ερμηνείας σε βάρος της αναλογίας βλ. Μάρκου Ιωάννης, Πρώτες σκέψεις επί της προτάσεως σχεδίου νόμου αναμόρφωσης του κωδ. Ν 2190/20, ΕΤρΑξΧρΔ 2006/789 ιδίως υποσημ. 21, 794.

⁶⁵ Ρόκας Νικόλαος, Δύο ζητήματα εταιρικού δικαίου, ο.π., σελ. 14-15.

να διευκρινισθεί ότι αν και στην προηγούμενη παράγραφο αναφέρθηκε ότι η καταχώριση της ανυπόστατης απόφασης στο Γ.Ε.ΜΗ. δεν άρει τα ελαττώματά της, δε μπορεί να παραβλεφθεί το γεγονός ότι μία τέτοια απόφαση, αν είναι νομιμοφανής και έχει όλα τα εξωτερικά γνωρίσματα πραγματικής απόφασης, παράγει φαινόμενο δίκαιο στο οποίο εύλογα μπορούν να δώσουν πίστη οι ενδιαφερόμενοι.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα δημιουργίας ισχυρού φαινομένου δικαίου αποτελεί και η δικαστική κρίση. Σε αρκετές περιπτώσεις τα δικαστήρια καλούνται να παράσχουν προσωρινή έννομη προστασία με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων επί ενδοεταιρικών διαφορών και συγκεκριμένα επί αμφισβητήσεων του ιδιοκτησιακού καθεστώτος μετόχων, εφόσον πιθανολογείται η μετοχική τους ιδιότητα. Η απόφαση αυτή ασφαλιστικών μέτρων παράγει προσωρινό δεδικασμένο⁶⁶. Αν λοιπόν με

⁶⁶ Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία, Συμμετοχή και ψήφος σε Γενική Συνέλευση Ανώνυμης Εταιρείας δυνάμει αποφάσεως ασφαλιστικών μέτρων για την προσωρινή ρύθμιση καταστάσεως επί αμφισβητήσεως της μετοχικής ιδιότητας προσώπου. Ζητήματα επί ανακλήσεως της παραπάνω αποφάσεως, ΕλλΔνη 2019/89· Τσικρικάς Δημήτριος, Χορήγηση δικαιώματος συμμετοχής σε γενική συνέλευση ανώνυμης εταιρείας με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων – Δικονομικά ζητήματα, ΕφΑΔΠολΔ 2018/585· Παμπούκης Κωνσταντίνος, Αναγνώριση της ιδιότητας μετόχου με ασφαλιστικά μέτρα. Ανυπόστατο αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : ΕπισκΕΔ 2015/409-418· Τουντόπουλος Βασίλειος, Συμμετοχή και ψηφοδοσία προσώπων μη εχόντων τη μετοχική ιδιότητα σε γενική συνέλευση ανώνυμης – Σκέψεις σχετικά με την έννοια της ανυπόστατης απόφασης γενικής συνέλευσης και την αναδρομική εφαρμογή της απόφασης ανάκλησης ασφαλιστικών μέτρων με αφορμή την ΕφΚρ 107/2014, ΕλλΔνη 2015/1323· Τέλλης Νικόλαος, Ανάκληση απόφασης ασφαλιστικών μέτρων, βάσει της οποίας επετράπη συμμετοχή σε γενική συνέλευση α.ε., και συνέπειες αναφορικά με το κύρος της οικείας απόφασης του εταιρικού οργάνου, σε : ΕπισκΕΔ 2015/345. Έχει διατυπωθεί και η άποψη από τον Αλέξανδρο Σπυρίδωνος ότι αυτό «το προσωρινό δεδικασμένο μετατρέπεται όχι μόνο σε τελεσίδικο αλλά ακόμα και σε αμετάκλητο σε βάρος του αντικειμενικού δικαίου στις περιπτώσεις της απονομής δικαιώματος συμμετοχής και ψήφου σε απεριόριστο αριθμό Γενικών Συνελεύσεων Ανώνυμης Εταιρείας στο μέλλον. Αυτό οδηγεί στο συμπέρασμα ότι θα πρέπει να αναζητηθεί κάποια νομολογιακή ή νομοθετική λύση». Έτσι, προτείνει την εισαγωγή στην ειδική περίπτωση της προσωρινής ρύθμισης καταστάσεως δυνατότητας κατά παρέκκλιση άσκησης του ενδίκου μέσου της εφέσεως κατά αποφάσεως ασφαλιστικών μέτρων, της οποίας οι έννομες συνέπειες δύνανται να έχουν χαρακτήρα μονιμότητας βλ. αναλυτικότερα Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, Ο προσωρινός (;) χαρακτήρας της ρύθμισης κατάστασης με ασφαλιστικά μέτρα. Πρόταση εφέσεως κατά απόφασης προσωρινής ρύθμισης κατάστασης απονέμουσας δικαίωμα ψήφου ΑΕ, ΕΠολΔ 2019/160.

απόφαση ασφαλιστικών μέτρων επιτραπεί η συμμετοχή στη ΓΣ προσώπου, του οποίου αμφισβητείται η ιδιότητα ως μετόχου και εν συνεχεία εκδοθεί αντίθετη απόφαση από το δικαστήριο της κύριας δίκης, με την οποία κρίνεται ότι δεν έχει τη μετοχική ιδιότητα, η τελευταία αυτή απόφαση ισχύει μόνο για το μέλλον και δεν ενεργεί αναδρομικά. Συνεπώς, οι τυχόν έννομες συνέπειες που είχαν μέχρι τότε επέλθει με την απόφαση της ΓΣ στην οποία συμμετείχε το συγκεκριμένο πρόσωπο, παραμένουν έγκυρες και δεν αναγνωρίζονται αναδρομικά αποτελέσματα στην ανάκληση του ασφαλιστικού μέτρου⁶⁷.

Συμπερασματικά, υποστηρίζεται ορθότερα κατά τη γνώμη μας ότι ακόμα και στις ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ, εφόσον υπάρχουν περιστατικά που δημιουργούν φαινόμενο δίκαιο σχετικά με την απόφαση οι τρίτοι πρέπει να προστατεύονται. Δικαιολογητικός λόγος είναι η προτεραιότητα που δίνει ξεκάθαρα πλέον ο Νόμος στην ασφάλεια των συναλλαγών. Τα τελευταία χρόνια στο δίκαιο των α.ε. έγινε μετατόπιση του κέντρου βάρους από τα συμφέροντα των μετόχων στην ασφάλεια δικαίου, διότι η α.ε., ως θεσμός εκ της φύσεώς της, αφορά ένα μεγάλο αριθμό προσώπων που εμπλέκονται με αυτήν, των οποίων η διακινδύνευση των συμφερόντων θα έπληττε ανεπανόρθωτα τις συναλλαγές και την αξιοπιστία στον

⁶⁷ Υποστηρίζεται και η αντίθετη άποψη σύμφωνα με την οποία «θα πρέπει στην ανάκληση του ασφαλιστικού μέτρου της παροχής προσωρινής άδειας συμμετοχής στη συνέλευση να αναγνωρίζονται κατ' εξαίρεση αναδρομικά αποτελέσματα, παρά τον «μανδύα νομιμότητας», ο οποίος κάλυψε τη διάπλωση που έλαβε χώρα με τη λήψη του μέτρου», Βλ. αναλυτικότερα Καραγκουνίδης Απόστολος, ο.π., σε: Συλλογικό Έργο, Τιμητικός Νικολάου Θ. Νίκα, 2018, σελ. 213-249. Έχει υποστηριχθεί και η άποψη περί απαραδέκτου της αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων όταν το ασφαλιστικό μέτρο συνίσταται στην ικανοποίηση του δικαιώματος, του οποίου ζητείται η εξασφάλιση ή η διατήρηση. Βλ. αναλυτικότερα Κωστόπουλος Γεώργιος, Συμμετοχή ή μη συμμετοχή στη ΓΣ με ασφαλιστικά μέτρα, ΕΕμπΔ 2005/651· Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, Η διμελής (50-50%) ανώνυμη εταιρία ως ερμηνευτικό πρόβλημα (γνωμ), ΔΕΕ 1998/661, στην οποία κλήθηκε να γνωμοδοτήσει μεταξύ άλλων εάν μπορεί μέτοχος να ζητήσει με ασφαλιστικά μέτρα τον αποκλεισμό άλλου μετόχου από ΓΣ α.ε.. Η απάντηση ήταν αρνητική διότι μία τέτοια αίτηση ασφαλιστικών μέτρων πρέπει να κριθεί ως απαράδεκτη (εκτός δικαιοδοσίας) όταν το ζητούμενο ασφαλιστικό μέτρο δημιουργεί όχι απλώς πραγματικές καταστάσεις, αλλά έννομες συνέπειες μη αναστρέψιμες στην τακτική δίκη.

θεσμό της⁶⁸. Το προβάδισμα αυτό υπέρ της προστασίας των συναλλαγών γίνεται ακόμα πιο κατανοητό στην περίπτωση των μεγάλων εισηγμένων α.ε., που η ασφάλεια δικαίου καθίσταται επιτακτική για τους συναλασσόμενους, των οποίων ο κύκλος εργασιών είναι πολύ μεγάλος. Άλλωστε δεν πρέπει να παραβλέψουμε ότι οι μέτοχοι δεν μένουν απροστάτευτοι, αφού ο Νόμος τους χορηγεί εναλλακτικές δυνατότητες υπεράσπισης των συμφερόντων τους.

⁶⁸ Ρόκας Νικόλαος, Δύο ζητήματα εταιρικού δικαίου που απασχόλησαν πρόσφατα την νομολογία: Διορισμός προσωρινής διοίκησης σε ο.ε. – Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ: Ανυπόστατη απόφαση ΓΣ λόγω συμμετοχής στην ψηφοφορία προσώπων που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα, ΕΕμπΔ 2016/1, 17.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

2. ΑΚΥΡΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

2.1 Το προϊσχύσαν δίκαιο

Η ακυρότητα των αποφάσεων της ΓΣ είναι η δεύτερη κατά σειρά αυστηρότερη κύρωση που προβλέπεται στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων ΓΣ της α.ε.. Το ζήτημα της ακυρότητας των αποφάσεων της ΓΣ α.ε. υπό το προϊσχύσαν δίκαιο ρυθμιζόταν από το άρθρο 35β του Ν. 2190/1920, σύμφωνα με το οποίο ήταν άκυρη απόφαση ΓΣ σε περίπτωση που δεν υπήρχε σύγκληση της ΓΣ ή όταν το περιεχόμενο της απόφασης ήταν αντίθετο στον νόμο ή στο καταστατικό. Όσον αφορά την προϋπόθεση της νόμιμης σύγκλησης, ο νόμος απαιτούσε να έχει προηγηθεί πρόσκληση, προερχόμενη από την εταιρεία και περιέχουσα τουλάχιστον ένδειξη της ημερομηνίας και του τόπου της ΓΣ, η οποία πρόσκληση έπρεπε να λάβει και την κατά νόμο δημοσιότητα.

Η απαρίθμηση των λόγων ακυρότητας είναι αποκλειστική, με συνέπεια το καταστατικό να μη μπορεί να τους περιορίσει ή να τους διευρύνει⁶⁹. Από τη διατύπωση του προαναφερθέντος άρθρου είχαν προκύψει διάφορα ερμηνευτικά ζητήματα. Ειδικότερα, ένα ζήτημα που υπήρχε αφορούσε την προέλευση της πρόσκλησης από την εταιρεία, διότι από τη διατύπωση του νόμου δεν ήταν σαφές πότε η δήλωση γνώσεως της πρόσκλησης έπρεπε να θεωρείται ότι προέρχεται από την εταιρεία και πότε από τρίτο προς την εταιρεία πρόσωπο⁷⁰. Έτερο ζήτημα ερμηνείας ήταν, αν η δημοσίευση της πρόσκλησης, για να είναι νόμιμη θα έπρεπε να δημοσιεύεται μόνον κατά τα προβλεπόμενα στον νόμο ή απαιτείτο η τήρηση των

⁶⁹ Αντί άλλων βλ. *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, Αποφάσεις της ΓΣ με ηρτημένη ακυρότητα λόγω ελλείψεως όρου του ενεργού και άρθρο 35β Κ.Ν. 2190/1920 (Άκυρες αποφάσεις ΓΣ), ΕΕμπΔ 212/529,532· ο ίδιος, Ιάσιμη και μη ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνελεύσεως – μερικές παρατηρήσεις στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, σε: Αναμνηστικός Τόμος Καθηγητή Αντωνίου Μ. Αντάπαση, 2013, σελ.534.

⁷⁰ *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ακυρότητα αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, 2010, σελ. 1366-1367.

διατυπώσεων δημοσιότητας που τυχόν προβλέπονταν και στο καταστατικό της εταιρείας⁷¹.

Διχογνωμία είχε προκαλέσει και η δυνατότητα ή μη προβολής της ακυρότητας εξωδίκως. Η κρατούσα στη νομολογία άποψη, βέβαια, δεχόταν ότι η ακυρότητα μπορούσε να προβληθεί όχι μόνο δικαστικά (με αναγνωριστική αγωγή, ανταγωγή ή δικονομική ένσταση κατά της εταιρείας) αλλά και εξωδίκως⁷². Εντούτοις, στη θεωρία είχε διατυπωθεί και η αντίθετη άποψη. Ειδικότερα, είχε υποστηριχθεί η άποψη ότι η προβολή της ακυρότητας πρέπει να γίνεται με την άσκηση αγωγής, ώστε να υπόκειται σε δημοσιότητα και να είναι δυνατόν κατά τη λήξη της προθεσμίας να διαπιστωθεί, αν η ακυρότητα προβλήθηκε ή όχι⁷³. Η άποψη αυτή στηριζόταν στις προβλέψεις του νόμου αφενός περί δημοσίευσης της δικαστικής απόφασης που αναγνωρίζει την ακυρότητα⁷⁴ και αφετέρου στον αυτεπάγγελτο έλεγχο περί ακυρότητας από το Δικαστήριο με την προϋπόθεση ότι εξετάζεται εντός της τασσόμενης προθεσμίας⁷⁵.

Ο νέος Νόμος, ο οποίος αν και διατήρησε τους δύο λόγους ακυρότητας που αναφέραμε ανωτέρω, με τις μεταβολές που επέφερε φιλοδοξεί να διευκρινίσει τα υπό αμφισβήτηση ζητήματα του προϋσχύσαντος δικαίου, όπως θα αναλύσουμε στις επόμενες παραγράφους.

⁷¹ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕπισκΕΔ 2008/469-472.

⁷² Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρότητα αποφάσεως της γενικής συνέλευσης, σε : Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1366-1367· Περάκης Ευάγγελος, Η ίαση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35α§2 Ν. 2190/1920, σε: Γενέθλιον Απόστολου Γεωργιάδη, 2006, σελ.1717 επ.

⁷³ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕπισκΕΔ 2008/469, 472.

⁷⁴ Άρθρο 35β παρ. 6 Ν. 2190/1920.

⁷⁵ Άρθρο 35β παρ. 5 Ν. 2190/1920.

2.2 Λόγοι ακυρότητας υπό το ισχύον δίκαιο

Το άρθρο 138 του Ν. 4548/2018 προβλέπει δύο λόγους ακυρότητας. Ο πρώτος λόγος αφορά στην ύπαρξη σύγκλησης ΓΣ και ο δεύτερος στην αντίθεση του περιεχομένου της απόφασης της ΓΣ στον νόμο ή το καταστατικό. Εξαιρεί, όμως, από τη δυνατότητα προβολής της ακυρότητας, απόφαση με αντικείμενο την έκδοση τίτλων, που πρόκειται να εισαχθούν σε ρυθμιζόμενη αγορά ή σε ΠΜΔ μετά την έναρξη της διαπραγμάτευσης των τίτλων, που προκύπτουν από την απόφαση ή, σε περίπτωση έκδοσης τίτλων με δικαίωμα προτίμησης, μετά την αποκοπή του δικαιώματος προτίμησης⁷⁶.

2.2.1 Έλλειψη σύγκλησης ΓΣ

Ο νομοθέτης συμπεριέλαβε την έλλειψη σύγκλησης ΓΣ, που αποτελεί διαδικαστική πλημμέλεια, στο ιδιαίτερο καθεστώς της ακυρότητας των αποφάσεων και όχι της ακυρωσίας, όπως τις λοιπές διαδικαστικές πλημμέλειες. Τούτο διότι η έλλειψη σύγκλησης έχει ως αποτέλεσμα τη ματαίωση της δυνατότητας των μετόχων να ενημερωθούν για την ύπαρξη της ΓΣ. Πιο συγκεκριμένα, ως είναι γνωστό, για να λάβει χώρα η ΓΣ απαιτείται αυτή να συνέλθει σε ορισμένο τόπο και χρόνο. Για να συνέλθει (σύγκληση), όμως, νόμιμα η ΓΣ, απαιτείται η τήρηση συγκεκριμένων διατυπώσεων εντός των τασσόμενων από τον νόμο προθεσμιών. Οι διατυπώσεις αυτές βέβαια είναι φορτικές και προκαλούν δαπάνες και καθυστερήσεις, εξασφαλίζουν όμως την πληροφόρηση των μετόχων, για τη σύνοδο της ΓΣ και για τα θέματα που θα τεθούν σ' αυτήν και τους δίνουν την ευκαιρία να προετοιμαστούν και στην ανάγκη να συνεννοηθούν, για τις αποφάσεις που θα πάρουν με την ψήφο τους στη ΓΣ⁷⁷.

Το άρθρο 36 του νέου Νόμου με τίτλο «Αρχή της ισότητας» προβλέπει ότι κάθε μετοχή παρέχει δικαίωμα ψήφου. Το δικαίωμα ψήφου είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένο με την εταιρική ιδιότητα, θεωρείται δε ως το σημαντικότερο από τα

⁷⁶ Άρθρο 138 παρ. 5 Ν. 4548/2018.

⁷⁷ Παμπούκης Κωνσταντίνος, Καθολική Γενική Συνέλευση, ΕλλΔνη 1994/516,517-518.

συμμετοχικά δικαιώματα ή αλλιώς τα δικαιώματα διοίκησης του μετόχου⁷⁸. Τα διοικητικά δικαιώματα και ειδικά το δικαίωμα ψήφου, το οποίο ο μέτοχος ασκεί στη ΓΣ⁷⁹, απονέμονται στους μετόχους προκειμένου να προασπίσουν τα οικονομικά τους συμφέροντα, εφόσον τους παρέχεται η δυνατότητα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων. Προϋπόθεση, δε για την άσκηση του δικαιώματος ψήφου αποτελεί η ακώλυτη άσκηση του δικαιώματος συμμετοχής του μετόχου στη ΓΣ, στο οποίο δικαίωμα συμμετοχής συμπεριλαμβάνονται το δικαίωμα παράστασης, συζήτησης, υποβολής προτάσεων ή ερωτήσεων καθώς και καταχώρισης της γνώμης του στα πρακτικά⁸⁰. Καθίσταται σαφές, λοιπόν, η σπουδαιότητα της έγκαιρης ενημέρωσης του μετόχου για την προγραμματισμένη ΓΣ.

Στον νέο Νόμο προβλέπονται οι ελάχιστες προϋποθέσεις, που πρέπει να υφίστανται, ώστε να θεωρείται ότι υπάρχει σύγκληση⁸¹. Ειδικότερα, η ΓΣ θεωρείται ότι έχει συγκληθεί, αν υπήρξε πρόσκληση προερχόμενη από την εταιρεία, η οποία περιέχει

⁷⁸ Καραμανάκου Ελένη, Η υποχρέωση πίστης των μετόχων, 2013, σελ. 213 επ.

⁷⁹ Βέβαια η προστασία του δικαιώματος ψήφου δεν είναι απόλυτη, αλλά υπόκειται σε νομοθετικούς περιορισμούς, τηρουμένης πάντοτε της αρχής της αναλογικότητας. Αναλυτικότερα σε: Τουντόπουλος Βασίλειος, Περιορισμοί του μετοχικού δικαιώματος ψήφου στο νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, ΝοΒ 2019/244· Καραμανάκου Ελένη, Η υποχρέωση πίστης των μετόχων, 2013, σελ. 215 επ., όπου εξετάζεται ο περιορισμός του δικαιώματος ψήφου που επιβάλλεται από την υποχρέωση πίστης του μετόχου. Επισημαίνεται ότι στον νέο Νόμο δεν περιλαμβάνεται το θέμα της υποχρέωσης πίστης, που έχει διαμορφωθεί με νομολογιακή και επιστημονική «προαγωγή του δικαίου». Σύμφωνα με τον Περάκη ο δικαιολογητικός λόγος είναι ότι η υποχρέωση πίστης είναι ένα από τα εξελισσόμενα ζητήματα, που δεν ενδείκνυται να ρυθμιστεί με ρητές διατάξεις – καθ' ότι σε τέτοια ζητήματα παρεμβάλλεται και το Αστικό Δίκαιο ιδιαίτερα με τις αρχές της καλής πίστης.

⁸⁰ Αυγητίδης Δημήτρης, Αρχή της ισότιμης μεταχείρισης των μετόχων, σε: Ευάγγελος Περάκης, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, Νομική Βιβλιοθήκη 2010, σελ. 1251 επ.

⁸¹ Εν προκειμένω ακυρότητα επιφέρει μόνον η έλλειψη σύγκλησης, οι λοιπές πλημμέλειες της σύγκλησης ενδεχομένως να καθιστούν την απόφαση ΓΣ ακυρώσιμη βλ. επόμενη ενότητα περί ακυρώσιμων αποφάσεων.

τουλάχιστον ένδειξη της ημερομηνίας και του τόπου της ΓΣ και η οποία πρόσκληση δημοσιεύθηκε κατά τον νόμο και το καταστατικό⁸².

Όσον αφορά την προέλευση της πρόσκλησης από την εταιρεία στο άρθρο 138 παρ. 2 εδαφ. β' του Ν. 4548/2018 αναφέρεται ότι προερχόμενη από την εταιρεία θεωρείται η πρόσκληση όταν έχει γίνει από το ΔΣ ή μέλος του ή και από τον ελεγκτή της εταιρείας, όταν ζητάει με αίτημά του τη σύγκληση ΓΣ ή από τη μειοψηφία μετόχων, που εκπροσωπούν το 1/20 του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας. Η προσθήκη αυτή στο νέο άρθρο έλαβε χώρα κατόπιν των αμφισβητήσεων που είχαν προκύψει υπό το προϋσχύσαν δίκαιο. Να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι δεν είναι δυνατή η προβολή ακυρότητας εκ μέρους μετόχου λόγω έλλειψης σύγκλησης της ΓΣ, στην περίπτωση που ο μέτοχος αυτός μεταγενέστερα δήλωσε προς την εταιρεία εγγράφως ή με δήλωσή του που καταχωρήθηκε στα πρακτικά ότι η ΓΣ συνεδρίασε νομίμως⁸³.

Περαιτέρω για την ύπαρξη σύγκλησης, σύμφωνα με το άρθρο 138 παρ. 2 εδαφ. α' προϋπόθεση είναι η πρόσκληση να περιέχει ένδειξη της ημερομηνίας και του τόπου της ΓΣ. Ο περιορισμός μόνον αυτών των στοιχείων στην πρόσκληση δικαιολογείται καθ' ότι κρίνονται τα σπουδαιότερα και πιο αναγκαία στοιχεία που πρέπει να γνωρίζει ο μέτοχος εγκαίρως, για τη συμμετοχή του στη ΓΣ⁸⁴.

Εντούτοις, σε περίπτωση που όλοι οι μέτοχοι συναινούν να συγκροτήσουν ΓΣ και ν' αποφασίσουν για συγκεκριμένα θέματα, δε χρειάζεται να τηρηθούν οι ως άνω

⁸² Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2019, σελ. 248-252· Ψυχομάνης Σπύρος, Δίκαιο Εμπορικών Εταιρειών, Εκδόσεις Σάκκουλα 2018, σελ. 331-334· Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, Τόμος II, Νομική Βιβλιοθήκη 2020, σελ. 1905 επ.· Μάρκου Ιωάννης, Η Γενική Συνέλευση των Μετόχων της ΑΕ, 2016, σελ. 102 επ.

⁸³ Άρθρο 138 παρ. 3 Ν. 4548/2018.

⁸⁴ Υποστηρίζεται η άποψη ότι η σύγκληση είναι υποστατή, εφόσον η πρόσκληση αναφέρει την ακριβή διεύθυνση του τόπου και δεν είναι αρκετό να αναφέρει απλά τον Δήμο. Αναφορικά με την παράλειψη αναφοράς της ώρας στην πρόσκληση της ΓΣ δεν καθίσταται εξ αυτού του λόγου άκυρη η απόφαση ΓΣ Βλ. Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης, ΔικΑΕ 2020, σελ. 1908.

διατυπώσεις, που απαιτούνται για τη νόμιμη σύγκληση⁸⁵. Και αυτό γιατί ο σκοπός των ως άνω διατυπώσεων που είναι η ενημέρωση των μετόχων έχει επιτευχθεί εφόσον στη ΓΣ συμμετέχει το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας και κανείς δεν αντιλέγει⁸⁶ στην πραγματοποίησή της και στη λήψη αποφάσεων⁸⁷, έχουμε τη λεγόμενη καθολική ΓΣ⁸⁸. Επομένως, δεν έχει νόημα η προστασία που επιδιώκεται με την κύρωση της ακυρότητας. Με την καθολική ΓΣ αποφεύγεται και η καθυστέρηση και η δαπανηρή διαδικασία της πρόσκλησης.

Ωστόσο, στην περίπτωση που η ΓΣ παρουσιάζεται ως καθολική ΓΣ, αλλά στην πραγματικότητα δεν είναι, πρόκειται για ψευδεπίγραφη⁸⁹ καθολική ΓΣ. Σε μία τέτοια

⁸⁵ Δεν ισχύει όμως το ίδιο στην περίπτωση που μεμονωμένοι μέτοχοι απλώς αποδέχονται με δήλωσή τους που καταχωρείται στα πρακτικά τη νομιμότητα σύγκλησης της ΓΣ.

⁸⁶ Ενδεχομένως να δημιουργείται μία σύγχυση με την παρ. 3 του άρθρου 138 σύμφωνα με την οποία «Η προβολή ακυρότητας εκ μέρους μετόχου λόγω έλλειψης σύγκλησης της γενικής συνέλευσης δεν είναι επιτρεπτή, αν ο μέτοχος αυτός μεταγενέστερα δήλωσε προς την εταιρεία εγγράφως ή με δήλωσή του στα πρακτικά, ότι η γενική συνέλευση συνεδρίασε νομίμως». Κατά τη γνώμη μας θα πρέπει να θεωρείται μη επιτρεπτή η προβολή ακυρότητας προς αποφυγή συγχύσεων και στην περίπτωση που ο μέτοχος δεν προέβη μεν σε μία εκ των ως άνω θετικών ενεργειών, αλλά συμμετείχε στη ΓΣ χωρίς να αντιλέξει στην πραγματοποίησή της και στη λήψη αποφάσεων.

⁸⁷ Ζήτημα μπορεί να τεθεί στην υποθετική περίπτωση της αποχής του μετόχου από τη λήψη απόφασης, χωρίς, όμως, να φέρει αντιρρήσεις για τη διαδικασία λήψης της απόφασης, αν καθίσταται επιτρεπτή από μέρους του η προβολή ακυρότητας της απόφασης. Κατά τη γνώμη μας δεν πρέπει σε αυτή την περίπτωση να θεωρείται επιτρεπτή η προβολή ακυρότητας από τον μέτοχο, εφόσον ο νόμος προϋποθέτει, για να μη θεωρείται καθολική η ΓΣ, ο μέτοχος να εκφράσει αντίρρηση στην πραγματοποίησή της και στη λήψη αποφάσεων, δηλαδή να προβεί σε μία θετική ενέργεια και όχι απλά να απέχει, διότι η αποχή από την ψηφοφορία δεν υποδηλώνει την αντίθεση του μετόχου με τη διαδικασία σύγκλησης και λήψης απόφασης, αλλά με το ίδιο το περιεχόμενο της απόφασης επί συγκεκριμένου θέματος της ημερησίας διάταξης.

⁸⁸ Αντί πολλών Χριστοδούλου Δημήτριος, Διαδικασία σύγκλησης και συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, ΔικΑΕ, 2020, σελ. 1747-1748· Παμπούκης Κωνσταντίνος, ο.π., ΕλλΔνη 1994/516, 517επ.

⁸⁹ Παμπούκης Κωνσταντίνος, ο.π., ΕλλΔνη 1994/516.

ΓΣ ενώ κατονομάζεται ως καθολική, δεν παρίστανται όλοι οι μέτοχοι που εκπροσωπούν το σύνολο του μετοχικού κεφαλαίου, ή ενώ αρχικά συμμετέχουν, εκφράζουν αντιρρήσεις, ως προς τη σύγκληση και αποχωρούν, χωρίς να καταχωρηθούν οι μετοχές τους ως προς την απαρτία. Εν προκειμένω θα πρέπει να διακρίνουμε δύο περιπτώσεις, ώστε να κριθεί το ελάττωμα της συγκεκριμένης ΓΣ. Αν μεν διατυπώθηκε πρόσκληση, που προέρχεται από την εταιρεία, η οποία φέρει τουλάχιστον την ένδειξη του τόπου και του χρόνου σύγκλησης της ΓΣ, αλλά δεν τηρήθηκαν οι διατυπώσεις του άρθρου 121 του Ν. 4548/2018 για την πρόσκληση, τότε η απόφαση είναι ακυρώσιμη σύμφωνα με το άρθρο 137 του Ν. 4548/2018, το οποίο θα εξετασθεί στο επόμενο κεφάλαιο. Αν τώρα δεν υπήρξε πρόσκληση, προερχόμενη από την εταιρεία, ή υπήρξε αλλά δεν ανέφερε τουλάχιστον τον τόπο και τον χρόνο της σύγκλησης της ΓΣ ή δεν δημοσιεύθηκε σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 122 του Ν. 4548/2018, τότε η απόφαση είναι άκυρη σύμφωνα με το άρθρο 138 του νέου Νόμου⁹⁰.

Επομένως, αναφορικά με τις προϋποθέσεις περί νόμιμης σύγκλησης, που θέτει ο νομοθέτης στη διάταξη του άρθρου 138, με τον νέο Νόμο εξαίρει το ατομικό δικαίωμα κάθε μετόχου να πληροφορείται εγκαίρως τη σύγκληση επικείμενης ΓΣ και επιδιώκει να διαφυλάξει τη συμμετοχή του μετόχου στη ΓΣ⁹¹, προκειμένου αυτός να ασκήσει το θεμελιώδες δικαίωμα της ψήφου του⁹².

⁹⁰ Χριστοδούλου Δημήτριος, Διαδικασία σύγκλησης και συνεδρίαση της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, ΔικΑΕ, 2020, σελ. 1748.

⁹¹ Μάρκου Ιωάννης, Η Γενική Συνέλευση των Μετόχων της ΑΕ, 2016, σελ. 145 επ.

⁹² Βέβαια και η άσκηση του δικαιώματος ψήφου έχει όρια που θέτει ο νόμος, τα χρηστά ήθη και το καταστατικό. Βλ. Ρόκας Νικόλαος, Τα όρια της εξουσίας της πλειοψηφίας εις το δίκαιον των ανωνύμων εταιριών, 1971, σελ. 146 επ.· Καραμανάκου Ελένη, Η υποχρέωσις πίστης των μετόχων, 2013, σελ. 95 επ, Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, 2001, σελ. 53επ. που αναλύεται η σημασία της συμμετοχής της μειοψηφίας στη ΓΣ.

2.2.2 Η κατά περιεχόμενο αντίθεση της απόφασης στο νόμο ή στο καταστατικό

Ο δεύτερος λόγος ακυρότητας της απόφασης ΓΣ αφορά στην αντίθεση του περιεχομένου της απόφασης στον νόμο ή στο καταστατικό.

Αναφορικά με την αντίθεση στον νόμο, νοείται η αντίθεση του περιεχομένου της απόφασης προς απαγορευτικές ή επιτακτικές διατάξεις του νόμου, δηλαδή αναγκαστικού δικαίου διατάξεις⁹³. Η αντίθεση του περιεχομένου της απόφασης ΓΣ με διατάξεις ενδοτικού δικαίου δεν συνεπάγεται ακυρότητα της απόφασης. Αντίθεση στον νόμο αποτελεί και η καταστρατήγηση του αναγκαστικού χαρακτήρα διατάξεων, όπως η κατάχρηση δικαιώματος⁹⁴. Επισημαίνεται ότι η καταχρηστική κατ' άρθρο 281ΑΚ απόφαση κρίνεται αποκλειστικά από το περιεχόμενο και όχι από τυχόν καταχρηστικά ασκούμενη εξουσία της πλειοψηφίας, η οποία αποτελεί λόγω ακυρωσίας και όχι ακυρότητας.

Περαιτέρω, αντίθεση της απόφασης της ΓΣ στα χρηστά ήθη συνεπάγεται ακυρότητα της απόφασης. Αποφάσεις με ανήθικο περιεχόμενο αποτελούν και οι αποφάσεις της ΓΣ, με τις οποίες παραβιάζονται τα θεμελιώδη δικαιώματα των μετόχων, μεταξύ των οποίων και το δικαίωμα σεβασμού της ίσης μεταχείρισης των μετόχων και των κεκτημένων δικαιωμάτων τους⁹⁵. Πολλές φορές καθίσταται δυσχερής η διάκριση μεταξύ της αντίθεσης της απόφασης ΓΣ στα χρηστά ήθη λόγω ανηθικότητας ή στον

⁹³ Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, Το Δίκαιο των Εταιρειών, Τόμος 2, 1972, σελ. 340· Παμπούκης Κωνσταντίνος, Ελαττωματικότητας αποφάσεως γενικής συνελεύσεως ανωνύμου εταιρίας. Δικαστικός έλεγχος του κύρους τοιαύτης αποφάσεως τροποποιούμενης το καταστατικόν, Αρμ. 1974/81, 84, σύμφωνα με τον οποίο η ακυρότητα θα πρέπει να περιορίζεται στις περιπτώσεις εκείνες στις οποίες πρόκειται για απόφαση που αντίκειται σε κανόνα δημοσίας τάξεως (όχι απλώς αναγκαστικού δικαίου) ή τα χρηστά ήθη.

⁹⁴ Ψυχολάκης Σπύρος, Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2018, σελ. 331 επ· Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, Το Δίκαιο των Εταιρειών, Τόμος 2, 1972, σελ. 340.

⁹⁵ Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, Το Δίκαιο των Εταιρειών, Τόμος 2, 1972, σελ. 342 επ· Δασκαλόπουλος Παναγιώτης, Αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης Ανώνυμης Εταιρίας αντίθετες στα χρηστά ήθη, σελ. 35 επ.

νόμο, γι' αυτό θα πρέπει να εξετάζεται *ad hoc* κάθε περίπτωση, λαμβάνοντας υπόψη ιδίως το σκοπό, το περιεχόμενο και το κίνητρο κάθε απόφασης⁹⁶. Οι ανήθικες προς τα χρηστά ήθη αποφάσεις ΓΣ μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τέσσερις (4) κατηγορίες: α) αποφάσεις με ανήθικο περιεχόμενο *per se*, β) αποφάσεις θίγουσες δικαιώματα τρίτων κατά τρόπο ανήθικο, γ) αποφάσεις λαμβανόμενες με δόλια μέσα και δ) αποφάσεις με ανήθικο αποτέλεσμα θίγουσες τη μειοψηφία κατά κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας⁹⁷. Εντούτοις, μόνον οι πρώτες δύο κατηγορίες αποφάσεων εντάσσονται στην παθολογία της ακυρότητας, οι υπόλοιπες κατηγορίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 137 του Ν. 4548/2018 περί ακυρωσίας⁹⁸.

Έτερος λόγος ακυρότητας αποφάσεων της ΓΣ συνιστά και η αντίθεση στο καταστατικό. Έτσι, απόφαση της ΓΣ που αντιβαίνει σε διάταξη του καταστατικού είναι άκυρη, ανεξαρτήτως του σκοπού της, ακόμα δηλαδή και αν η καταστατική διάταξη έχει τεθεί προς προστασία των συμφερόντων των δανειστών της εταιρείας ή των μετόχων. Απαραίτητη προϋπόθεση, βεβαία, είναι να είναι νόμιμη η παραβιασθείσα καταστατική διάταξη, άλλως αντίθεση του περιεχομένου της απόφασης ΓΣ σε παράνομη καταστατική διάταξη δε συνεπάγεται ακυρότητα⁹⁹.

Στην επόμενη παράγραφο θα γίνει μία προσπάθεια παρουσίασης των δικονομικών ζητημάτων, για την προβολή της ακυρότητας και των εννόμων συνεπειών της ακυρότητας της απόφασης ΓΣ.

⁹⁶ Γεωργακόπουλος Ν. Λεωνίδας, Το Δίκαιο των Εταιρειών, Τόμος 2, 1972, σελ. 342 επ.

⁹⁷ Γεωργακόπουλος Ν. Λεωνίδας, Το Δίκαιο των Εταιρειών, Τόμος 2, 1972, σελ. 343 επ.· Δασκαλόπουλος Παναγιώτης, Αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης Ανώνυμης Εταιρείας αντίθετες στα χρηστά ήθη, σελ. 35 επ.

⁹⁸ Δασκαλόπουλος Παναγιώτης, Αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης Ανώνυμης Εταιρείας αντίθετες στα χρηστά ήθη, σελ. 76 επ.

⁹⁹ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, σε: Γεώργιο Σωτηρόπουλο, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, 2020, σελ. 1911 επ.

2.3 Δικονομικά ζητήματα

Η ακυρότητα αποφάσεων ΓΣ επέρχεται αυτοδικαίως και συνεπώς δεν απαιτείται διαπλαστική δικαστική απόφαση που να την κηρύσσει¹⁰⁰. Η ακυρότητα μπορεί να προβληθεί δικαστικά διά αναγνωριστικής αγωγής ή και ανταγωγής ή ενστάσεως. Με τον νέο Νόμο διευκρινίζεται πλέον ότι η προβολή της ακυρότητας μπορεί να προβληθεί και εξώδικως και όχι μόνο δικαστικά. Ο νέος Νόμος επιτρέπει μεν την εξώδικη προβολή της ακυρότητας¹⁰¹ υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι υφίσταται ρητή έγγραφη δήλωση προς την εταιρεία και η δήλωση είναι ορισμένη, δηλαδή αναφέρεται σε συγκεκριμένη απόφαση της ΓΣ και περιγράφει τον λόγο, που κατά την άποψη του δηλούντος προκαλείται ακυρότητα. Ο δικαιολογητικός λόγος της πρόβλεψης των συγκεκριμένων προϋποθέσεων στην περίπτωση της εξώδικης προβολής της ακυρότητας από τον νομοθέτη του νέου Νόμου ανάγεται στις έννομες συνέπειες που επιφέρει η προβολή της ακυρότητας στην παρεμπόδιση της ίσσης της απόφασης, μετά την παρέλευση της νόμιμης προθεσμίας προβολής της. Τούτο διότι η δυνατότητα εξώδικης προβολής της ακυρότητας, χωρίς τις τασσόμενες εκ του νόμου

¹⁰⁰ Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2018, σελ. 284 επ.

¹⁰¹ Για τις διατυπωθείσες απόψεις στο προϊσχύσαν δίκαιο βλ. Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, Τόμος II, 2020, σελ. 1913 επ.· Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2018, σελ. 284 επ.· Μιχαήλ – Θεόδωρος Μαρίνος, Ιάσιμη και μη ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσεως – μερικές παρατηρήσεις στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, σε: Αναμνηστικό Τόμο Καθηγητή Αντωνίου Μ. Αντάπαση, 2013, σελ. 543 επ.· Περάκης Ευάγγελος, Η ίσση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35α § 2 Ν. 2190/1920, 2006, σελ. 1720 επ., ο οποίος υποστηρίζει την προβολή της ακυρότητας εξώδικως αλλά υπό προϋποθέσεις. Στον νέο Νόμο διευκρινίζεται ότι είναι επιτρεπτή η εξώδικη προβολή της ακυρότητας γιατί με το προϊσχύσαν δίκαιο είχαν διατυπωθεί αντίθετες απόψεις κατά της δυνατότητας εξώδικης προβολής της ακυρότητας βλ. Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕπισκεΔ 2/2008, σελ. 459-472, σύμφωνα με τον οποίο η μη δυνατότητα εξώδικης προβολής της ακυρότητας συναγόταν εξ αντιδιαστολής αφενός επειδή ανέφερε ο νόμος ότι η δικαστική απόφαση υποβάλλεται στη δημοσιότητα του άρθρου 7β (άρθρο 35β παρ. 6 Ν. 2190/1920) και αφετέρου διότι η ακυρότητα μπορεί εντός της νόμιμης προθεσμίας να ληφθεί υπόψη και αυτεπάγγελα· Μπέης Κώστας, Γνωμοδότηση – Διακοπή της αποσβεστικής προθεσμίας για την κήρυξη ακυρότητας απόφασης της γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, Δ(ίκη) 1985/132.

προϋποθέσεις, αφενός θα γεννούσε πολλές αμφισβητήσεις ως προς τις διαδικαστικές προϋποθέσεις για την εξώδικη προβολή (σε ποιον απευθύνεται, προφορική ή γραπτή δήλωση κλπ) και αφετέρου ενδεχομένως θα οδηγούσε σε καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος, με συνέπεια να αιωρείται μία κατάσταση ανασφάλειας και αβεβαιότητας¹⁰². Αναφορικά με την εξώδικη προβολή της ακυρότητας θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι αυτή γεννά υποχρέωση της διοίκησης της εταιρείας να θεραπεύσει τα τυχόν ελαττώματα της προσβαλλομένης απόφασης προκειμένου να εξομαλυνθούν τα προβλήματα και να αρθούν οι τυχόν παρανομίες¹⁰³, ενδεχομένως με σύγκληση νέας ΓΣ για επικύρωση της απόφασης. Το ζήτημα αυτό θα προσπαθήσουμε να εκθέσουμε αναλυτικότερα στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσης.

Τέλος, στον νέο Νόμο¹⁰⁴ προβλέπεται πλέον η δυνατότητα ασκήσεως αιτήσεως ασφαλιστικών μέτρων¹⁰⁵, με αποτέλεσμα το δικαστήριο να μπορεί να διατάξει ασφαλιστικά μέτρα και πριν από την άσκηση της αγωγής, που έχει ως αίτημα την αναγνώριση της ακυρότητας απόφασης της ΓΣ. Σε περίπτωση που διαταχθούν τέτοια ασφαλιστικά μέτρα θα πρέπει η αγωγή να ασκηθεί μέσα σε δεκαπέντε (15) ημέρες από την έκδοση της απόφασης, που διέταξε τα ασφαλιστικά μέτρα, διαφορετικά τα ασφαλιστικά μέτρα αίρονται αυτοδικαίως. Ομοίως, αίρονται αυτοδικαίως τα ασφαλιστικά μέτρα, στην περίπτωση που η αγωγή ασκηθεί μετά την πάροδο ενός (1)

¹⁰² Στην περίπτωση που ο νόμος δεν απαιτούσε η δήλωση να είναι ορισμένη, δηλαδή να αναφέρεται όχι μόνο στην συγκεκριμένη απόφαση που κατά τη γνώμη του δηλούντος είναι άκυρη αλλά και στον λόγο που προκαλεί την ακυρότητα, θα μπορούσε οποιοσδήποτε νομιμοποιείται, να προβάλει εξωδίκως την ακυρότητα μίας απόφασης ΓΣ, χωρίς αυτή να είναι ουσία βάσιμη. Εντούτοις, απλώς και μόνον η επίδοση της, κατά τα προαναφερθέντα, εξώδικης θα προκαλούσε ανασφάλεια στην εταιρεία και θα διατάρασσε τις συναλλακτικές της σχέσεις.

¹⁰³ *Περάκης Ενάγγελος*, Η ίση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35α § 2 Ν. 2190/1920, 2006, σελ. 1721 επ.

¹⁰⁴ Άρθρο 138 παρ. 7 Ν. 4548/2018.

¹⁰⁵ Σε αντίθεση με το προϊσχύσαν καθεστώς βλ. μεταξύ άλλων *Ρόκας Νικόλαος*, Εμπορικές Εταιρίες, 2018, σελ. 286.

έτους από τη λήψη της απόφασης ή αν η απόφαση υποβάλλεται σε δημοσιότητα, από την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ..

2.3.1 Νομιμοποιούμενα πρόσωπα

Ποια είναι όμως τα νομιμοποιούμενα πρόσωπα που μπορούν να προβάλουν δικαστικά ή εξώδικα την ακυρότητα απόφασης ΓΣ; Το άρθρο 138 παρ. 4 εδαφ. α' αναφέρει ότι η ακυρότητα μπορεί να προβληθεί από κάθε πρόσωπο, μέτοχο ή τρίτο, που έχει έννομο συμφέρον. Από τη συγκεκριμένη διάταξη συνάγεται ότι η ακυρότητα μπορεί να προβληθεί από μετόχους, μέλη του ΔΣ της εταιρείας αλλά και τρίτους.

Αναφορικά με τους μετόχους, γινόταν δεκτό και υπό το προϋσχύσαν δίκαιο ότι η ύπαρξη του εννόμου συμφέροντός τους στηρίζεται στην έννοια της εταιρικής συμμετοχής¹⁰⁶. Η εταιρική ιδιότητα του μετόχου αποτελεί τη γενεσιουργό αιτία των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεών του. Το δικαίωμα δε προβολής ακυρότητας απόφασης ΓΣ ανήκει, από συστηματική άποψη, στα δικαιώματα διοίκησης του μετόχου, τα οποία είναι απαραίτητα για την κατά νόμο και το καταστατικό συγκρότηση και λειτουργία της ΓΣ¹⁰⁷. Στα δικαιώματα διοίκησης εντάσσεται και το δικαίωμα ελέγχου¹⁰⁸, τούτο διότι δεν νοείται συμμετοχή του μετόχου στη διοίκηση της εταιρείας, αν δε διαθέτει τα μέσα να ελέγξει τη σύμφωνη με τον νόμο και το καταστατικό λειτουργία της εταιρείας. Συνεπώς, δεν απαιτείται ατομικό συμφέρον

¹⁰⁶ Για την έννοια της εταιρικής συμμετοχής Βλ. *Ψυχομάνης Σπυρίδων*, Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2013, σελ. 64 επ.· *Μαρίνος Μιχαήλ –Θεόδωρος*, Εταιρική συμμετοχή και ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, αποσβεστική προθεσμία έγερσης ακυρωτικής αγωγής (άρθρο 35 παρ. 2 Ν. 2190/1920), ΕΕμπΔ 2001/1, 8 επ.

¹⁰⁷ *Μαρίνος Μιχαήλ –Θεόδωρος*, Εταιρική συμμετοχή και ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, αποσβεστική προθεσμία έγερσης ακυρωτικής αγωγής (άρθρο 35 παρ. 2 Ν. 2190/1920), ΕΕμπΔ 2001/1, 7· *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕπισκΕΔ 2008/459 επ.· *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ακυρώσιμες αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης, ΕπισκΕΔ 2008/448.

¹⁰⁸ *Μήτσου Άννα*, Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου στις εισηγμένες εταιρίες, σελ. 73 επ.

του μετόχου για να αναγνωριστεί η ακυρότητα, αλλά νομιμοποιείται εκ μόνης της ιδιότητάς του ως μετόχου¹⁰⁹ και των δικαιωμάτων, που απορρέουν από αυτήν¹¹⁰.

Ομοίως, το έννομο συμφέρον μέλους του ΔΣ στην προβολή ακυρότητας απόφασης ΓΣ απορρέει από την οργανική θέση του στην εταιρεία και την υποχρέωση επιμελούς διαχείρισης, η οποία διαλαμβάνει και τη διασφάλιση της νομιμότητας της λειτουργίας της α.ε. ως νομικού προσώπου¹¹¹. Η νομιμοποίηση μέλους του ΔΣ για την προβολή της ακυρότητας απόφασης ΓΣ δικαιολογείται και από την προβλεπόμενη εκ του νόμου ευθύνη¹¹² του, για πράξεις ή παραλείψεις κατά την άσκηση των διαχειριστικών καθηκόντων του, σεβόμενο την αρχή της νομιμότητας, η οποία υπερισχύει έναντι και της επιχειρηματικής ελευθερίας¹¹³.

Αντίθετα, τρίτοι έχουν δικαίωμα να προβάλουν την ακυρότητα της απόφασης ΓΣ, εφόσον επικαλεστούν και αποδείξουν την ύπαρξη ειδικού εννόμου συμφέροντος. Η ενεργητική νομιμοποίηση κάθε τρίτου, έχοντας έννομο συμφέρον μαρτυρεί ότι η προβολή της ακυρότητας από τρίτους εξυπηρετεί και τα συμφέροντά των, τα οποία

¹⁰⁹ Σταυρακίδης Τριαντάφυλλος, Παρατηρήσεις στην ΠΠρΚεφ 53/2014, ΕλλΔνη 2015, 234 επ.· Ειδικά για τον μειοψηφούντα μέτοχο βλ. Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, 2001, σελ. 360 επ.· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Εταιρική συμμετοχή και ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, αποσβεστική προθεσμία έγερσης ακυρωτικής αγωγής (άρθρο 35 παρ. 2 Ν. 2190/1920,), ΕΕμπΔ 2001/1, 15 επ.

¹¹⁰ Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Εταιρική συμμετοχή και ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, αποσβεστική προθεσμία έγερσης ακυρωτικής αγωγής (άρθρο 35 παρ. 2 Ν. 2190/1920), ΕΕμπΔ 2001/1, 7 επ.

¹¹¹ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1915 επ.

¹¹² Για την ευθύνη μέλους του ΔΣ α.ε. βλ. μεταξύ άλλων Τέλλης Νικόλαος, Εσωτερική ευθύνη των διοικητών Α.Ε. – Άσκηση εταιρικής αγωγής – Μια πρώτη προσέγγιση υπό το φώς του νέου δικαίου της Α.Ε. (Ν. 4548/2018), ΕπισκΕΔ 2019/21 επ,

¹¹³ Παναγιώτου Παναγιώτης, Η εσωτερική και εξωτερική ευθύνη μελών του ΔΣ στην Α.Ε. μετά τον ν. 4548/2018, ΕλλΔνη 2018/1601 επ.

και λαμβάνονται υπόψη, σε αντίθεση με την περίπτωση της ακυρώσιμης απόφασης ΓΣ, που μόνον μέτοχοι νομιμοποιούνται ενεργητικά να προβάλουν την ακυρωσία¹¹⁴.

2.3.2 Προθεσμία προβολής της ακυρότητας

Όπως ήδη εκθέσαμε και εισαγωγικά στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της ΓΣ, ο νομοθέτης έχει ιεραρχήσει τις μορφές ελαττωματικότητας των αποφάσεων ΓΣ με αποτέλεσμα να υφίσταται μία κλιμάκωση και στις κυρώσεις, που επιβάλλονται ανάλογα με την παθολογία τους. Στην περίπτωση ακυρότητας απόφασης ΓΣ, ο νομοθέτης έχει επιλέξει τη θέσπιση συγκεκριμένης προθεσμίας εντός της οποίας τα νομιμοποιούμενα πρόσωπα μπορούν να την προβάλουν είτε δικαστικά είτε εξώδικα. Τούτο, διότι η α.ε. είναι ένας ζωντανός οργανισμός που αναπτύσσεται και δρα σε ένα εξαιρετικά ανταγωνιστικό περιβάλλον, το οποίο επιβάλλει γρήγορες αντιδράσεις, οι οποίες όμως θα κωλύονταν εάν η σχετική απόφαση της ΓΣ μπορούσε να αμφισβητηθεί διαρκώς χωρίς κανένα περιορισμό¹¹⁵. Έτσι, η ανασφάλεια ως προς την ισχύ της απόφασης, που θα γεννούσε αυτή η απεριόριστη χρονικά προβολή της ακυρότητας θα δυσχέραινε εξαιρετικά τη λειτουργία της εταιρείας, καθ' ότι όλες οι πράξεις που θα εκτελούσε η εταιρεία και θα είχαν ως βάση άκυρη απόφαση ΓΣ θα ανατρέπονταν, με αποτέλεσμα να επηρεάζονται όχι μόνο τα συμφέροντα της εταιρείας αλλά και τα συμφέροντα των συναλλασσόμενων με αυτήν¹¹⁶. Έτσι, ο νομοθέτης θέσπισε χρονικό περιορισμό ως προς τη δυνατότητα προβολής της ακυρότητας απόφασης ΓΣ, μετά την άπρακτη παρέλευση του οποίου επέρχεται «ίση» της απόφασης.

Ειδικότερα, ως προς την προθεσμία προβολής της ακυρότητας απόφασης ΓΣ το άρθρο 138 παρ. 4 του νέου Νόμου προβλέπει ενιαύσια προθεσμία, αρχόμενη από τη λήψη

¹¹⁴ Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ιάσιμη και μη ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνελεύσεως – μερικές παρατηρήσεις στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, σε: Αναμνηστικό Τόμο Καθηγητή Αντωνίου Αντάπαση, 2013, σελ. 540 επ.

¹¹⁵ Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ζητήματα ιάσιμης και μη ακυρότητας αποφάσεως γενικής συνελεύσεως – συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, ΝοΒ 2012/1649, 1656 επ.

¹¹⁶ Ως προς την προβολή της ακυρότητας έναντι των καλόπιστων τρίτων θα γίνει λόγος στην συνέχεια.

της απόφασης ή αν η απόφαση υποβάλλεται σε δημοσιότητα, από την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ.¹¹⁷. Σε περίπτωση δε που παρέλθει άπρακτη η ανωτέρω τασσόμενη εκ του νόμου προθεσμία η προβολή της ακυρότητας της απόφασης δεν είναι δυνατή¹¹⁸.

2.3.3 Έννομες συνέπειες

Η ακυρότητα αποφάσεως ΓΣ επέρχεται αυτοδικαίως, χωρίς δικαστική απόφαση. Συνέπεια της προβολής της ακυρότητας απόφασης ΓΣ είναι ότι η απόφαση και τα αποτελέσματά της ανατρέπονται αναδρομικά, από τότε δηλαδή που η απόφαση ελήφθη. Αν ασκηθεί αγωγή αναγνώρισης της ακυρότητας, η δικαστική απόφαση που εκδίδεται αναγνωρίζει απλώς¹¹⁹ και δεν κηρύσσει την ακυρότητα. Αν και ως αναγνωριστική θα έπρεπε η απόφαση να αναπτύσσει δεδικασμένο μόνο μεταξύ των διαδίκων, εν προκειμένω επειδή η απόφαση ΓΣ αφορά σε έναν ευρύ κύκλο προσώπων και αποτελεί βάση για τις επιγενόμενες ενέργειες, που στηρίζονται σε αυτήν, η θεωρία

¹¹⁷ Διευκρινίζεται ότι ακόμα και η δημοσίευση στο Γ.Ε.ΜΗ. τυχόν άκυρης απόφασης δεν τη θεραπεύει, εκτός αν παρέλθει άπρακτη, όπως θα εκτεθεί κατωτέρω, η προβλεπόμενου εκ του νόμου προθεσμία προβολής της ακυρότητας. Βλ. αντί άλλων *Περάκης, Ενάγγελος*, Η ίαση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35^α § 2 Ν. 2190/1920, 2006, σελ. 1704 επ.

¹¹⁸ Βλ. εν συνεχεία περί ίασεως της απόφασης σε περίπτωση άπρακτης παρέλευσης της προθεσμίας προβολής της.

¹¹⁹ *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕπισκΕΔ 2008/459 επ.

και η νομολογία της αποδίδουν στοιχεία προσήκοντα σε διαπλαστικές αποφάσεις¹²⁰ και συγκεκριμένα αυτού της έναντι πάντων ενέργειας της απόφασης¹²¹.

Ωστόσο, από την καθολική δεσμευτικότητα της απόφασης θα πρέπει να εξαιρεθούν οι καλόπιστοι τρίτοι. Η εξαίρεση, βέβαια, αυτή δεν προβλέπεται ρητά στον νόμο, αλλά έχει υποστηριχθεί η άποψη ότι κατ' ανάλογη εφαρμογή¹²² του άρθρου 137 παρ. 10 εδαφ. γ' δεν θίγονται δικαιώματα καλόπιστων τρίτων, που αποκτήθηκαν με βάση την άκυρη απόφαση της ΓΣ και αυτό γιατί η διάταξη αυτή αποτελεί έκφανση μιας γενικότερης αρχής της νομιμοφάνειας, που ισχύει στο εμπορικό δίκαιο¹²³. Άλλη άποψη υπέρ της προστασίας των καλόπιστων τρίτων από την αναδρομική ενέργεια της ακυρότητας υποστηρίζει ότι μπορεί μεν να μην προβλέπεται ρητά στον νόμο, απορρέει όμως, αναμφίβολα, από την εφαρμογή της ΑΚ 281, αφού οι αποφάσεις των ΓΣ είναι κατεξοχήν θέμα εσωτερικό της εταιρείας, θέμα που δηλαδή εκ των πραγμάτων δεν αξιώνει συμμετοχή τρίτων ή γνώση τους, ώστε να τους αναλογεί μερίδιο ευθύνης¹²⁴. Υπό το προϋσχύσαν δίκαιο είχε διατυπωθεί η άποψη ότι η προστασία των καλόπιστων τρίτων από την αναδρομική ενέργεια της ακυρότητας

¹²⁰ *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, Εταιρική συμμετοχή και ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, αποσβεστική προθεσμία έγερσης ακυρωτικής αγωγής (άρθρο 35 παρ. 2 Ν.2190/1920), ΕΕμπΔ 2001/2 επ., ο οποίος χαρακτηρίζει την αναγνωριστική αγωγή προβολής της ακυρότητας ως διαπλαστική αγωγή με ακυρωτική λειτουργία.

¹²¹ *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ακυρότητα αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1375 επ.· *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕπισκΕΔ 2008/459, 468 επ.

¹²² Για την αναλογική εφαρμογή αντί άλλων *Παπανικολάου Παναγιώτης*, Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, 2000, σελ. 251 επ.· *Σταμάτης Κώστας*, Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, 2009, σελ. 494 επ.

¹²³ *Ρόκας Νικόλαος*, Εμπορικές Εταιρίες, 2018, σελ. 284· *Του ιδίου*, Εμπορικές Εταιρίες, 2008, σελ. 278· *Χριστοδούλου Δημήτριος*, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, Τόμος II, 2020, σελ. 1918 επ.· *Αλικάκος Πέτρος*, Η απόφαση στις ενώσεις προσώπων και στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, 2004, σελ. 279 επ.

¹²⁴ *Ψυχομάνης Σπυρίδων*, Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2018, σελ. 334.

απόφασης ΓΣ επιστηρίζεται στη διάταξη του άρθρου 7ε του Ν. 2190/1920, εκ του οποίου συναγόταν γενικότερη αρχή προς προστασία των καλόπιστων τρίτων σε κάθε περίπτωση¹²⁵. Διευκρινίζεται, βέβαια, ότι ο περιορισμός αυτός των εννόμων αποτελεσμάτων της ακυρότητας απόφασης ΓΣ ως προς τους καλόπιστους τρίτους δεν επεκτείνεται στους μετόχους και στα μέλη του ΔΣ¹²⁶.

Ωστόσο, υπό το προϋσχύσαν δίκαιο είχε υποστηριχθεί και η άποψη ότι η απόφαση της ΓΣ που αναγνωρίσθηκε άκυρη ισχύει έναντι πάντων χωρίς να εξαιρούνται οι καλόπιστοι τρίτοι, με το επιχείρημα ότι εφόσον η ρητή πρόβλεψη περί προστασίας των καλόπιστων τρίτων τέθηκε από τον νομοθέτη μόνο για τις ακυρώσιμες αποφάσεις, υποδηλώνει εξ αντιδιαστολής τη βούλησή του να μην ισχύει το ίδιο και για τις άκυρες, των οποίων η βαρύτητα των ελαττωμάτων είναι μεγαλύτερη από αυτήν των ακυρώσιμων αποφάσεων¹²⁷.

Τίθεται, λοιπόν, εδώ το δίλημμα αν θα πρέπει να σκεφτούμε αναλογικά ή εξ αντιδιαστολής¹²⁸, διότι η επιλογή έκαστου εκ των προαναφερθέντων εργαλείων ερμηνείας καταλήγει σε διαφορετικό αποτέλεσμα. Κατά τη γνώμη μας, η χρήση του εξ αντιδιαστολής επιχειρήματος από την ως άνω άποψη έναντι της αναλογικής επέκτασης των εννόμων συνεπειών και στην αρρύθμιστη περίπτωση των άκυρων αποφάσεων έγινε αβασάνιστα. Πιο συγκεκριμένα, κριτήριο για την επιλογή αναλογία ή αντιδιαστολή αποτελεί η ύπαρξη ή μη ουσιώδους ομοιότητας μεταξύ των

¹²⁵ Αντωνόπουλος Βασίλης, 2012, Δίκαιο Α.Ε. και Ε.Π.Ε., 2012, σελ. 536 επ. Γεωργιάδη Απόστολου – Λιακόπουλου Θανάση, Θεραπεία ελαττωματικών αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 1991, 543 επ.

¹²⁶ Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2018, σελ. 286 επ.

¹²⁷ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, Επισκ ΕΔ 2008/459 επ. υποσημ. 39· Του ιδίου, Ακυρότητα αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες, Τόμος 2, 2013, σελ 745 επ.· Κιντής Σταύρος, Ακυρότης και ακυρωσία των αποφάσεων της γενικής συνελεύσεως της ανωνύμου εταιρίας, 2004, σελ. 46 επ.

¹²⁸ Σταμάτης Κώστας, Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, 2009, σελ. 494 επ.

συγκρινόμενων δύο πραγματικών¹²⁹, εν προκειμένω των διατάξεων περί ακυρωσίας και ακυρότητας. Εκ της αντιπαραβολής των δύο διατάξεων υφίσταται ουσιώδης ομοιότητα καθ' ότι και στις δύο περιπτώσεις τα ελαττώματα της απόφασης της ΓΣ αφορούν τη σύγκλησή της ή την αντίθεση στον νόμο και στο καταστατικό της απόφασης, με τη διαφορά ότι στις ακυρώσιμες τα ελαττώματα αφορούν στον τρόπο λήψης της απόφασης ενώ στις άκυρες αφορούν το περιεχόμενο της απόφασης. Συνεπώς, εφόσον υφίσταται ουσιώδης ομοιότητα μεταξύ των πραγματικών των δύο διατάξεων η προσήκουσα μεθοδολογική σκέψη για την αντιμετώπιση του σχετικού νομοθετικού κενού είναι η αναλογία και όχι η αντιδιαστολή, που λανθασμένα επελέγη από την ανωτέρω προαναφερθείσα άποψη, καθ' ότι επιστηρίχθηκε μόνο στη «σιωπή» του νομοθέτη, χωρίς να συγκρίνει αξιολογικά την ομοιότητα ή μη των δύο περιπτώσεων.

Αναφορικά δε με το επιχείρημα της ανωτέρω άποψης περί μη προστασίας των καλόπιστων τρίτων εκ του λόγου ότι η βαρύτητα της παθολογίας των άκυρων αποφάσεων είναι μεγαλύτερη από των ακυρώσιμων δεν είναι πειστικό, καθ' ότι γίνεται δεκτή η δημιουργία φαινομένου δικαίου και η προστασία των καλόπιστων τρίτων ακόμα και στις ανυπόστατες αποφάσεις, που ιεραρχούνται στην κορωνίδα της κλίμακας παθολογίας των ελαττωματικών αποφάσεων¹³⁰.

Τέλος, στον νόμο προβλέπεται και υποχρέωση υποβολής σε δημοσιότητα¹³¹ αφενός της αγωγής για την αναγνώριση της ακυρότητας απόφασης ΓΣ, που έχει καταχωρηθεί

¹²⁹ Παπανικολάου Παναγιώτης, Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, 2000, σελ. 246 επ., 250 επ.

¹³⁰ Βλ. ανωτέρω Ενότητα Ανυπόστατων Αποφάσεων παρ. ε – φαινόμενο δίκαιο.

¹³¹ Για τη νομική σημασία των καταχωρήσεων στο Γ.Ε.ΜΗ. αντί άλλων βλ. Αντωνόπουλος Βασίλης, Δίκαιο Α.Ε. κα Ε.Π.Ε., 2012, σελ. 33 επ.

στο Γ.Ε.ΜΗ.¹³² και αφετέρου της δικαστικής απόφασης παντός βαθμού δικαιοδοσίας, που αναγνωρίζει την ακυρότητά της, καθώς και δικαστικής απόφασης με την οποία διατάσσονται ασφαλιστικά μέτρα ή αναστέλλεται η ισχύς τους.

2.3.4 Ίαση ή μη της ακυρότητας

Η εξώδικη ή δικαστική προβολή της ακυρότητας μπορεί να προβληθεί εντός αποσβεστικής προθεσμίας ενός (1) έτους, ως ανωτέρω αναφέρθηκε. Η πάροδος άπρακτης της προθεσμίας αυτής έχει ως συνέπεια την ίαση της ακυρότητας¹³³ και η μέχρι τότε άκυρη απόφαση καθίσταται αναδρομικώς έγκυρη και επιφέρει τα υπ' αυτής έννομα αποτελέσματα έναντι πάντων (*erga omnes*)¹³⁴. Η ίαση της ακυρότητας της απόφασης της ΓΣ δικαιολογείται από την αρχή της ασφάλειας του δικαίου και την προστασία των συναλλαγών¹³⁵. Τούτο διότι ο χρονικός περιορισμός της προβολής της

¹³² Στο προΐσχύσαν δίκαιο υποβαλλόταν σε δημοσιότητα μόνον η απόφαση που αναγνώριζε την ακυρότητα (άρθρο 35β παρ. 6 σε συνδ. με άρθρο 7α παρ. 1 στοιχ. ι' Ν. 2190/1920) και όχι η αγωγή για την αναγνώριση της ακυρότητας. Το ζήτημα αυτό θα εξετασθεί στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας.

¹³³ Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές εταιρίες, 2019, σελ. 279 επ.· Ψυχομάνης Σπυρίδων, Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2018, σελ. 332 επ.· Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ακυρότητα αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες, Τόμος 2, 2013, σελ. 745 επ.· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ιάσιμη και μη ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνελεύσεως – μερικές παρατηρήσεις στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, σε: Αναμνηστικό Τόμο καθηγητή Αντωνίου Αντάπαση, 2013, σελ. 532 επ.· Του ιδίου, Ζητήματα ιάσιμης και μη ακυρότητας αποφάσεων γενικής συνελεύσεως – συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 35 β ν. 2190/1920, ΝοΒ 2012/1649, 1650 επ.· Αντωνόπουλος Βασίλης, Δίκαιο Α.Ε. και Ε.Π.Ε. 2012, σελ. 533 επ.· Παμπούκης Κωνσταντίνος, Ελαττωματικότητας αποφάσεως γενικής συνελεύσεως ανωνύμου εταιρίας. Δικαστικός έλεγχος του κύρους τοιαύτης αποφάσεως τροποποιούσης το καταστατικόν, Αρμ. 1974/81, 83 επ.

¹³⁴ Περάκης Ευάγγελος, Η ίαση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35α §2 Ν. 2190/1920, σε: Γενέθλιον Απόστολου Σ. Γεωργιάδη, 2006, σελ. 1707 επ.

¹³⁵ Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ιάσιμη και μη ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνελεύσεως – μερικές παρατηρήσεις στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, σε: Αναμνηστικός Τόμος Καθηγητή Αντωνίου Μ. Αντάπαση, 2013 σελ. 538 επ. με ανάλυση υπό το προΐσχύσαν δίκαιο των δικαιολογητικών λόγων θέσπισης της ίασης της ακυρότητας· Περάκης Ευάγγελος, Η ίαση ακυροτήτων

ακυρότητας εξυπηρετεί τόσο τα συμφέροντα του νομικού προσώπου της εταιρείας και των μετόχων της, αλλά και των τρίτων που συναλλάσσονται με αυτήν, αφού μετά την παρέλευση της ενιαύσιας προθεσμίας καθίσταται αυτή απρόσβλητη και ακόμα και η άκυρη απόφαση καθίσταται έγκυρη.

Εντούτοις, η ασφάλεια του δικαίου και των συναλλαγών δεν είναι απόλυτη διότι δε μπορεί με την επίκλησή των να γίνει ανεκτή η διαιώνιση μίας παράνομης κατάστασης και να παρεμποδισθεί η απονομή ουσιαστικής δικαιοσύνης. Έτσι, ο νόμος επιβάλλει εξαιρέσεις από τη δυνατότητα ίσης της ακυρότητας, ήτοι όταν η απόφαση τροποποιεί το καταστατικό ώστε να καταστήσει τον εταιρικό σκοπό παράνομο ή αντίθετο στη δημόσια τάξη, καθώς και όταν από την απόφαση προκύπτει διαρκής παραβίαση διατάξεων αναγκαστικού δικαίου¹³⁶. Στις περιπτώσεις αυτές η προβολή της ακυρότητας δεν υπόκειται σε προθεσμία και συνεπώς η ακυρότητα δεν θεραπεύεται.

των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35α § 2 Ν. 2190/1920, σε: Γενέθλιον Απόστολου Σ. Γεωργιάδη, 2006, σελ. 1699 επ.· Γεωργιάδη Απόστολου – Λιακόπουλου Θανάση, Θεραπεία ελαττωματικών αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 1991, 544 επ.

¹³⁶ Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ζητήματα ίσας και μη ακυρότητας αποφάσεων γενικής συνελεύσεως – συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, ΝοΒ 2012/1650, 1662 επ.· Του Ιδίου, Εταιρική συμμετοχή και ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, αποσβεστική προθεσμία έγερσης ακυρωτικής αγωγής (άρθρο 35 παρ. 2 Ν. 2190/1920), ΕΕμπΔ 2001/1, 6 επ. με παραδείγματα διαρκών παραβιάσεων· Σταυρακίδης Τριαντάφυλλος, Παρατηρήσεις στην ΠΠρΚεφ 53/2014, ΕλλΔνη 2015/226, 234 επ.· Περάκης Ευάγγελος, Η ίση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35α § 2 Ν. 2190/1920, σε: Γενέθλιον Απόστολου Σ. Γεωργιάδη, 2006, σελ. 1702 επ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄

3. ΑΚΥΡΩΣΙΜΕΣ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ

3.1 Προϊσχύσαν δίκαιο

Υπό το προϊσχύσαν δίκαιο¹³⁷ είχε διευρυνθεί το πεδίο εφαρμογής της ακυρωσίας, περιορίζοντας αντίστοιχα εκείνο της ακυρότητας¹³⁸ και του ανυπόστατου, ακολουθώντας τα πιο σύγχρονα δίκαια και ειδικά το ιταλικό¹³⁹. Τέσσερις (4) ήταν οι περιπτώσεις των ακυρώσιμων αποφάσεων : α) αποφάσεις που ελήφθησαν με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με τον νόμο ή το καταστατικό, β) αποφάσεις που ελήφθησαν από ΓΣ που δεν είχε νόμιμα συγκληθεί ή συγκροτηθεί, γ) αποφάσεις που ελήφθησαν χωρίς να παρασχεθούν οι οφειλόμενες πληροφορίες, που ζητήθηκαν κατά το άρθρο 39 του Ν. 2190/1920¹⁴⁰, και δ) αποφάσεις που ελήφθησαν κατά κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας, υπό τους όρους του άρθρου 281ΑΚ¹⁴¹.

¹³⁷ Με τον Ν. 3604/2007 είχε αναμορφωθεί ήδη το δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων, ειδικά για τις τροποποιήσεις στις ακυρώσιμες αποφάσεις Βλ. αντί άλλων Μούζουλας Σπήλιος, Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008, σελ. 437 επ.· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρώσιμες αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης, ΕπισκεΔ 2008/446· Του ιδίου, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1325 επ.

¹³⁸ Παμπούκης Κωνσταντίνος, Π. Αντικανονικώς ληφθείσα απόφασις γενικής συνελεύσεως ανωνύμου εταιρίας – Αντικανονικώς γενομένη συγχώνευσις ανωνύμων εταιριών (γνμδ), Αρμ. 1976, σελ. 451 επ., ο οποίος ήδη από το 1970 υποστήριζε ότι κάθε απόφαση ΓΣ που λαμβάνεται κατά παράβαση του νόμου ή του καταστατικού πρέπει να θεωρείται καταρχήν ακυρώσιμη, κατ' αναλογική εφαρμογή των διατάξεων περί ελαττωματικών αποφάσεων της συνέλευσης των μελών άλλων νομικών προσώπων, όπως του συνεταιρισμού, του αστικού σωματείου και της ΕΠΕ.

¹³⁹ Περάκης Ευάγγελος, Το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2007, σελ. 24, υποσημ. 41.

¹⁴⁰ Κατά τον Μούζουλα: «η μη παροχή οφειλόμενων πληροφοριών ανάγεται σε ζήτημα ουσίας, εκτός αν θεωρηθεί ότι αποτελεί διαδικαστική παράβαση. Ως μη παροχή οφειλόμενης πληροφορίας θα πρέπει όμως να νοείται και η παροχή ελλιπούς ενημέρωσης. Η κρίση κατά πόσο η ενημέρωση ήταν όμως πλήρης συνιστά ουσιαστικό κα όχι διαδικαστικό ζήτημα» βλ. αναλυτικότερα σε Μούζουλας Σπήλιος, Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008,

Οι ως άνω περιπτώσεις ακυρώσιμων αποφάσεων αναφέρονταν σε διαδικαστικά ελαττώματα και ανάγονταν στα *interna corporis* της εταιρείας, ως εκ τούτου αφορούσαν αποκλειστικά στα συμφέροντα των μετόχων και όχι των τρίτων¹⁴². Απόρροια αυτού ήταν ο νομοθέτης να περιορίσει τον κύκλο προσώπων που νομιμοποιούνταν να ζητήσουν την ακύρωση της απόφασης, μόνον στους μετόχους και στα μέλη του ΔΣ¹⁴³. Εξαίρεση αποτελούσε η τελευταία περίπτωση ακυρώσιμης απόφασης, που ελήφθη κατά κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας¹⁴⁴, η οποία αν

σελ. 436 επ. Η ως άνω άποψη θα μπορούσε να υποστηρίξει κανείς ότι ενισχύεται και από την διατύπωση της αιτιολογικής έκθεσης του Ν. 3604/2007 για το επίμαχο άρθρο. Παρατίθεται απόσπασμα Αιτ. Έκθεσης Ν. 3604/2007 (άρθρο 42, σελ. 8) : «Στο άρθρο 42 του Ν. 3604/2007 που αναμορφώνει το άρθρο 35α ΚΝ 2190/1920, προβλέπεται ότι η ακυρωσία επιφυλάσσεται στις αποφάσεις που έχουν ληφθεί με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με το νόμο ή το καταστατικό ή από συνέλευση που δεν είχε νόμιμα συγκληθεί ή συγκροτηθεί. Αφορά, δηλαδή καταρχήν την παράβαση διατάξεων που αφορούν τη διαδικασία λήψης των αποφάσεων. Έχουν προστεθεί οι περιπτώσεις της μη παροχής οφειλόμενων πληροφοριών και της απόφασης που αποτελεί κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας, υπό τους όρους του άρθρου 281 ΑΚ».

¹⁴¹ Σημειώνεται εκ προοιμίου ότι και στο ισχύον δίκαιο ο νομοθέτης διατήρησε τη συγκεκριμένη περιπτώσιολογία αυτούσια.

¹⁴² Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2008, σελ. 274 επ.· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1334 επ.

¹⁴³ Αναλυτικότερα για την ενεργητική νομιμοποίηση των μετόχων και των μελών του ΔΣ βλ. αντί άλλων : Μούζουλας Σπήλιος, Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008, σελ. 441 επ.· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1334 επ.

¹⁴⁴ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1348, ο οποίος υποστηρίζει ότι «Λυσιτελέστερο θα ήταν η διάταξη να συσχετιστεί ρητά με την υποχρέωση πίστης που κατά την κρατούσα πλέον άποψη υπέχουν οι μέτοχοι τόσο προς την α.ε. όσο και προς τους υπόλοιπους μετόχους, αφού η τελευταία θεμελιώνει ευρύτερες υποχρεώσεις και δραστικότερους περιορισμούς στην εταιρική δράση των μετόχων από τη γενική απαγόρευση κατάχρησης δικαιώματος του άρθρου 281 ΑΚ».

και συνιστά παράβαση ουσίας¹⁴⁵ ενέπιπτε στο πεδίο των ακυρώσιμων αποφάσεων, αφενός διότι δεν αφορούσε στους τρίτους, αλλά στους μετόχους και στο νομικό πρόσωπο της εταιρείας και αφετέρου διότι επρόκειτο για ελάττωμα δύσκολα διαγνώσιμο, ώστε να απαιτείται οπωσδήποτε μεσολάβηση ad hoc δικαστικής κρίσης και να μην αρκεί η διάγνωσή του παρεμπιπτόντως κατά το άρθρο 35β παρ. 5¹⁴⁶. Καταχρηστικές υπό το προΐσχύσαν δίκαιο ήταν οι αποφάσεις της ΓΣ, όταν το περιεχόμενό τους αντέβαινε στα συμφέροντα της εταιρείας, ή προσέβαλε χωρίς αποχρώντα λόγο νόμιμα συμφέροντα της μειοψηφίας ή όταν εθίγετο η αρχή της ίσης μεταχείρισης των μετόχων, καθώς και όταν η ληφθείσα απόφαση είχε σκοπό την ανατροπή παραεταϊκών – εξωεταϊκών συμφωνιών¹⁴⁷, στις οποίες είχαν συμβληθεί όλοι οι μέτοχοι¹⁴⁸.

Υπό το προΐσχύσαν δίκαιο, για την ακύρωσης μίας τέτοιας απόφασης ΓΣ έπρεπε να ασκηθεί αγωγή ενώπιον του Πολυμελούς Πρωτοδικείου της έδρας της εταιρείας. Ως αγωγή δεν εννοείτο μόνο η κύρια αγωγή αλλά και η ανταγωγή¹⁴⁹. Η προθεσμία ασκήσεως της αγωγής ήταν εντός τριών (3) μηνών από την υποβολή του σχετικού

¹⁴⁵ Δρυλλεράκης Ιωάννης, Καταχρηστική άσκηση δικαιώματος ψήφου της ΓΣ της ΑΕ προς εκλογή Διοικητικού της Συμβουλίου, ΔΕΕ 2008/435, 438 επ.· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρώσιμες αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης, ΕπισκΕΔ 2008/450.

¹⁴⁶ Περάκης Ευάγγελος, Το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, 2007, σελ. 25 επ.· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, 2010, σελ. 1334 επ.

¹⁴⁷ Richard Hooley, Controlling contractual discretion, Cambridge Law Journal 72 (1), March 2013.

¹⁴⁸ Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2008, σελ. 273 - 275, ο οποίος υποστηρίζει ότι θα ήταν χρήσιμο να προβλεφθεί η μη ακύρωση των καταχρηστικών αποφάσεων, όταν η εταιρεία προσφέρει στους θιγόμενους μετόχους αποζημίωση.

¹⁴⁹ Βλ αναλυτικότερα για τα δικονομικά ζητήματα υπό το προΐσχύσαν δίκαιο σε: Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, 2010, σελ. 1350 επ.· Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2008, σελ. 274 επ.· Μούζουλας Σπήλιος, Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008, σελ. 441 επ.

πρακτικού στην αρμόδια αρχή, ή εάν η απόφαση υπεβάλλετο σε δημοσιότητα, από την καταχώρισή της στο Μητρώο. Προβλεπόταν, βέβαια, και δυνατότητα προσωρινής δικαστικής προθεσμίας, με τη λήψη ασφαλιστικών μέτρων και πριν από την άσκηση της αγωγής. Περαιτέρω, μία από τις σημαντικότερες καινοτομίες, που εισήχθη με τον Ν. 3604/2007 ήταν η ρητή αναγνώριση αξιώσεων αποζημίωσης των μετόχων για τη ζημία που υπέστησαν από την άκυρη απόφαση. Συγκεκριμένα, το άρθρο 35α παρ. 4 του Ν. 2190/1920 προέβλεπε αξίωση αποζημίωσης σε δύο περιπτώσεις, πρώτον όταν οι μέτοχοι δεν μπορούν να ζητήσουν την ακύρωση της αποφάσεως γιατί δεν έχουν το απαιτούμενο ποσοστό μετοχών και δεύτερον αξίωση αποζημίωσης προβλεπόταν και για τους μετόχους κατά τις γενικές διατάξεις ακόμα και όταν η απόφαση ακυρώθηκε¹⁵⁰.

Η δικαστική απόφαση που ακύρωνε την απόφαση της ΓΣ δρούσε αναδρομικά, χωρίς όμως να θίγονται τα δικαιώματα καλόπιστων τρίτων¹⁵¹. Η δικαστική απόφαση που ακύρωνε την απόφαση της ΓΣ καθώς και η δικαστική απόφαση με την οποία αναστέλλονταν η ισχύς της υποβάλλονταν σε δημοσιότητα¹⁵².

3.2 Λόγοι ακυρωσίας υπό το ισχύον δίκαιο

Στο ισχύον δίκαιο οι ακυρώσιμες αποφάσεις της ΓΣ ρυθμίζονται από το άρθρο 137, το οποίο κατά βάση ακολουθεί το άρθρο 35α του Ν. 2190/1920, όπως αναμορφώθηκε με τον Ν. 3604/2007. Αν και η περιπτωσιολογία των ακυρώσιμων αποφάσεων παρέμεινε ίδια με το προϊσχύσαν δίκαιο, εισήχθησαν κάποιες μεταβολές¹⁵³.

¹⁵⁰ Μούζουλας Σπήλιος, Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008, σελ. 446 επ.

¹⁵¹ Άρθρο 35α παρ. 9 Ν. 2190/1920.

¹⁵² Άρθρο 35α παρ. 11 Ν. 2190/1920.

¹⁵³ Προς αποφυγή επαναλήψεων κρίθηκε σκόπιμη η παράθεση στην ενότητα αυτή μόνον των μεταβολών που επήλθαν με τον νέο Νόμο. Η ανάλυση των λόγων ακυρωσίας απόφασης ΓΣ θα ακολουθήσει στις επόμενες υποενότητες.

Πιο συγκεκριμένα, ο νέος Νόμος αναφορικά με τις ζητηθείσες πληροφορίες¹⁵⁴, διευκρίνισε ότι λόγος ακυρωσίας υπάρχει μόνον αν οι ζητηθείσες και μη δοθείσες πληροφορίες αναφέρονται στο θέμα της απόφασης, που λήφθηκε¹⁵⁵.

Δεύτερον, επεκτάθηκε η προθεσμία ασκήσεως της αγωγής ακύρωσης από τρεις (3) μήνες σε τέσσερις (4)¹⁵⁶, από τη λήψη της απόφασης, ή αν η απόφαση υποβάλλεται σε δημοσιότητα από την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ..

Τρίτον, εξαιρέθηκαν συγκεκριμένες πλημμέλειες, που αφορούν στη διαδικασία της ΓΣ και κρίθηκαν ήσσονος σημασίας για να αναχθούν σε λόγους ακυρωσίας. Ομοίως, δεν παρέχεται πλέον η δυνατότητα ακύρωσης απόφασης ΓΣ για αποφάσεις, που επικυρώθηκαν με νεότερη απόφαση ΓΣ, διορθώνοντας ή αποκαθιστώντας την πλημμέλεια που αποτελούσε τον λόγο της ακύρωσης¹⁵⁷. Στην περίπτωση αυτή τρίτοι δικαιούνται να ζητήσουν από την εταιρεία τα έξοδα της δίκης ακύρωσης, στα οποία υποβλήθηκαν, καθώς και την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστησαν λόγω της επικύρωσης¹⁵⁸.

¹⁵⁴ Για το δικαίωμα παροχής πληροφοριών βλ. αναλυτικά σε: *Ρόκας Νικόλαος*, Εμπορικές εταιρίες, 2019, σελ. 432 επ., *Dr. Ebernoth Carsten – Thomas/Μηνούδης Μιχαήλ*, Η διαμόρφωση του δικαιώματος αιτήσεως πληροφοριών εις το γερμανικόν και το ελληνικόν δίκαιον, ΕΕμπΔ 1970/337 επ. *Παμπούκης Κωνσταντίνος*, Το δικαίωμα του μετόχου να ζητήσει πληροφορίες (δικαίωμα ενημερώσεως υπό στενή έννοια), Τιμ. Τόμος Λιτζερόπουλου, Τόμος, Β', 1985, σελ. 237 επ.· Κιντής Σταύρος, Συνέπειαι της παραβάσεως του δικαιώματος αιτήσεως πληροφοριών, ΕΕμπΔ 1976, 577 επ.

¹⁵⁵ Άρθρο 137 παρ. 2 περ. α' Ν. 4548/2018.

¹⁵⁶ Άρθρο 137 παρ. 8 Ν. 4548/2018.

¹⁵⁷ Άρθρο 137 παρ. 6 εδαφ. β' Ν. 4548/2018.

¹⁵⁸ Άρθρο 137 παρ. 6 εδαφ. γ' Ν. 4548/2018· *Χριστοδούλου Δημήτριος*, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε : Γεώργιο Σωτηρόπουλο, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, 2020, σελ. 1887, ο οποίος αναφορικά με τους τρίτους αναφέρει «Ο νόμος κάνει λόγο για «τρίτους». Με δεδομένο, όμως, ότι έννομο συμφέρον να ασκήσουν αγωγή ακύρωσης δύναμει του άρθρ. 137 έχουν μόνον δύο κατηγορίες προσώπων, ήτοι οι μέτοχοι και τα μέλη του ΔΣ και, υπό την προϋπόθεση ότι έχουν τη σχετική εξουσία, οι ενεχυρούχοι δανειστές και επικαρπωτές (άρθρ. 54 παρ. 3), οι «τρίτοι» πρέπει να αναζητηθούν σε αυτές τις κατηγορίες προσώπων».

Τέταρτον, υπό το ισχύον δίκαιο αρμόδιο για την εκδίκαση της αγωγής ακύρωσης είναι το μονομελές και όχι το πολυμελές πρωτοδικείο της έδρας της εταιρείας. Η τροποποίηση αυτή ήταν μάλλον αποτέλεσμα της έντονης κριτικής που είχε ασκηθεί στην προηγούμενη ρύθμιση εξαιτίας της χρονικής καθυστέρησης, που προκαλείτο μέχρι την έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης. Εντούτοις, υπήρχαν και οι υποστηρικτές της προηγούμενης νομοθετικής επιλογής, με το επιχείρημα ότι η σοβαρότητα της απόφασης επιβάλλει την κρίση της υπόθεσης από το πολυμελές δικαστήριο. Είναι πολύ πρώιμη ακόμα για να κριθεί η επιλογή του νομοθέτη ως προς το σκοπούμενο αποτέλεσμα. Εντούτοις, προβληματίζει το γεγονός ότι προκειμένου να αποφευχθεί η καθυστέρηση των διαδικασιών της δίκης, για την οποία καθυστέρηση η Ελλάδα έχει κιόλας καταδικασθεί πολλές φορές από το ΕΔΔΑ, επέλεξε ο νομοθέτης την τροποποίηση της καθ' ύλην αρμοδιότητας του Δικαστηρίου, αποδεχόμενος την κρίση της υπόθεσης από ένα μόνο δικαστή.

Τέλος, μεταβολές επήλθαν και αναφορικά με τις προβλέψεις περί δημοσιότητας. Το άρθρο 137 παρ. 12 εδαφ. β' προβλέπει υποχρέωση υποβολής σε δημοσιότητα ακόμα και της ασκηθείσας αγωγής ακύρωσης. Η επιλογή αυτή του νομοθέτη σίγουρα υπαγορεύθηκε από την ανάγκη προστασίας των δικαιωμάτων των τρίτων, θα εξετάσουμε όμως, στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας πως η επιλογή αυτή μπορεί να επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις στη λειτουργία της ίδιας της εταιρείας.

Στην επόμενη παράγραφο θα εκθέσουμε αναλυτικότερα τις περιπτώσεις ακυρώσιμων αποφάσεων ΓΣ, τους περιορισμούς των λόγων ακυρώσιμης και τα δικονομικά ζητήματα.

3.2.1 Λήψη της απόφασης με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με τον νόμο ή το καταστατικό

Ακυρώσιμη, σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 1, είναι η απόφαση της ΓΣ, που λήφθηκε με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με τον νόμο ή το καταστατικό. Η συγκεκριμένη διατύπωση διατηρήθηκε αυτούσια από το προϊσχύσαν δίκαιο. Ήδη με τον Ν. 3604/2007 ο νομοθέτης εισήγαγε την περίπτωση αυτή της ακυρώσιμης, η οποία έχει

χαρακτήρα γενικής ρήτηρας κατά το πρότυπο του ιταλικού δικαίου¹⁵⁹. Η διατύπωση αυτή του νόμου θα πρέπει να ερμηνευθεί με ευρύτητα ώστε να καταλαμβάνει όλες τις διαδικαστικές πλημμέλειες της συνέλευσης από τη λήψη της απόφασης του ΔΣ για τη σύγκληση αυτής έως και την ολοκλήρωση της ψηφοφορίας και την τήρηση των πρακτικών¹⁶⁰.

Η αντίθεση στον νόμο δεν αναφέρεται μόνον στον νόμο περί α.ε., αλλά σε οποιοδήποτε απαγορευτικό κανόνα δικαίου (174ΑΚ) συμπεριλαμβανομένων και των γενικών ρητρών (178, 281 ΑΚ), στις οποίες επίσης πρέπει να περιληφθούν οι επιταγές της εταιρικής πίστης και της ισότητας των μετόχων (ισομερής κατανομή του διαθέσιμου χρόνου ομιλίας στους μετόχους, δικαίωμα υποβολής ερωτήσεων ισοτίμως κλπ)¹⁶¹.

Αντίστοιχα, η παράβαση του καταστατικού κατά τη διαδικασία λήψης της απόφασης ΓΣ σύμφωνα με το άρθρο 137 του Ν. 4548/2018 καθιστά ακυρώσιμη την απόφαση. Παρατηρούμε ότι ο νομοθέτης εξομοιώνει την παράβαση του καταστατικού με εκείνη του νόμου, επιβάλλοντας και στις δύο περιπτώσεις τις ίδιες έννομες συνέπειες, δηλ. την ακυρωσία της απόφασης. Εκ τούτου εξαιρείται στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων και η σημασία της αρχής της ιδιωτικής αυτονομίας, βασική αρχή που διαρρέει όλο το ιδιωτικό δίκαιο. Διευκρινίζεται ότι ακυρώσιμη είναι η απόφαση σε περίπτωση παράβασης έγκυρης διάταξης του καταστατικού. Περαιτέρω,

¹⁵⁹ Απόσπασμα. Αιτ. Έκθεση Ν. 3604/2007 (άρθρο 42, σελ. 8) : «*Με τις διατάξεις των άρθρων 42-44 του Ν. 3604/2007 αναμορφώνεται το απαρχαιωμένο καθεστώς της ακυρότητας, ακυρωσίας και ανυπόστατου των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης και εισάγονται νέες διατάξεις που έχουν ληφθεί κυρίως από το ιταλικό δίκαιο (νόμος του 2003)*». Βλ. *Περάκης Ευάγγελος*, Το νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2007, σελ. 24, υποσημ. 41.

¹⁶⁰ *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 218 επ.· *Του ιδίου*, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: *Ευάγγελο Περάκη*, το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1334 επ.

¹⁶¹ *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 218 219· *Του ιδίου*, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: *Ευάγγελο Περάκη*, το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1334 - 1335.

επισημαίνεται ότι σε περίπτωση τροποποίησης καταστατικού κρίσιμος είναι ο χρόνος ολοκλήρωσης της συστατικής δημοσιότητας¹⁶², έτσι αν η απόφαση ΓΣ περί τροποποίησης του καταστατικού δεν έχει ακόμα καταχωρηθεί στο μητρώο, παραμένει ατελής και δεν παράγει έννομες συνέπειες ούτε καν στις εσωτερικές σχέσεις της εταιρείας¹⁶³.

Εν συνεχεία παρατίθεται μία ενδεικτική περιπτωσιολογία των ακυρώσιμων αποφάσεων, που λήφθηκαν με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με τον νόμο ή το καταστατικό¹⁶⁴. Πρώτον, ακυρώσιμη είναι η απόφαση ΓΣ, που ελήφθη χωρίς την απαιτούμενη από τον νόμο ή το καταστατικό πλειοψηφία. Δεύτερον, ακυρώσιμη είναι η απόφαση που ελήφθη κατά παράβαση των χρηστών ηθών, όπως π.χ. η λήψη απόφασης με δόλια μέσα¹⁶⁵ ή κατά κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας¹⁶⁶. Εδώ, πρέπει να διακρίνουμε την περίπτωση των ενδογενώς ανήθικων αποφάσεων, οι οποίες καθιστούν άκυρη και όχι ακυρώσιμη την απόφαση της ΓΣ, όπως έχουμε εκθέσει στην προηγούμενη παράγραφο. Η διάκριση σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να είναι δυσχερής, ωστόσο κριτήριο στις περιπτώσεις της ενδογενούς ανηθικότητας είναι εάν το περιεχόμενο της τιθέμενης με τη δικαιοπραξία ρυθμίσεως αντιτίθεται αντικειμενικά, ήτοι ανεξάρτητα από τις συνοδευουσες αυτήν περιστάσεις, σε αξίες,

¹⁶² Βλ. άρθρο 93 παρ. 1 περ. β' Ν. 4365/2019.

¹⁶³ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 219, βλ. αναλυτικότερα για τη συστατική ενέργεια της δημοσιότητας σε Σελέκος Πέτρος, Το Εμπορικό Μητρώο στο παράδειγμα του Μητρώου Α.Ε., σε : Μελέτες Εμπορικού και Ναυτικού Δικαίου, 1995, σελ. 33 επ.

¹⁶⁴ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε : Γεώργιο Σωτηρόπουλο, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1871 -1872· Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες, 2013, σελ. 685 επ· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010, σελ. 1334 επ.

¹⁶⁵ Δασκαλόπουλος Παναγιώτης, Αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης Ανώνυμης Εταιρίας αντίθετες στα χρηστά ήθη, 2019, σελ. 80 επ.

¹⁶⁶ Δασκαλόπουλος Παναγιώτης, Αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης Ανώνυμης Εταιρίας αντίθετες στα χρηστά ήθη, 2019, σελ. 82 επ.

των οποίων η έννομη τάξη επιδιώκει την πραγμάτωση¹⁶⁷. Τρίτον, όταν η απόφαση ΓΣ λαμβάνεται κατόπιν μη σύννομης απόρριψης αιτήματος της μειοψηφίας περί αναβολής λήψης απόφασης σύμφωνα με το άρθρο 141 παρ. 5¹⁶⁸. Τέταρτον, ακυρώσιμη είναι η απόφαση που λαμβάνεται κατά παράβαση των διατάξεων του νόμου ή του καταστατικού περί ψηφοφορίας. Περαιτέρω, ακυρώσιμη είναι η απόφαση ΓΣ όταν κατά τη λήψη της απόφασης επιμέρους ψήφοι πάσχουν ακυρότητα ή ακυρωσία, υπό την προϋπόθεση ότι οι ψήφοι αυτές ήταν αποφασιστικές για την επίτευξη πλειοψηφίας¹⁶⁹.

3.2.2 Ελαττωματική σύγκληση

Σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 1 του Ν. 4548/2018, απόφαση την οποία έλαβε ΓΣ, που δεν έχει συγκληθεί νόμιμα είναι ακυρώσιμη¹⁷⁰. Ως σύγκληση νοείται το νομικό γεγονός, που επιτυγχάνεται με τη διενέργεια όλων των προκαταρκτικών διαδικαστικών πράξεων κλήσης των μετόχων από το αρμόδιο όργανο που είναι αναγκαίες, ώστε οι μέτοχοι να μπορούν να συνέλθουν σε σύνοδο, συνήθως με σκοπό λήψης απόφασης επί συγκεκριμένων θεμάτων και η ΓΣ να λειτουργεί ως εταιρικό όργανο¹⁷¹.

¹⁶⁷ Παπανικολάου Παναγιώτης, σε: Γεωργιάδης Απόστολος/ Σταθόπουλος Μιχάλης, Αστικός Κώδικας – Γενικές Αρχές, 2016, άρθρο 178, αρ. 62, σελ. 590 επ., ο οποίος διακρίνει την εξωγενή από την ενδογενή ανηθικότητα, με τη δεύτερη να οδηγεί σε ακυρότητα ανεξάρτητα από το αν τα μετέχοντα σ' αυτήν πρόσωπα είχαν συνείδηση του ανήθικου χαρακτήρα της δικαιοπραξίας ή επιχείρησαν αυτήν ευρισκόμενοι σε καλή πίστη· Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1871 επ.

¹⁶⁸ Το συγκεκριμένο ζήτημα θα εξετασθεί αναλυτικά στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας.

¹⁶⁹ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 306 επ.

¹⁷⁰ Αντίθετα, απόφαση που έλαβε γενική συνέλευση που δεν συγκλήθηκε καθόλου είναι άκυρη (άρθρο 138 παρ. 2 Ν. 4548/2018).

¹⁷¹ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 226 επ. με περαιτέρω παραπομπές.

Αποκλειστικός σκοπός της συγκεκριμένης διάταξης είναι η προστασία των μετόχων. Ειδικότερα, ο νομοθέτης προέβλεψε μία διαδικασία με συγκεκριμένες διατυπώσεις δημοσιότητας και προθεσμιών για την έγκυρη σύγκληση της συνέλευσης, με σκοπό να διασφαλίσει αφενός τη γνωστοποίηση σε όλους τους μετόχους της διεξαγωγής της συνέλευσης και αφετέρου την έγκαιρη προετοιμασία τους για τη συμμετοχή τους σ' αυτήν. Εξαίρεση από τις διατυπώσεις περί νόμιμης σύγκλησης, εισάγεται στην περίπτωση της καθολικής ΓΣ, καθ' ότι η πλημμελής τήρηση των προβλεπόμενων εκ του νόμου διατυπώσεων της σύγκλησης θεραπεύεται εφόσον παρίστανται όλοι στη συνέλευση και δεν αντιλέγουν¹⁷².

Βασικό στοιχείο της έννοιας της σύγκλησης αποτελεί η πρόσκληση. Διευκρινίζεται, όμως ότι η σύγκληση δεν ταυτίζεται εννοιολογικά με την πρόσκληση, αν και σε θεωρία και νομολογία οι δύο όροι χρησιμοποιούνται συχνά ταυτόσημα. Ωστόσο, η πρόσκληση αποτελεί μόνον ένα επιμέρους στοιχείο, που μαζί με τη διαμόρφωση από το αρμόδιο όργανο του περιεχομένου της πρόσκλησης, την κοινοποίησή της, την αρμοδιότητα και διαδικασία προγραμματισμού αυτού καθ' εαυτού του νομικού γεγονότος της συνέλευσης, συνιστούν την έννοια της σύγκλησης¹⁷³.

Ενδεικτικά θα παραθέσουμε κάποια παραδείγματα αποφάσεων ΓΣ¹⁷⁴ στα οποία η σύγκληση είναι μη νόμιμη, με αποτέλεσμα να καθίσταται ακυρώσιμη η απόφαση της ΓΣ.

¹⁷² Άρθρο 121 παρ. 5 Ν. 4548/2018, μία τέτοια συνέλευση ονομάζεται καθολική, εφόσον συμμετέχουν στη ΓΣ μέτοχοι, που εκπροσωπούν το 100% του μετοχικού κεφαλαίου της εταιρείας.

¹⁷³ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 227 επ. με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁷⁴ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε : Γεώργιο Σωτηρόπουλο, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, 2020, σελ. 1873 επ.· Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρείες, 2013, σελ. 688 επ.

Πρώτον, ακυρώσιμη είναι η απόφαση όταν το συγκαλούν όργανο δεν έχει την εξουσία να συγκαλέσει τη ΓΣ ή είναι ελαττωματική η απόφασή του να συγκαλέσει τη ΓΣ.

Δεύτερον, ακυρώσιμη είναι η απόφαση ΓΣ, που έχει συγκληθεί με πρόσκληση, η οποία δεν περιέχει τις προβλεπόμενες εκ του νόμου πληροφορίες ή περιέχει στοιχεία που δεν είναι νόμιμα.

Τρίτον, η συνεδρίαση ΓΣ σε χρόνο άλλο από τον αναγραφόμενο στην πρόσκληση καθιστά την απόφαση ακυρώσιμη¹⁷⁵. Η καθυστέρηση θα πρέπει να κρίνεται *ad hoc*, αναλόγως με την κάθε περίπτωση. Βέβαια, σημαντική καθυστέρηση στην έναρξη της ΓΣ, με αποτέλεσμα μέτοχοι να αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τον χώρο της συνεδρίασης, γίνεται δεκτό ότι καθιστά ακυρώσιμη την απόφαση¹⁷⁶. Εντούτοις, μικρή καθυστέρηση στην έναρξη δεν έχει ως συνέπεια την ακυρωσία της απόφασης, πολλώ μάλλον όταν λαμβάνεται πρόνοια ενημέρωσης των μετόχων για την καθυστέρηση.

Τέταρτον, όταν η πρόσκληση της ΓΣ γνωστοποιείται μεν κατά τον (ειδικό) τρόπο που ορίζεται στο καταστατικό, χωρίς όμως να υπάρχει δυνατότητα πραγματικής γνώσης της εκ μέρους συγκεκριμένου μετόχου από υπαιτιότητα της ίδιας της εταιρείας, η απόφαση καθίσταται ακυρώσιμη¹⁷⁷. Αν όμως, η υπαιτιότητα βαρύνει αποκλειστικά τον μέτοχο, ο οποίος δεν γνωστοποίησε τη νέα του διεύθυνση στην εταιρεία, δεν

¹⁷⁵ Υποστηριζόταν και η άποψη υπό το προϊσχύσαν δίκαιο ότι η πραγματοποίηση της συνεδρίασης σε χρόνο, που δεν έχει καμία σχέση με τον αναφερόμενο στην πρόσκληση επιφέρει ακυρότητα. Αντίθετα, η μεγάλη καθυστέρηση στην έναρξη της συνεδρίασης, που ευλόγως εξανάγκασε ορισμένους μετόχους σε αποχώρηση, πρέπει να θεωρηθεί ότι συνιστά λόγο ακυρωσίας. Με επιείκεια αντιμετωπίζονται οι μικρές και εύλογες με βάση τα συναλλακτικά ήθη καθυστερήσεις, οι οποίες κατά γενική ομολογία δεν επιφέρουν ελάττωμα στην απόφαση βλ. *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, σε *Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας*, 2010 αρθρ 35 α, αρ. 30, σελ. 1339 επ.

¹⁷⁶ *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : *Β. Αντωνόπουλο/Σ.Μούζουλας*, *Ανώνυμες Εταιρίες* 2013, σελ. 689 επ.

¹⁷⁷ *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : *Β. Αντωνόπουλο/Σ.Μούζουλας*, *Ανώνυμες Εταιρίες* 2013, σελ. 690 επ.

υφίσταται ελάττωμα στην απόφαση. Ζήτημα τίθεται και στην περίπτωση, που μέτοχος ζητήσει από την εταιρεία να του γνωστοποιήσει τη σύγκληση της ΓΣ με συγκεκριμένο τρόπο, λ.χ. με συστημένη επιστολή, ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ή τηλεφωνικά, αλλά δεν υπάρχει σχετική πρόβλεψη στον νόμο ή στο καταστατικό και η εταιρεία παραλείπει να του το γνωστοποιήσει με τον συγκεκριμένο τρόπο. Στην περίπτωση αυτή, γίνεται δεκτό ότι η απόφαση εξ αυτού του λόγου δεν καθίσταται ακυρώσιμη. Εντούτοις, θα πρέπει να εξετάζεται αν η παράλειψη της γνωστοποίησης εκ μέρους της εταιρείας έγινε με σκοπό την υφαρπαγή της απόφασης σε βάρος των συμφερόντων συγκεκριμένων μετόχων, οπότε ενδεχομένως η απόφαση να είναι ακυρώσιμη λόγω αντίθεσης της διαδικασίας στα χρηστά ήθη¹⁷⁸.

Περαιτέρω, ακυρώσιμη είναι η απόφαση ΓΣ, όταν η πρόσκληση δεν απαριθμεί ή δεν απαριθμεί με σαφήνεια τα θέματα της ημερήσιας διάταξης. Όπως επίσης ακυρώσιμη είναι και η απόφαση ΓΣ, όταν ελήφθη επί θέματος, το οποίο δεν αναφέρεται στην πρόσκληση ή δεν έχει συνάφεια προς κάποιο από τα θέματα της ημερήσιας διάταξης¹⁷⁹.

3.2.3 Ελαττωματική συγκρότηση

Ο όρος συγκρότηση της ΓΣ περιλαμβάνει, κατά μία ευρεία έννοια το σύνολο των διαδικαστικών πράξεων, που πρέπει να τηρηθούν, ώστε η συνέλευση να συνεδριάσει και να λειτουργήσει εγκύρως ως εταιρικό όργανο, σύμφωνα με τον νόμο¹⁸⁰.

¹⁷⁸ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλο/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες 2013, σελ. 690 - 691.

¹⁷⁹ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε : Γεώργιο Σωτηρόπουλο, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1874 επ.

¹⁸⁰ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Άρθρο 35α: Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες, 2013, σελ. 692· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 261 επ· Μούζουλας Σπήλιος, Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008, σελ.. 438 επ· ΑΠ 476/2014, ΧρΙΔ 2014/625· ΠΠρΑθ 453/2016, ΝΟΜΟΣ.

Εντούτοις, στο άρθρο 137 του νέου Νόμου¹⁸¹ ο όρος συγκρότηση έχει στενότερο περιεχόμενο, καθώς αναφέρεται μόνο στο δικαίωμα συμμετοχής στη ΓΣ, συνεπώς μη νόμιμη συγκρότηση της ΓΣ υπάρχει όταν αποκλείονται από αυτήν πρόσωπα που δικαιούνται να μετάσχουν ή όταν μετέχουν πρόσωπα που δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής¹⁸². Επίσης, μη νόμιμη συγκρότηση υπάρχει όταν η εταιρεία (δηλ το ΔΣ, η ΓΣ ή ο Πρόεδρος της ΓΣ) απαγορεύει αυθαίρετα στους μετόχους την άσκηση των δικαιωμάτων διοικήσεως, όπως του δικαιώματος παραστάσεως, συζητήσεως και ψήφου, ή όταν αντίστροφα επιτρέπει την άσκηση των δικαιωμάτων αυτών σε πρόσωπα που δεν έχουν τη μετοχική ιδιότητα.

Στην πρώτη κατηγορία, σύμφωνα με την οποία καθίσταται ακυρώσιμη η απόφαση που δεν συγκροτήθηκε νόμιμα λόγω αποκλεισμού μετόχου από την άσκηση των δικαιωμάτων διοικήσεως υπάγονται ενδεικτικά οι περιπτώσεις¹⁸³ : α) αποκλεισμού του μετόχου διά απαγορεύσεως εισόδου στο ακίνητο ή στην αίθουσα που συνεδριάζει η ΓΣ¹⁸⁴, β) μη αναβολής της ΓΣ κατόπιν αιτήματος μετόχου της πλειοψηφίας για την αναβολή της ΓΣ λόγω ανωτέρας βίας¹⁸⁵, γ) παρεμπόδισης ασκήσεως διοικητικών δικαιωμάτων (π.χ. να λάβουν τον λόγο), δ) παραβίασης της αρχής της ισότητας (π.χ. σε περίπτωση αυθαίρετα άνισης κατανομής του χρόνου ομιλίας) και ε) απαγορεύσεως σε μέτοχο να συμμετάσχει διά αντιπροσώπου.

¹⁸¹ Ομοίως υπό το προϋσχύσαν δίκαιο βλ. *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Άρθρο 35α: Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, *Ανώνυμες Εταιρίες*, 2013, σελ. 692· *Αντωνόπουλος Βασίλης*, Δίκαιο Α.Ε. και Ε.Π.Ε., 2012, σελ. 528.

¹⁸² *Χριστοδούλου Δημήτριος*, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: *Γεώργιος Σωτηρόπουλος*, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, Τόμος ΙΙ, 2020, σελ. 1875 επ· *Ρόκας Νικόλαος*, Εμπορικές Εταιρίες, 2019, σελ. 271 επ· ΠΠρΑθ 1074/2016, ΝΟΜΟΣ.

¹⁸³ *Χριστοδούλου Δημήτριος*, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε : *Γεώργιο Σωτηρόπουλο*, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1875 επ· *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 290 επ.

¹⁸⁴ ΠΠρΘες 3294/2016, ΝΟΜΟΣ.

¹⁸⁵ ΠΠρΚω 60/2017, ΔΕΕ 2019/386.

Στις περιπτώσεις της κατηγορίας αυτής των πλημμελειών συγκρότησης της ΓΣ πρέπει να γίνει δεκτό ότι δεν ενδιαφέρει ο αριθμός δικαιωμάτων ψήφου, που έχει ο συγκεκριμένος μέτοχος, δηλαδή αν η φερόμενη ως ακυρώσιμη απόφαση θα λαμβανόταν ούτως ή άλλως με τις ψήφους των υπολοίπων μετόχων, που δεν αποκλείστηκαν - παρεμποδίσθηκαν. Η θέση αυτή υποστηρίζεται από τη νεότερη θεωρία της βαρύτητας των ελαττωμάτων (ή παρανομιών) ή θεωρία της συνάφειας¹⁸⁶, σύμφωνα με την οποία η ακυρωσία λόγω διαδικαστικών παραβάσεων εξαρτάται από τις δυσμενείς επιπτώσεις της εκάστοτε παράβασης του νόμου ή του καταστατικού στα διοικητικά δικαιώματα ενημέρωσης, συμμετοχής και ψήφου του μετόχου. Η θεωρία αυτή είναι προκριτέα κατά την ερμηνεία των διατάξεων του άρθρου 137, εφόσον προστατεύει επαρκέστερα τη μειοψηφία και διασφαλίζει τη μεγαλύτερη δυνατή

¹⁸⁶ Η θεωρία της βαρύτητας ή των παρανομιών (Relevantztheorie) του Wolfgang Zöllner, η οποία έχει ενδιαμέσως επικρατήσει στη γερμανική και αυστριακή επιστήμη και νομολογία, αποδόθηκε στα ελληνικά από τον Μπεχλιβάνη ως θεωρία της συνάφειας. Ο Γιοβαννόπουλος (βλ. Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 278 υποσημ. 1007) κρίνει ανεπιτυχή την απόδοση του γερμανικού όρου, αφού ο όρος «Revelanz» τόσο γενικά όσο και σε αυτό το πλαίσιο εκφοράς δεν υποδηλώνει τη συνάφεια [όρο που παραπέμπει στην αιτιώδη συνάφεια και στην προαναφερόμενη θεωρία του αιτιώδους συνδέσμου ή της αιτιότητας (Kausalitätstheorie), στην οποία ακριβώς αντιπαράτίθεται η νέα θεωρία], αλλά τη βαρύτητα των διαδικαστικών ελαττωμάτων για την εταιρική συμμετοχή και τα εξ αυτής απορρέοντα δικαιώματα του προβάλλοντος το ελάττωμα μετόχου. Ορθότερη συνεπώς, κατά το Γιοβαννόπουλο, είναι η ελληνόγλωσση απόδοση του όρου «Relevantztheorie» ως θεωρία της βαρύτητας (των παρανομιών). Σύμφωνα με τη θεωρία της βαρύτητας των παρανομιών η ακυρωσία λόγω διαδικαστικών ελαττωμάτων της απόφασης εξαρτάται από τις δυσμενείς επιπτώσεις της εκάστοτε παράβασης του νόμου ή του καταστατικού στα διοικητικά δικαιώματα της συμμετοχής, ενημέρωσης και ψήφου του μετόχου, χωρίς να απαιτείται η διαπίστωση ότι το ελάττωμα της διαδικασίας επηρέασε το αποτέλεσμα της. Η παρανομία, που πλήττει αυτά τα μετοχικά δικαιώματα, αξιολογείται ως τόσο βαριά, ώστε να οδηγεί στην ακυρωσία της απόφασης, γιατί το ελάττωμα της διαδικασίας βρίσκεται σε συνάφεια και μάλιστα άμεση με το δικαίωμα της εταιρικής συμμετοχής. Βλ για τη θεωρία της βαρύτητας των παρανομιών σε : Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2020, σελ. 1881 επ· Βερβεσός Νικόλαος, Ασήμαντες παραβάσεις στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της γενικής συνέλευσης μιας ανώνυμης εταιρίας – Σκέψεις εξ αφορμής της ΑΠ 410/2016, ΔΕΕ 2017/732, 734 επ· Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Άρθρο 35α: Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες, 2013, σελ. 704 επ. και 708 επ. Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 276 επ με περαιτέρω παραπομπές.

αντιπροσωπευτικότητα στη λήψη, και συναφώς στην ορθότητα της απόφασης. Σύμφωνα λοιπόν με τη θεωρία αυτή καθίσταται ακυρώσιμη η απόφαση της ΓΣ στις ανωτέρω περιπτώσεις αποκλεισμού του μετόχου, ανεξαρτήτως του αριθμού των δικαιωμάτων ψήφου του, με το επιχείρημα ότι η συγκεκριμένη παρανομία του αποκλεισμού ή της παρεμπόδισης πλήττει τα διοικητικά δικαιώματα, που απορρέουν από την εταιρική συμμετοχή¹⁸⁷ του αποκλεισθέντος μετόχου¹⁸⁸, αλλά επιπλέον με αυτόν τον τρόπο επιχειρείται η διασφάλιση της μέγιστης δυνατής δημοκρατίας, η οποία με την σειρά της συμβάλλει στην αποτελεσματικότητα της διοίκησης¹⁸⁹.

Αντίθετα, σύμφωνα με τη θεωρία του αιτιώδους συνδέσμου¹⁹⁰, υποστηρίζεται η άποψη ότι στις άνω περιπτώσεις αποκλεισμού μετόχου από τη ΓΣ, η απόφαση καθίσταται ακυρώσιμη μόνον όταν αποκλείσθηκαν από τη ΓΣ πρόσωπα, που είχαν δικαίωμα συμμετοχής και τα οποία αν είχαν παραστεί στη συνέλευση η ψήφος τους

¹⁸⁷ Για την εταιρική συμμετοχή αντί άλλων βλ. *Ψυχομάνης Σπυρίδων*, Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2018, σελ. 76 επ.

¹⁸⁸ *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 292-293· *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Ζητήματα από την ακυρωσία αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας (άρθρ. 35α κ.ν. 2190/1920), σε : Μιχαήλ – Θεόδωρος Μαρίνος, Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2009, σελ. 349 επ· ΠΠρΑΘ 13806/1981, ΕμπΔ 1982/569, με σχόλιο Γυφτάκη, «το ελάττωμα δε του κατ' αποκλεισμόν δικαιούμενου μετόχου συγκροτηθέντος οργάνου της εταιρίας και των παρ' αυτού ληφθεισών αποφάσεων, αφορούν εις την σύνθεσιν της συνελεύσεως υπάρχει ασχέτως αν η ψήφος του αποκλεισθέντος μετόχου απέκλειε τον σχηματισμόν πλειοψηφίας».

¹⁸⁹ *Βερβεσός Νικόλαος*, Ασήμαντες παραβάσεις στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της γενικής συνέλευσης μιας ανώνυμης εταιρίας – Σκέψεις εξ αφορμής της ΑΠ 410/2016, ΔΕΕ 2017/732, 735 επ. με περαιτέρω παραπομπές.

¹⁹⁰ Σύμφωνα με τη θεωρία του αιτιώδους συνδέσμου το διαδικαστικό ελάττωμα επαγόταν ως κύρωση την ακυρωσία της απόφασης, μόνον αν ήταν σε θέση να επηρεάσει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της διαδικασίας, δηλ την απόφαση. Βλ. για την θεωρία του αιτιώδους συνδέσμου σε *Μάρκου Ιωάννης*, Η γενική συνέλευση των μετόχων της ΑΕ, 2018, σελ. 382 επ, ο οποίος διευκρινίζει ότι η ύπαρξη αιτιώδους συνδέσμου δεν αποτελεί στοιχείο της αγωγής, αλλά η εκ μέρους της εταιρείας επίκληση/απόδειξη της έλλειψης του οδηγεί σε απόρριψη της αγωγής. ·*Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 268 επ.

θα ήταν αποφασιστική για το αποτέλεσμα της απόφασης¹⁹¹. Εντούτοις, έχει υποστηριχθεί ότι και σύμφωνα με την ως άνω θεωρία του αιτιώδους συνδέσμου, μπορούμε να καταλήξουμε στο αποτέλεσμα που καταλήξαμε με τη θεωρία τη συνάφειας, με το επιχείρημα ότι αν συμμετείχε και λάμβανε τον λόγο κανονικά ο αποκλεισθείς μέτοχος, υπήρχε πιθανότητα να επηρεάσει τους λοιπούς μετόχους¹⁹² και έτσι καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι εφόσον το διαδικαστικό ελάττωμα του αποκλεισμού ήταν σε θέση να επηρεάσει το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα της διαδικασίας η απόφαση καθίσταται και πάλι ακυρώσιμη.

Στη δεύτερη τώρα κατηγορία περιπτώσεων, κατά την οποία επιτρέπεται η άσκηση των δικαιωμάτων διοικήσεως γίνεται δεκτό ότι καθίσταται ακυρώσιμη η απόφαση μόνον όταν η συμμετοχή στη ΓΣ προσώπων που δεν είχαν δικαίωμα ήταν αποφασιστική για την επίτευξη της απαρτίας ή της πλειοψηφίας¹⁹³. Η πρόβλεψη αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ συμμετοχής στη ΓΣ και ακυρωσίας δικαιολογείται από το ότι η συμμετοχή στη ΓΣ προσώπων, που δεν νομιμοποιούνται να μετάσχουν δεν προσβάλλει το δικαίωμα των υπολοίπων να μετάσχουν¹⁹⁴.

3.2.4 Μη παροχή οφειλόμενων πληροφοριών

Σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 2 περ. α' ακυρώσιμη είναι η απόφαση της ΓΣ, που λήφθηκε χωρίς να παρασχεθούν οι οφειλόμενες πληροφορίες, που ζητήθηκαν από μετόχους σύμφωνα με το άρθρο 141¹⁹⁵. Η σημασία της πληροφόρησης του μετόχου

¹⁹¹ Ρόκας Νικόλαος, Ανώνυμες Εταιρίες, 2019, σελ. 271 επ.· Μούζουλας Σπήλιος, Ν. 3604/2007 για την αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008, σελ.. 438 επ.

¹⁹² Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε., 2012, σελ. 292 επ.

¹⁹³ Άρθρο 137 παρ. 5 εδ. α' του Ν. 4548/2018.

¹⁹⁴ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ζητήματα από την ακυρωσία αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας (άρθρ. 35α κ.ν. 2190/1920), σε : Μιχαήλ – Θεόδωρος Μαρίνος, Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2009, σελ. 348 επ.

¹⁹⁵ Για τη διαμόρφωση του δικαιώματος πληροφόρησης σε άλλα κράτη μέλη, όπως στο γερμανικό, που αναγνωρίζεται το δικαίωμα σε κάθε μέτοχο ή στο γαλλικό που η παροχή πληροφοριών λαμβάνει χώρα στο προστάδιο της ΓΣ βλ αναλυτικά σε: Βερβεσός Νικόλαος, Σκέψεις για το μη εναρμονιζόμενο τμήμα

είναι καθοριστική για την αποτελεσματική άσκηση του δικαιώματος ψήφου, εφόσον ο μέτοχος διαθέτοντας τις πληροφορίες, που είναι αναγκαίες¹⁹⁶ για την εκτίμηση της πραγματικής κατάστασης της εταιρείας, επιλέγει την ορθότερη κατ' αυτόν απόφαση επί των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης, τα οποία τίθενται σε ψηφοφορία¹⁹⁷. Εντούτοις, η πληροφόρηση του μετόχου και το εταιρικό συμφέρον πολλές φορές αναπτύσσουν και μία αντιθετική σχέση μεταξύ τους. Αυτό συμβαίνει διότι η χορήγηση πληροφοριών σε μεμονωμένο μέτοχο ή στη μειοψηφία, μπορεί να οδηγήσει σε ζημία της εταιρείας, στην περίπτωση που οι πληροφορίες χρησιμοποιηθούν για ανταγωνιστικούς σκοπούς ή όταν η ίδια η πληροφόρηση βλάπτει την εταιρεία όταν π.χ. ενημερώνει τους αιτούντες για τη μελλοντική στρατηγική της, ενώ μία τέτοια

του εμπορικού δικαίου, σε: Κοινοτικό Δίκαιο & Εμπορικό Δίκαιο, 2007, σελ. 142 επ., Για το δικαίωμα πληροφόρησης στο γερμανικό και το γαλλικό δίκαιο βλ. *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 329 επ. υποσημ. 1184, 1188 και 1191. Περαιτέρω για το γαλλικό δίκαιο βλ. *Schmidt Dominique*, Les Droits de la minorité dans la société anonyme, 1970, σελ. 121 επ. Στο ιταλικό δίκαιο, τώρα, δεν απαντάται αντίστοιχη διάταξη, καθώς εκεί προβλέπεται ένα εντελώς διαφορετικό σύστημα πληροφόρησης μετόχων με παρεμβολή του εποπτικού συμβουλίου. Βλ. *Γιοβαννόπουλος Ρήγας*, ο.π., σελ. 329, υποσημ. 1184. Αντίθετα, το αγγλικό δίκαιο και το δίκαιο των ΗΠΑ δεν παρέχουν στους μετόχους ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης, δίνοντας προφανώς μεγαλύτερη σημασία στην πληροφόρηση που εκπορεύεται από το δίκαιο της κεφαλαιαγοράς, τουλάχιστον όσο τούτο αφορά τις εισηγμένες στο χρηματιστήριο εταιρείες. βλ. *Μαρίνος Μιχαήλ - Θεόδωρος*, Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, 2009, σελ. 264, υποσημ. 9· *Αθανασίου Λία*, Μέτοχοι και εταιρική εποπτεία, 2010, σελ. 223 επ.

¹⁹⁶ Όσον αφορά την προϋπόθεση της χρησιμότητας - αναγκαιότητας της πληροφορίας γίνεται δεκτό ότι «μέτρο σύγκρισης δεν αποτελεί η αντίληψη του συγκεκριμένου μετόχου, ο οποίος αιτείται την πληροφόρηση, αλλά η αντίληψη ενός υποθετικού αντικειμενικά κρίνοντος μετόχου της εταιρείας» βλ. *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλο/Σ.Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρείες 2013, σελ. 695 επ.· *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε : Μιχαήλ – Θεόδωρος Μαρίνος, Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, 2009, σελ. 290 επ.

¹⁹⁷ *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε: Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, 2009, σελ. 263 επ.

πληροφόρηση είναι πρόωρη¹⁹⁸. Περαιτέρω, η διαδικασία συλλογής των αιτούμενων πληροφοριών επιφέρει και κάποιο κόστος στην εταιρεία. Τέλος, υφίσταται και η περίπτωση το αίτημα πληροφόρησης να είναι προσχηματικό, προκειμένου ο μέτοχος ή η μειοψηφία να επιστηρίξουν αίτημα αναβολής λήψης απόφασης στη ΓΣ, με αποτέλεσμα να ζημιωθεί η εταιρεία, λόγω της καθυστέρησης λήψης απόφασης επί συγκεκριμένου θέματος.

Στη νέα διάταξη του άρθρου 137 περί ακυρώσιμων αποφάσεων λόγω μη παροχής οφειλόμενων πληροφοριών προστέθηκε μία σημαντική προϋπόθεση. Συγκεκριμένα, στον νέο Νόμο διευκρινίζεται ότι οι αιτούμενες πληροφορίες που δεν χορηγήθηκαν, θα πρέπει να αφορούν το θέμα της επίμαχης απόφασης. Έτσι, η ακυρωσία περιορίζεται μόνο στα θέματα της ημερήσιας διάταξης, για τα οποία δεν υπήρξε ή υπήρξε ελλιπής ενημέρωση¹⁹⁹.

Στο άρθρο 141 του Ν. 4548/2018 προβλέπονται τρεις (3) περιπτώσεις οφειλόμενης παροχής πληροφοριών. Συγκεκριμένα :

α) Η περίπτωση του άρθρου 141 παρ. 6 εδαφ. α', όπου κατόπιν αιτήσεως μεμονωμένου μετόχου προς την εταιρεία πέντε (5) τουλάχιστον πλήρεις ημέρες πριν από τη ΓΣ, το ΔΣ υποχρεούται να παρέχει στη ΓΣ τις αιτούμενες συγκεκριμένες πληροφορίες για τις υποθέσεις της εταιρείας, στο μέτρο που αυτές είναι σχετικές με τα θέματα της ημερήσιας διάταξης. Διευκρινίζεται ότι στην περίπτωση αυτή υποχρέωση παροχής πληροφοριών δεν υφίσταται, όταν οι σχετικές πληροφορίες διατίθενται ήδη στο διαδικτυακό τόπο της εταιρείας, ιδίως με τη μορφή ερωτήσεων και απαντήσεων.

¹⁹⁸ *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, ο.π., σε: Μ. – Θ. Μαρίνος, *Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας*, 2009, σελ. 263 επ.

¹⁹⁹ *Χριστοδούλου Δημήτριος*, *Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης*, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, *Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας*, 2020, σελ. 1877 επ. Υπό το προϋσχύσαν δίκαιο βλ. *Μπεχλιβάνης Αχιλλέας*, *Ζητήματα από την ακυρωσία αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρείας (άρθρο 35α κ.ν. 2190/1920)*, σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, *Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας*, 2009, σελ. 337 επ.

β) Η περίπτωση του άρθρου 141 παρ. 6 εδαφ. β', όπου κατόπιν αιτήσεως μετόχου ή μετόχων, που εκπροσωπούν το ένα εικοστό (1/20) του καταβεβλημένου κεφαλαίου, το ΔΣ υποχρεούται να ανακοινώνει στη ΓΣ, εφόσον είναι τακτική, τα ποσά που, κατά την τελευταία διετία, καταβλήθηκαν σε κάθε μέλος του ΔΣ ή τους διευθυντές της εταιρείας, καθώς και κάθε παροχή προς τα πρόσωπα αυτά από οποιαδήποτε αιτία ή σύμβαση της εταιρείας με αυτούς²⁰⁰.

Επισημαίνεται ότι και στις δύο ως άνω περιπτώσεις το ΔΣ μπορεί να αρνηθεί την παροχή των πληροφοριών για αποχρώντα ουσιώδη λόγο, ο οποίος αναγράφεται στα πρακτικά. Τέτοιος λόγος μπορεί να είναι, κατά τις περιστάσεις, η εκπροσώπηση των αιτούντων μετόχων στο ΔΣ, σύμφωνα με τα άρθρα 79 ή 80 του Ν. 4548/2018.

γ) Η περίπτωση του άρθρου 141 παρ. 7, όπου κατόπιν αιτήσεως μετόχου ή μετόχων, που εκπροσωπούν το ένα δέκατο (1/10) του καταβεβλημένου κεφαλαίου, η οποία υποβάλλεται στην εταιρεία μέσα στην προθεσμία της παρ. 6, το ΔΣ υποχρεούται να παρέχει ΓΣ πληροφορίες για την πορεία των εταιρικών υποθέσεων και την περιουσιακή κατάσταση της εταιρείας. Σημειώνεται ότι το ΔΣ και σε αυτή την περίπτωση μπορεί να αρνηθεί την παροχή των πληροφοριών για αποχρώντα ουσιώδη λόγο, ο οποίος αναγράφεται στα πρακτικά. Τέτοιος λόγος μπορεί να είναι, κατά τις περιστάσεις, η εκπροσώπηση των αιτούντων μετόχων στο ΔΣ, σύμφωνα με τα άρθρα 79 ή 80 του Ν. 4548/2018, εφόσον τα αντίστοιχα μέλη του ΔΣ έχουν λάβει τη σχετική πληροφόρηση κατά τρόπο επαρκή.

Γίνεται παγίως δεκτό τόσο κατά το ισχύον όσο και υπό το προϋσχύσαν δίκαιο ότι η γραμματική ερμηνεία²⁰¹ της επίμαχης διάταξης²⁰², εν προκειμένω του άρθρου 137

²⁰⁰ Θεόδωρος Κατσάς, Μηχανισμοί διαχείρισης της συγκρούσεως συμφερόντων στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, ΔΕΕ 2019/1075 επ, ο οποίος στη μελέτη του αναλύει υπό το ισχύον δίκαιο τις νομοθετικές ρυθμίσεις για τη διαχείριση της σύγκρουσης συμφερόντων στο πρόσωπο των μελών του διοικητικού συμβουλίου της α.ε., όπως προβλέπεις για υποχρέωση των μελών προς γνωστοποίηση των ιδίων συμφερόντων τους, για απαγόρευση ψήφου για τα ενδιαφερόμενα μέλη του ΔΣ, για απαγόρευση μετόχου στη ΓΣ και για απαγορεύσεις ανταγωνισμού για τα μέλη του ΔΣ και τους μετόχους.

²⁰¹ «Αδιάστικτη διατύπωση» κατά τον Γιοβαννόπουλο (Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 335).

παρ. 2 περ. α', που αναφέρεται στον λόγο ακυρωσίας λόγω μη παροχής οφειλόμενων πληροφοριών, αποτελεί επιχείρημα υπέρ της επέλευσης της ακυρωσίας σε όλες τις προαναφερόμενες περιπτώσεις υποχρέωσης παροχής πληροφοριών²⁰³.

Εντούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι οι προϋποθέσεις της ενεργητικής νομιμοποίησης για την άσκηση αγωγής ακύρωσης στην περίπτωση της μη παροχής οφειλόμενων πληροφοριών διαφοροποιούνται σε σχέση με τις υπόλοιπες περιπτώσεις, που προβλέπονται στο άρθρο 137 και επιφέρουν ως κύρωση την ακυρωσία της απόφασης ΓΣ.

Συγκεκριμένα, ο νομοθέτης, με σκοπό να περιορίσει την καταχρηστική άσκηση του δικαιώματος πληροφόρησης και το ενδεχόμενο ασκήσεως αναρίθμητων αγωγών εναντίον της εταιρείας, σχετικών με το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, νομιμοποίησε μόνον τους μετόχους, που εκπροσωπούν το 1/20 του μετοχικού κεφαλαίου. Ενώ, λοιπόν, χορηγεί στους μετόχους με το ως άνω ποσοστό το δικαίωμα της πληροφόρησης δεν τους εξοπλίζει ταυτόχρονα με δραστική δικαστική προστασία, ώστε να μπορούν να ζητήσουν την ακύρωση της απόφασης. Βεβαίως, στο άρθρο 137 παρ. 4 προβλέπει για τους μετόχους αυτούς δυνατότητα αξίωσης αποζημίωσης²⁰⁴, η οποία όμως προϋποθέτει αφενός τη μη παράσταση του μετόχου στη ΓΣ ή την προβολή αντιρρήσεων κατά τη λήψη της σχετικής απόφασης²⁰⁵ και

²⁰² Υπό το προϊσχύσαν δίκαιο η επίμαχη διάταξη ήταν του άρθρου 35α παρ. 2 περ. α'.

²⁰³ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1877 επ.· Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 335 επ.

²⁰⁴ Τουντόπουλος Βασίλειος, Το δικαίωμα του μετόχου προς αποζημίωση για ελαττωματική (ακυρώσιμη) απόφαση γενικής συνέλευσης. Σκέψεις σχετικά με το άρθρο 35α παρ. 4 ν. 2190/1920, σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 358 επ.· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε: Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 310 επ.

²⁰⁵ Τουντόπουλος Βασίλειος, ο.π., σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 369 επ.

αφετέρου τη στοιχειοθέτηση ζημίας²⁰⁶ και αιτιώδους συνδέσμου μεταξύ της άρνησης πληροφόρησης και της ζημίας²⁰⁷, στοιχεία που είναι δυσχερές να στοιχειοθετηθούν με ορισμένο τρόπο στο δικόγραφο της αγωγής²⁰⁸. Να σημειωθεί, βέβαια, ότι υπό το προϋσχύσαν δίκαιο η διάταξη που περιορίζει το δικαίωμα άσκησης της αγωγής ακύρωσης εξαρτώντας το από αυξημένο ποσοστό συμμετοχής στο εταιρικό κεφάλαιο, έχει επικριθεί έντονα ως αντιφατική - δυσαρμονική²⁰⁹ και άστοχη από τη θεωρία, με το επιχείρημα ότι ο σκοπός που εξυπηρετεί θα μπορούσε να αντιμετωπισθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 281 ΑΚ²¹⁰.

Ωστόσο, αν και το άρθρο 137 αναφέρεται μόνον στις περιπτώσεις αιτήσεως πληροφόρησης του άρθρου 141, ο Ν. 4548/2018 προβλέπει σε πολλές διάσπαρτες διατάξεις δικαιώματα πληροφόρησης μετόχων. Σύμφωνα με το γράμμα της διάταξης του άρθρου 137 περί ακυρωσίας, οι ως άνω περιπτώσεις φαίνεται να μη συμπεριλαμβάνονται στο πεδίο προστασίας του. Ορθότερη, όμως, και συνεπέστερη φαίνεται η άποψη που υποστηρίζει ο Γιοβαννόπουλος, δηλαδή ότι στις υπόλοιπες αυτές περιπτώσεις δικαιωμάτων πληροφόρησης η ακυρωσία μπορεί να θεμελιωθεί σε

²⁰⁶ Τουντόπουλος Βασίλειος, ο.π., σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 371 επ.

²⁰⁷ Τουντόπουλος Βασίλειος, ο.π., σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 375.

²⁰⁸ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 336 επ.· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε: Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 306 επ.

²⁰⁹ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ζητήματα από την ακυρωσία αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας (άρθρο 35α), σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 352-353· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε: Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 306 επ.· Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2019, σελ. 275.

²¹⁰ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 337 επ.· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε: Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009, σελ. 306 επ.

διασταλτική εφαρμογή του άρθρου 137 παρ. 1 εδαφ. α', καθώς η παροχή πληροφοριών μπορεί να θεωρηθεί ως στοιχείο της διαδικασίας λήψης της απόφασης με αποτέλεσμα η παράλειψη πληροφόρησης να θεωρείται ως διαδικαστική πλημμέλεια όσον αφορά στη λήψη της απόφασης ΓΣ, η οποία επιφέρει ακυρωσία²¹¹.

3.2.5 Κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας

Σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 2 περ. β' ακυρώσιμη είναι η απόφαση ΓΣ, που λαμβάνεται κατά κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας υπό τους όρους του άρθρου 281ΑΚ. Η κατάχρηση αυτή είναι μία μορφή καταχρήσεως θεσμού και εν προκειμένω εκδηλώνεται ως κατάχρηση λειτουργικού δικαιώματος, ήτοι κατάχρηση του λειτουργήματος (εξουσίας) του οργάνου της α.ε. (της ΓΣ) που γίνεται από την πλειοψηφία της εταιρείας, εις βάρος της μειοψηφίας²¹².

Ο νομοθέτης επέλεξε να υπαγάγει την αντίθεση της απόφασης ΓΣ στο άρθρο 281ΑΚ στη ρύθμιση της ακυρωσίας και όχι της ακυρότητας, διότι μία απόφαση της ΓΣ δε μπορεί να χαρακτηριστεί με ευκολία και αμεσότητα ως καταχρηστική, χωρίς δικαστική κρίση²¹³.

Η διάταξη του άρθρου 137 αναφέρεται στην καταχρηστική άσκηση της εξουσίας της πλειοψηφίας, η οποία θίγει τα δικαιώματα της μειοψηφίας. Υπό το προϋσχύσαν, όμως, δίκαιο υποστηριζόταν η άποψη ότι η αντίστοιχη διάταξη του άρθρου 35α του ΚΝ 2190/1920 εφαρμοζόταν και στις περιπτώσεις, που η καταχρηστική συμπεριφορά

²¹¹ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 338 -339.

²¹² Καραλής Μαριάνος, Ζητήματα εξωεταιρικής συμφωνίας ανώνυμης εταιρείας, ΧρΙΔ 2011/142, σελ. 148 επ.

²¹³ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, 2020, σελ. 1879 επ.· Βλ. υπό το προϋσχύσαν δίκαιο Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλο/Σ.Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρείες 2013, σελ. 698 επ.

βάρυνε την μειοψηφία²¹⁴, όπως λ.χ. όταν η μειοψηφία αρνείται χωρίς αποχρώντα λόγο να συναινέσει στη λήψη κρίσιμης απόφασης, για την οποία ο νόμος ή το καταστατικό προβλέπουν αυξημένη πλειοψηφία, ώστε η αδυναμία επίτευξης της απαιτούμενης πλειοψηφίας να οδηγεί σε αρνητική, δηλαδή απορριπτική απόφαση²¹⁵.

Ωστόσο, επισημαίνεται ορθώς ότι στην περίπτωση αυτή των αρνητικών αποφάσεων, η περίπτωση κατάχρησης της εξουσίας της μειοψηφίας και η άρνησή της να υπερψηφίσει πρόταση που προάγει το εταιρικό συμφέρον ή είναι αναγκαία για την επιβίωση της εταιρείας συνιστά παράβαση της υποχρέωσης πίστης των μετόχων της μειοψηφίας²¹⁶. Η ακυρωσία της απόφασης, βέβαια, λόγω παράβασης της υποχρέωσης πίστης, δεν επιφέρει ουσιαστικό αποτέλεσμα γιατί το δικαστήριο δεν έχει την εξουσία να αντικαταστήσει την ελαττωματική μη απόφαση, με την απόφαση που θα έπρεπε να είχε ληφθεί, αν δεν είχε παραβιασθεί η υποχρέωση πίστης εκ μέρους της μειοψηφίας²¹⁷. Να σημειωθεί, όμως, ότι η παραβίαση της υποχρέωσης πίστης εκ μέρους της μειοψηφίας γεννά αξιώσεις αποζημίωσης της εταιρείας ή και των λοιπών μετόχων²¹⁸.

Περαιτέρω, περιπτώσεις κατάχρησης της εξουσίας της πλειοψηφίας, που καθιστούν ακυρώσιμη απόφαση της ΓΣ συνιστούν η παραβίαση από την πλειοψηφία της αρχής

²¹⁴ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Β. Αντωνόπουλο/Σ.Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες 2013, σελ. 699 επ.

²¹⁵ Μπεχλιβάνης Αχιλλέας, ο.π., σε : Β. Αντωνόπουλο/Σ.Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες 2013, σελ. 699 επ.

²¹⁶ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, 2020, σελ. 1880 επ.· Τέλλης Νίκος, Υποχρέωση πίστης του μετόχου, και ιδιαίτερα του μετόχου μειοψηφίας, ΕπισκΕΔ , 2002, σελ. 933 επ.

²¹⁷ ΠΠρΑθ 23/2018, ΕΕμπΔ 2018,567.

²¹⁸ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, 2020, σελ. 1880.

της ίσης μεταχείρισης των μετόχων και υπό εξαιρετικές περιστάσεις²¹⁹ η ανατροπή εξωεταιρικής συμφωνίας, στην οποία έχουν συμβληθεί όλοι οι μέτοχοι. Για το τελευταίο ζήτημα ακύρωσης απόφασης ΓΣ με την οποία παραβιάζεται εξωεταιρική συμφωνία, συναφθείσα από όλους τους μετόχους της εταιρείας, έχουν υποστηριχθεί δύο απόψεις.

Σύμφωνα με την πρώτη, η απόφαση ΓΣ με την οποία παραβιάστηκε εξωεταιρική συμφωνία όλων των μετόχων δεν καθίσταται εξ αυτού του λόγου ακυρώσιμη²²⁰. Η άποψη αυτή η οποία είναι η κρατούσα στη θεωρία και τη νομολογία, εδράζεται στη θεωρία του χωρισμού μεταξύ καταστατικού και εξωεταιρικής σύμβασης (Trennung zwischen Satzung und Nebenabreden), σύμφωνα με την οποία οι καταστατικές διατάξεις και εξωεταιρικές συμφωνίες, λόγω της διαφορετικής νομικής φύσης τους, διακρίνονται τόσο κατά τη σύσταση, τροποποίηση και ερμηνεία τους, όσο και κατά τη μεταβίβαση αυτών σε ειδικό διάδοχο²²¹. Συνεπώς, οι εξωεταιρικές συμφωνίες, λόγω της ενοχικής φύσης τους, αναπτύσσουν έννομες συνέπειες αποκλειστικά και μόνον μεταξύ των συμβαλλομένων μερών και όχι εταιρικού δικαίου συνέπειες, όπως ακυρωσία της απόφασης της συνέλευσης των εταίρων, αφού ελλείπει από αυτές η δημοσιότητα ενώ σε αντίθετη περίπτωση θα παραβιάζονταν βασικές αρχές του

²¹⁹ Βερβεσός Νικόλαος, Εξωεταιρική συμφωνία ανάμεσα σε όλους τους μετόχους της εταιρείας (omnilaterale gesellschaftervereinbarung) και ακυρότητα της απόφασης της γενικής συνέλευσης των μετόχων. Συγχρόνως παρατηρήσεις στην απόφαση 1121/2006 του Αρείου Πάγου, ΕΕμπΔ 2007/928 επ.

²²⁰ ΑΠ 1121/2006 ΔΕΕ 2007, 583 Βλ. αναλυτικότερα για εξωεταιρικές συμφωνίες μεταξύ άλλων σε: Ρόκας Νικόλαος, Εμπορικές Εταιρίες, 2019, σελ. 221 επ.· Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ενοχική συμφωνία μετόχων και καταστατικό – Μερικές δογματικές παρατηρήσεις στη διάκριση μεταξύ καταστατικής και ενοχικής σύμβασης με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1121/2006, Ελ. Δ/νη 2008, σελ. 677 επ.· Κοτσίρης Λάμπρος, Σύμβαση μετόχων καταρτιζόμενη από όλους τους μετόχους, ως δικαιοπρακτικό θεμέλιο σύμβασης πώλησης μετοχών, ΕΕμπΔ 2006, σελ. 237 επ.· Αθανασίου Λία, Η σύμβαση διαχείρισης εταιρείας και εξωεταιρικές συμφωνίες, Δ/νη 2004, σελ. 973 επ.

²²¹ Βερβεσός Νικόλαος, Εξωεταιρική συμφωνία ανάμεσα σε όλους τους μετόχους της εταιρείας (omnilaterale gesellschaftervereinbarung) και ακυρότητα της απόφασης της γενικής συνέλευσης των μετόχων. Συγχρόνως παρατηρήσεις στην απόφαση 1121/2006 του Αρείου Πάγου, ΕΕμπΔ 2007/928, 929.

εταιρικού δικαίου, όπως η αυτοτέλεια του νομικού προσώπου έναντι των μελών του^{222 223}, η αρχή της δημοσιότητας και η θεμελιώδους σημασίας διάκριση μεταξύ ενοχικών και οργανωτικών συμβάσεων²²⁴.

Η δεύτερη άποψη αναπτύχθηκε από τους εκπροσώπους της Νομικής Σχολής του πανεπιστημίου του Tübingen και υποστηρίζει την ενότητα (Einheitsthese) του καταστατικού και της συναφθείσας μεταξύ όλων των εταίρων εξωεταιρικής σύμβασης. Βάσει αυτής της άποψης η εξωεταιρική συμφωνία, όταν συνάπτεται μεταξύ όλων των μετόχων της εταιρείας, εξομοιώνεται ουσιαστικά με την καταστατική σύμβαση οπότε η παράβασή της έχει τις ίδιες συνέπειες με την παράβαση γνήσιων καταστατικών διατάξεων²²⁵. Τρεις (3) είναι οι δικαιολογητικοί λόγοι της ανωτέρω άποψης, ήτοι η άρση της αυτοτέλει του νομικού προσώπου, η ερμηνεία καταστατικού και εξωεταιρικής συμφωνίας και η υποχρέωση πίστης²²⁶.

Εντούτοις, η αρχή της διάκρισης μεταξύ καταστατικού και εξωεταιρικών συμφωνιών δεν αποκλείει υπό εξαιρετικές περιστάσεις ακύρωση της απόφασης της ΓΣ, όταν η συμπεριφορά του πλειοψηφούντος μετόχου είναι προφανώς καταχρηστική και για τον λόγο αυτόν θα πρέπει να καταλογιστεί στο νομικό πρόσωπο²²⁷. Η κατάχρηση της

²²² Λιακόπουλος Αθανάσιος, Η άρση της αυτοτέλει του νομικού προσώπου, 1993, σελ. 11 επ, 182-183.

²²³ ΜΠΑ 469/2005 ΔΕΝ 2005/823 επ, ΠΠΘΕσ 15920/1999, Αρμ 2000/954 επ.

²²⁴ Βερβεσός Νικόλαος, Εξωεταιρική συμφωνία ο.π., ΕΕμπΔ 2007/928/938 επ.

²²⁵ Βλ. άποψη μειοψηφίας στην ΑΠ 1121/2006 ο.π.· Για την κριτική, που έχει ασκηθεί στην θεωρία της ενότητας βλ. *Καράση Μαριάνο*, Ζητήματα εξωεταιρικής συμφωνίας ανώνυμης εταιρείας, ΧρΙΔ 2011/142, 145 επ.· *Βερβεσός Νικόλαος*, Εξωεταιρική συμφωνία ο.π., ΕΕμπΔ 2007/928, 934 επ., ο οποίος παραθέτει την επιχειρηματολογία για τη μετάβαση από τη θεωρία του χωρισμού στη θεωρία της ενότητας.

²²⁶ Βλ. Αναλυτικότερα για επιχειρήματα υπέρ της θεμελίωσης της άποψης αυτής σε: *Βερβεσός Νικόλαος*, Εξωεταιρική συμφωνία ο.π., ΕΕμπΔ 2007/928, 934 επ.

²²⁷ *Βερβεσός Νικόλαος*, Εξωεταιρική συμφωνία ο.π., ΕΕμπΔ 2007/928, 938 επ.

εξουσίας της πλειοψηφίας αποτελεί κατάχρηση θεσμού, που συνεπάγεται την ελαττωματικότητα της ίδιας της απόφασης²²⁸.

3.3 Περιορισμοί λόγων ακυρωσίας

Στο άρθρο 137 παρ. 5 του Ν. 4548/2018 προβλέπονται οι περιπτώσεις μη προσβολής της απόφασης ως ακυρώσιμης, όπως ίσχυε και υπό το προηγούμενο καθεστώς. Αξίζει, όμως, επιγραμματικά έστω, να αναφέρουμε την περιπτωσιολογία. Πρώτον, δεν καθίσταται ακυρώσιμη η απόφαση της ΓΣ, εξαιτίας συμμετοχής σε αυτήν προσώπων, που δεν είχαν το δικαίωμα αυτό, εκτός αν η συμμετοχή τους ήταν αποφασιστική για την επίτευξη απαρτίας ή η ψήφος τους ήταν αποφασιστική για την επίτευξη πλειοψηφίας. Δεύτερον, απόφαση της ΓΣ δεν μπορεί να ακυρωθεί εξαιτίας ακυρότητας ή ακυρωσίας επιμέρους ψήφων, εκτός αν οι ψήφοι αυτές ήταν αποφασιστικές για την επίτευξη πλειοψηφίας. Τρίτον, αποκλείεται η προσβολή ως ακυρώσιμης απόφασης ΓΣ εξαιτίας ανακρίβειας, αοριστίας ή πλημμελειών τήρησης του σχετικού πρακτικού, εκτός αν για τους λόγους αυτούς δεν είναι δυνατόν να διαγνωσθεί το περιεχόμενο της απόφασης. Τέταρτον, σύμφωνα με το στοιχ. δ' του ως άνω άρθρου δεν μπορεί να προσβληθεί ως άκυρη απόφαση ΓΣ εξαιτίας ελαττώματος της απόφασης του ΔΣ, με την οποία συγκλήθηκε η ΓΣ, εκτός αν για το λόγο αυτόν δεν υπήρξε έγκαιρη και επαρκής πληροφόρηση των μετόχων.

Περαιτέρω, στον νέο Νόμο προστίθενται άλλοι τρεις (3) λόγοι περιορισμού της προσβολής ως ακυρώσιμης απόφασης ΓΣ. Ειδικότερα, στο άρθρο 137 παρ. 5 στοιχ. ε', δεν μπορεί να ακυρωθεί η απόφαση ΓΣ εξαιτίας μη τήρησης ή πλημμελούς τήρησης της παρ. 4 του άρθρου 122, των παρ. 3 έως 5 του άρθρου 123 και των άρθρων 128 και 129, περί: α) προσωπικής πρόσκλησης των μετόχων για την ημέρα συνεδρίασης της ΓΣ, β) διάθεσης συγκεκριμένων στοιχείων και πληροφοριών στους μετόχους της εταιρείας πριν τη σύγκληση της ΓΣ, γ) αντιπροσώπευσης στη ΓΣ και δ) της εκλογής και του ρόλου του Προέδρου της ΓΣ.

²²⁸ *Καράσης Μαριάνος*, Ζητήματα εξωεταίρικής συμφωνίας ανώνυμης εταιρείας, ΧρΙΔ 2011/142, 145 επ.

Οι άλλες δύο περιπτώσεις, στις οποίες δεν είναι δυνατή η προσβολή των αποφάσεων ΓΣ για ακυρωσία, που προβλέπονται στην παρ. 6 του άρθρου 137 αφορούν η μεν πρώτη τις αποφάσεις που έχουν ως αντικείμενο την έκδοση τίτλων, που πρόκειται να εισαχθούν σε ρυθμιζόμενη αγορά ή σε ΠΜΔ και η δεύτερη τις αποφάσεις, τις οποίες η ΓΣ επικύρωσε με νεότερη απόφασή της, διορθώνοντας ή αποκαθιστώντας την πλημμέλεια που αποτελούσε τον λόγο ακυρωσίας. Βέβαια και στις δύο αυτές περιπτώσεις προβλέπεται αξίωση του μετόχου προς αποκατάσταση της ζημίας, που τυχόν υπέστη.

Οι ως άνω περιπτώσεις μη προσβολής απόφασης της ΓΣ ως ακυρώσιμης, για τους προαναφερθέντες λόγους, προβλέπονται στον Νόμο, τίθεται όμως το ζήτημα εάν η απαρίθμησή τους είναι αποκλειστική.

Αρχικά, να διευκρινίσουμε ότι η ως άνω περιπτωσιολογία περιλαμβάνει ουσιαστικά ασήμαντες παραβάσεις μίας απόφασης ΓΣ, οι οποίες σε περίπτωση που στοιχειοθετούσαν λόγους ακυρωσίας, τότε θα μπορούσαν να οδηγήσουν σε καταχρήσεις, καθυστερήσεις και οικονομική επιβάρυνση με αποτέλεσμα την προβληματική λειτουργία του νομικού προσώπου. Αναφορικά με το ζήτημα της αποκλειστικής ή ενδεικτικής απαρίθμησης έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις²²⁹. Η ορθότερη κατά τη γνώμη μας άποψη που πρέπει να υιοθετηθεί είναι η ενδεικτική απαρίθμηση των απαριθμούμενων στον Νόμο παραβάσεων, η οποία επιστηρίζεται στη θεωρία της βαρύτητας. Ειδικότερα, σύμφωνα με τη θεωρία αυτή η ακυρωσία λόγω διαδικαστικών παραβάσεων εξαρτάται από τις δυσμενείς επιπτώσεις της εκάστοτε παράβασης του νόμου ή του καταστατικού στα διοικητικά δικαιώματα ενημέρωσης, συμμετοχής και ψήφου του μετόχου, τούτο διότι ο σκοπός της παραβιασθείσας διάταξης νόμου ή καταστατικού είναι η προστασία των διοικητικών δικαιωμάτων του μετόχου, ιδίως εκείνων της παράστασης συμμετοχής και άσκησης

²²⁹ Βερβεσός Νικόλαος, Ασήμαντες παραβάσεις στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της γενικής συνέλευσης μίας ανώνυμης εταιρίας – Σκέψεις εξ αφορμής της απόφασης 410/2016 του Αρείου Πάγου, ΔΕΕ 2017/732, 734 με περαιτέρω παραπομπές.

του δικαιώματος ψήφου στη ΓΣ.²³⁰ Συνεπώς, δεν μπορεί να είναι αποκλειστική η απαρίθμηση των περιπτώσεων, που αναφέρονται στο άρθρο 137 του Ν. 4548/2018, αφού δε μπορεί να αποκλεισθεί η θεωρία της βαρύτητας και σε άλλες μη αναφερόμενες περιπτώσεις διαδικαστικών πλημμελειών, που συνιστούν περιπτώσεις μη προσβολής της απόφασης ως ακυρώσιμης.

3.4 Δικονομικά ζητήματα

3.4.1. Νομιμοποιούμενα πρόσωπα

Σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 3 του Ν. 4548/20018 νομιμοποιούνται να ασκήσουν την αγωγή ακύρωσης οι μέτοχοι της εταιρείας και τα μέλη του ΔΣ. Ειδικότερα, την ακυρωσία μπορεί να ζητήσει οποιοσδήποτε μέτοχος, κάτοχος μετοχών που εκπροσωπούν τα δύο εκατοστά (2/100) του μετοχικού κεφαλαίου και δεν παρέστη στη συνέλευση ή αντιτάχθηκε στην απόφαση. Αν και σύμφωνα με το γράμμα του νόμου η ακυρωσία μπορεί να ζητηθεί από μέτοχο πρέπει να γίνει δεκτό ότι νομιμοποιούνται να ασκήσουν την αγωγή και περισσότεροι μικρομέτοχοι, υπό την προϋπόθεση ότι το άθροισμα των ποσοστών του μετοχικού κεφαλαίου, που εκπροσωπούν συνολικά ισούται με ή υπερβαίνει το 2%²³¹.

Περαιτέρω, εκτός από την προϋπόθεση της συγκέντρωσης συγκεκριμένου ποσοστού μετοχικού κεφαλαίου στον μέτοχο που ασκεί την αγωγή, ο νόμος αναγνωρίζει έννομο συμφέρον στην άσκηση της αγωγής μόνον στους μετόχους που δεν παρέστησαν στην ΓΣ ή ήταν μεν παρόντες αλλά εναντιώθηκαν.

Έχουν υποστηριχθεί δύο απόψεις για την προϋπόθεση της απουσίας του μετόχου στη ΓΣ. Η πρώτη υποστηρίζει ότι ο μέτοχος που δεν παραστάθηκε στη ΓΣ νομιμοποιείται να ασκήσει αγωγή ακύρωσης της απόφασης, εφόσον ο λόγος που δεν παρέστη ανάγεται στη σφαίρα κινδύνου της εταιρείας. Η δεύτερη άποψη που κρίνεται και

²³⁰ Βερβεσός Νικόλαος, Ασήμαντες παραβάσεις στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της γενικής συνέλευσης μίας ανώνυμης εταιρίας – Σκέψεις εξ αφορμής της απόφασης 410/2016 του Αρείου Πάγου, ΔΕΕ 2017/732, 735.

²³¹ Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 384 επ.

ορθότερη δεν καθιστά απαραίτητο να συνδέεται αιτιωδώς η απουσία του με τον λόγο ακυρωσίας²³².

Αν τώρα ο μέτοχος παρέστη στη ΓΣ έχει έννομο συμφέρον να ασκήσει αγωγή ακυρωσίας της απόφασης μόνον εφόσον αντιτάχθηκε σε αυτή. Ο περιορισμός αυτός εδράζεται στην αρχή της απαγόρευσης της αντιφατικής συμπεριφοράς (*venire contra factum*²³³). Γι' αυτό τον λόγο δεν αρκεί η σιωπή του μετόχου κατά τη λήψη της απόφασης ή η αποχή από αυτή, αλλά θα πρέπει να είναι ρητή, εκπεφρασμένη και σαφής η δήλωση εναντίωσης²³⁴, προκειμένου να νομιμοποιηθεί ο μέτοχος.

Ενεργητική νομιμοποίηση για την άσκηση αγωγής ακύρωσης έχουν και τα μέλη του ΔΣ. Ο δικαιολογητικός λόγος ανάγεται στην υποχρέωση πίστης και επιμέλειας προς την εταιρεία που οφείλει το μέλος του ΔΣ²³⁵, όπως και στην ευθύνη του να μεριμνά για την τήρηση της νομιμότητας.

3.4.2. Προθεσμία άσκησης αγωγής και έννομες συνέπειες

Σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 7 αρμόδιο δικαστήριο να δικάσει την αγωγή ακύρωσης είναι το μονομελές πρωτοδικείο της έδρας της εταιρείας, ενώ κατά το προϋσχύσαν δίκαιο αρμόδιο ήταν το πολυμελές πρωτοδικείο. Η νέα ρύθμιση σκοπό έχει να επιταχύνει τη διαδικασία εκδίκασης των υποθέσεων, λόγω των

²³² Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, 2020, σελ. 1890 επ. ·Γιοβαννόπουλος Ρήγας, Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012, σελ. 374 επ.

²³³ Αναλυτικότερα μεταξύ άλλων σε Βόγκλης Ελευθέριος, Αναμνηστικός Τόμος Λεωνίδα Γεωργακόπουλου, 2016, σελ. 68 επ, κατά τον οποίο η αρχή της απαγόρευσης της αντιφατικής συμπεριφοράς δεν πρέπει να θεωρείται αυτόνομη αρχή αλλά υποκατηγορία της αρχής προστασίας της δικαιολογημένης εμπιστοσύνης, καθ' ότι η εξέταση της παραβίασης της απαγόρευσης αντιφατικής συμπεριφοράς προϋποθέτει ότι υπάρχει μία σχέση εμπιστοσύνης.

²³⁴ ΠΠρΡοδ 130/2015, ΝΟΜΟΣ.

²³⁵ Βλ. ανάλογες υποχρεώσεις και στο αγγλοσαξωνικό δίκαιο Robert R. Pennington, The Companies ACTS 1980 and 1981, London, 1983.

καθυστερήσεων που είχαν προκληθεί μέχρις εκδόσεως τελεσίδικης απόφασης από το προηγούμενο καθεστώς. Βέβαια η επιλογή αυτή του νομοθέτη έχει επικριθεί έντονα με το επιχείρημα ότι η σπουδαιότητα της υπόθεσης επί ακύρωσης απόφασης ΓΣ επιβάλλει την κρίση της από το πολυμελές πρωτοδικείο και εν συνεχεία από το τριμελές εφετείο²³⁶.

Η αγωγή πρέπει να ασκηθεί εντός αποσβεστικής προθεσμίας τεσσάρων (4) μηνών από τη λήψη της απόφασης, ή εάν η απόφαση υπόκειται σε δημοσιότητα, από την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ.. Αν παρέλθει άπρακτη η ως άνω προθεσμία τότε αποσβέννυται το δικαίωμα άσκησης της αγωγής και θεραπεύεται το ελάττωμα της απόφασης.

Μέχρι την ακύρωσή της με τελεσίδικη δικαστική απόφαση η ακυρώσιμη απόφαση παράγει έννομα αποτελέσματα. Μετά από την ακύρωσή της, σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 10 εδαφ. β' το ΔΣ υποχρεούται να λάβει τα μέτρα, που επιβάλλει η κατάσταση η οποία προέκυψε από την ακύρωση. Ο νόμος δεν ορίζει ποια είναι τα κατάλληλα μέτρα που πρέπει να ληφθούν, συνεπώς αυτά ορίζονται κατά περίπτωση, π.χ. αν έχει ακυρωθεί τακτική ΓΣ το ΔΣ οφείλει να συγκαλέσει άμεσα νέα, προκειμένου να εγκρίνει τις οικονομικές καταστάσεις, να εγκρίνει τη διαχείριση του ΔΣ και των αμοιβών του κλπ.

Διευκρινίζεται δε στον νόμο ότι από την ακύρωση της απόφασης δεν θίγονται τα δικαιώματα καλόπιστων τρίτων. Εφαρμόζεται και εδώ η αρχή του φαινομένου δικαίου²³⁷, που αποσκοπεί στην προστασία των τρίτων που καλόπιστα εμπιστεύθηκαν την εγκυρότητα της απόφασης. Εντούτοις, τίθεται εδώ το ζήτημα πόσο εύκολα πλέον αποδεικνύεται η καλή πίστη τρίτων, που συναλλάχθηκαν με την εταιρεία εμπιστευόμενοι την εγκυρότητα της απόφασης, ενώ πλέον η αγωγή ακύρωσης υποχρεωτικά δημοσιεύεται στο Γ.Ε.ΜΗ. και παρέχεται η δυνατότητα στους τρίτους

²³⁶ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης, σε: Γεώργιο Σωτηρόπουλο, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1893.

²³⁷ Βλ. ενδεικτικά Κοτσίρης Λάμπρος, Φαινόμενο του δικαίου και αρχή της εμπιστοσύνης, ΕΕΝ 34/1967 επ.

να λάβουν γνώση της αμφισβήτησης της εγκυρότητάς της από μέτοχο/μετόχους. Το ζήτημα αυτό σίγουρα θα μας απασχολήσει στο προσεχές μέλλον κατά την εφαρμογή του νέου δικαίου. Στο επόμενο κεφάλαιο θα προσπαθήσουμε να εκθέσουμε με μεγαλύτερη πληρότητα το ζήτημα αυτό και να προτείνουμε κάποιες λύσεις, προς άμβλυνσή του.

Τέλος, να σημειώσουμε ότι στο άρθρο 137 παρ. 11 προβλέπεται και η δυνατότητα αναστολής της απόφασης με τη διαδικασία των ασφαλιστικών μέτρων και πριν την άσκηση της αγωγής. Εντούτοις, σε αυτήν την περίπτωση ο νομοθέτης στο πλαίσιο διαχείρισης των συγκρουόμενων συμφερόντων, προέβλεψε τη δυνατότητα του Δικαστηρίου να υποχρεώσει τους αιτούντες σε παροχή εγγύησης, σταθμίζοντας την ανάγκη προστασίας τους και την τυχόν προκαλούμενη ζημία της εταιρείας από την αναστολή της απόφασης.

3.4.3. Αξίωση αποζημίωσης

Στο άρθρο 137 παρ. 4 παρέχεται στους μετόχους, που δεν μπορούν να ζητήσουν ακύρωση της απόφασης επειδή δεν έχουν το απαιτούμενο ποσοστό μετοχών, η δυνατότητα να αξιώσουν από την εταιρεία αποκατάσταση της ζημίας²³⁸, που υπέστησαν εξαιτίας του γεγονότος ότι η απόφαση λήφθηκε με τρόπο που δεν είναι σύμφωνος με τον νόμο ή το καταστατικό ή κατά κατάχρηση της εξουσίας της πλειοψηφίας ή από ΓΣ που δεν συγκλήθηκε ή δεν συγκροτήθηκε νόμιμα ή εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν έλαβαν τις πληροφορίες που ζήτησαν. Περαιτέρω, στην ίδια παράγραφο προβλέπεται αξίωση αποζημίωσης, κατά τις γενικές διατάξεις, στους μετόχους ακόμα και αν η απόφαση ακυρώθηκε. Και στις δύο ως άνω περιπτώσεις οι

²³⁸ Τουντόπουλος Βασίλειος, Το δικαίωμα του μετόχου προς αποζημίωση για ελαττωματική (ακυρώσιμη) απόφαση γενικής συνέλευσης – Σκέψεις σχετικά με το άρθρο 35α παρ. 4 ν.2190/1920, σε: Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος, Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, 2009, σελ. 358, 367 επ.

αιτούντες την αποζημίωση μέτοχοι θα πρέπει να αποδείξουν τη ζημία τους, η οποία πρέπει και να συνδέεται αιτιωδώς προς τη λήψη της ακυρώσιμης απόφασης²³⁹.

Η προθεσμία για την άσκηση της αγωγής αποζημιώσεως του άρθρου 137 παρ. 4 ασκείται εντός της ίδιας προθεσμίας με την αγωγή ακύρωσης, ήτοι εντός τεσσάρων (4) μηνών από τη λήψη της απόφασης, ή από την καταχώρισή της στο Γ.Ε.ΜΗ., όπως προβλέπεται στο άρθρο 137 παρ. 8 εδαφ. β'. Εντούτοις, το ορθόν είναι να γίνει δεκτό ότι, επειδή στην παρ. 4 προβλέπονται δύο περιπτώσεις αγωγών αποζημιώσεως, για τη δεύτερη περίπτωση του εδαφ. β' η προθεσμία άσκησης της αγωγής αποζημιώσεως υπόκειται στην πενταετή παραγραφή, εφόσον η διάταξη αναφέρει ρητά ότι η αξίωση αποζημιώσεως υφίσταται κατά τις γενικές διατάξεις.

²³⁹ Χριστοδούλου Δημήτριος, Ελαττωματικές αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020, σελ. 1897.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

4.1. Καταχρηστική άσκηση δικαιωμάτων μειοψηφίας: Το ζήτημα της αναβολής λήψης απόφασης ΓΣ

Υπό το προϋσχύσαν δίκαιο το ζήτημα της αναβολής λήψης απόφασης ΓΣ ρυθμιζόταν από το άρθρο 39 παρ. 3 του Ν. 2190/1920 σύμφωνα με το οποίο : *«Με αίτηση μετόχου ή μετόχων, που εκπροσωπούν το ένα εικοστό (1/20) του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου, ο πρόεδρος της συνέλευσης υποχρεούται να αναβάλει μία μόνο φορά τη λήψη αποφάσεων από τη γενική συνέλευση, τακτική ή έκτακτη, για όλα ή ορισμένα θέματα, ορίζοντας ημέρα συνέχισης της συνεδρίασης, αυτή που ορίζεται στην αίτηση των μετόχων, η οποία όμως δεν μπορεί να απέχει περισσότερο από τριάντα (30) ημέρες από τη χρονολογία της αναβολής».*

Σύμφωνα με το ισχύον νομικό καθεστώς το ζήτημα της αναβολής λήψης απόφασης ΓΣ ρυθμίζεται από το άρθρο 141 παρ. 5 του Ν. 4548/2018 και ορίζει ότι : *«Με αίτηση μετόχου ή μετόχων, που εκπροσωπούν το ένα εικοστό (1/20) του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου, ο πρόεδρος της συνέλευσης υποχρεούται να αναβάλει μία μόνο φορά τη λήψη αποφάσεων από τη γενική συνέλευση, τακτική ή έκτακτη, για όλα ή ορισμένα θέματα, ορίζοντας ημέρα συνέχισης της συνεδρίασης, αυτή που ορίζεται στην αίτηση των μετόχων, η οποία όμως δεν μπορεί να απέχει περισσότερο από είκοσι (20) ημέρες από τη χρονολογία της αναβολής».*

Εκ της αντιπαραβολής των δύο διατάξεων καθίσταται σαφές ότι η νέα ρύθμιση διαφοροποιείται από την προηγούμενη μόνον ως προς την απώτατη ημερομηνία συνόδου της μετ' αναβολήν ΓΣ, με την σύντμηση του χρονικού πλαισίου έως είκοσι (20) ημέρες από την υποβολή της αίτησης.

Εκ προοιμίου να αναφέρουμε ότι το εν λόγω δικαίωμα έχει ενταχθεί και στον ισχύοντα νόμο περί α.ε. στην ενότητα των δικαιωμάτων της μειοψηφίας. Κρατεί, όμως, η άποψη ότι μόνη προϋπόθεση, για την άσκηση του δικαιώματος είναι η συγκέντρωση του απαιτούμενου ποσοστού του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου, χωρίς ποιοτικά κριτήρια, με αποτέλεσμα να μην αποκλείεται να ασκηθεί

το δικαίωμα της αναβολής και από μετόχους, οι μετοχές των οποίων στο σύνολό τους αποτελούν την πλειοψηφία²⁴⁰. Στην περίπτωση αυτή βέβαια καταστρατηγείται η ratio της ρύθμισης, γι' αυτό υποστηρίζεται και η άποψη ότι μία τέτοια άσκηση δικαιωμάτων μειοψηφίας από την πλειοψηφία θα πρέπει να θεωρείται καταχρηστική και άρα απαγορευμένη, δεδομένης και της υφιστάμενης δυνατότητας της πλειοψηφίας να επιβάλλει τις θέσεις της στη ΓΣ²⁴¹.

Ο δικαιολογητικός λόγος της θέσπισης του συγκεκριμένου δικαιώματος, το οποίο αποτελεί και ιδιαιτερότητα του ελληνικού δικαίου²⁴², είναι να παρασχεθεί η δυνατότητα πληρέστερης ενημέρωσης²⁴³ και προετοιμασίας της μειοψηφίας για τα θέματα της ημερησίας διατάξεως και της αποφυγής εσπευσμένων ή εξ υφαρπαγής αποφάσεων επί ορισμένου ή όλων των ως άνω θεμάτων²⁴⁴. Περαιτέρω, με την άσκηση του δικαιώματος αυτού δίνεται η ευκαιρία στους μετόχους της μειοψηφίας να επιτύχουν συνεννοήσεις που θα οδηγήσουν στην επίτευξη μίας ευρύτερης συμμετοχής και μίας άλλης πλειοψηφίας²⁴⁵.

Εντούτοις, χρήση του δικαιώματος γίνεται και για παρεμπόδιση των επιδιώξεων της πλειοψηφίας²⁴⁶. Να σημειωθεί βέβαια ότι η άσκηση του δικαιώματος αναβολής υπόκειται στους περιορισμούς της κατάχρησης δικαιώματος κατ' άρθρο 281ΑΚ και στις ειδικές υποχρεώσεις εταιρικής πίστης του μετόχου της μειοψηφίας έναντι της

²⁴⁰ ΠΠρΚω 60/2017, ΝοΒ 2019/386επ·ΠΠρΘες 3074/2017, ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

²⁴¹ Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, Τα δικαιώματα μειοψηφίας στην Α.Ε., 2001, σελ. 567 επ.

²⁴² Παμπούκης Κωνσταντίνος, Για το δικαίωμα της μειοψηφίας ν' αναβάλει τη λήψη απόφασης στη γενική συνέλευση ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 86/555, 557 επ.

²⁴³ Παμπούκης Κωνσταντίνος, Για το δικαίωμα της μειοψηφίας ο.π., ΕΕμπΔ 86/555, 557 σύμφωνα με τον οποίο το διοικητικό συμβούλιο στερεί την πλήρη ενημέρωση των μετόχων της μειοψηφίας.

²⁴⁴ Καραβάς Κωνσταντίνος, Εγχειρίδιο περί Ανωνύμων Εταιρειών, 1938, αριθμ. 1469.

²⁴⁵ Πασιάς Ιωάννης, Το δίκαιον της ανωνύμου εταιρείας, Τόμος Β', 1969, σελ. 317 επ.

²⁴⁶ Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, 1996, σελ. 329 επ.

εταιρείας και των άλλων μετόχων²⁴⁷. Προς τον σκοπό αυτό ο νομοθέτης έχει θεσπίσει ποσοτικούς και χρονικούς περιορισμούς, ήτοι την άσκηση του δικαιώματος μόνο μία φορά και το χρονικό διάστημα της μετ' αναβολήν συζήτησης εντός των επομένων είκοσι (20) ημερών αντί των τριάντα (30) υπό το προϊσχύσαν δίκαιο. Η τροποποίηση αυτή του χρονικού περιορισμού μπορεί να μην έλυσε όλα τα πρακτικά ζητήματα, που ενδέχεται να προκύψουν κατά την άσκηση του δικαιώματος αναβολής, αλλά καταδεικνύει σαφώς τη βούληση του νομοθέτη να εξισορροπήσει τα πιθανώς αντιτιθέμενα συμφέροντα, από τη μία πλευρά ικανοποιώντας τη μειοψηφία, στην οποία παρέχει τη δυνατότητα να προπαρασκευάσει τη συμμετοχή της στη ΓΣ και από την άλλη πλευρά προστατεύοντας την πλειοψηφία από παρελκυστικές συμπεριφορές και καθυστερήσεις, που μπορούν να ασκηθούν από την μειοψηφία²⁴⁸.

Η διάταξη του νόμου δεν επιλύει μία σειρά ζητημάτων που έχουν προκύψει στην πρακτική και θα προσπαθήσουμε στην παρούσα να εκθέσουμε με τη μεγαλύτερη δυνατή πληρότητα.

Αρχικά, ζήτημα γεννάται ως προς την υποβολή του αιτήματος περί αναβολής και συγκεκριμένα σε ποιον πρέπει να υποβληθεί το αίτημα. Σύμφωνα με την κρατούσα στη θεωρία και νομολογία άποψη το αίτημα πρέπει να λάβει χώρα μετά τη συγκρότηση της συνέλευσης σε σώμα και να υποβληθεί στον διορισθέντα οριστικό Πρόεδρο της ΓΣ²⁴⁹ και όχι προηγουμένως στον προσωρινό²⁵⁰.

²⁴⁷ Μάρκου Ιωάννης, Δικαίωμα μειοψηφίας μετόχων προς υποβολή αίτησης περί αναβολής λήψης αποφάσεων έκτακτης ΓΣ των μετόχων επί των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης, ΔΕΕ 2017/161, 167 ·Του ιδίου, Το δίκαιο της ΑΕ, Εισαγωγή – Ερμηνεία – Νομολογία, Τόμος Ι, 2013, σελ. 43 επ. με περαιτέρω παραπομπές για τις υποχρεώσεις πίστης του μετόχου της μειοψηφίας έναντι της εταιρείας και των άλλων μετόχων.

²⁴⁸ Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρία, 2^η έκδοση, 2016, σελ. 99 επ.

²⁴⁹ Καραβάς Κωνσταντίνος, Εγχειρίδιο Ανωνύμων Εταιριών, Τόμος Β', 1938, αριθμ. 1469 ·Παμπούκης Κωνσταντίνος, Για το δικαίωμα της μειοψηφίας ν' αναβάλλει τη λήψη απόφασης ο.π., ΕΕμπΔ 86/555, 562 ·Λεβαντής Ελευθέριος, Το Δίκαιο των εμπορικών εταιριών, Τόμος 3 – Ανώνυμες Εταιρίες, 1994, σελ. 1076 επ.

Ένα άλλο ζήτημα το οποίο προέκυψε είναι η περίπτωση άσκησης του δικαιώματος αναβολής και η υποβολή αιτήσεων κεχωρισμένα από περισσότερους του ενός μετόχους σε διαφορετικές ημερομηνίες συνόδου της μετ' αναβολήν ΓΣ, εντός όμως της τασσόμενης νόμιμης προθεσμίας²⁵¹. Για την επίλυση του ζητήματος έχουν υποστηριχθεί τρεις (3) απόψεις.

Η πρώτη άποψη υποστηρίζει ότι το αίτημα της αναβολής πρέπει να ικανοποιηθεί με βάση την αρχή της χρονικής προτεραιότητας²⁵². Κατά τους υποστηρικτές της άποψης αυτής είναι η πλέον σύμφωνη με την αρχή της επιμέλειας (*iura vigilantibus scripta sunt*) και της χρονικής προτεραιότητας (*prior tempore protior jure*), που διέπει την άσκηση των δικαιωμάτων στο ιδιωτικό δίκαιο. Μεμονωμένα έχει υποστηριχθεί και η γνώμη ότι με βάση την αρχή της χρονικής προτεραιότητας το αίτημα που υποβάλλεται δεύτερο θα πρέπει να απορρίπτεται ως απαράδεκτο και να μην εξετάζεται, εφόσον σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 141 παρ. 5 του Ν. 4548/2018 ο πρόεδρος της συνέλευσης υποχρεούται να αναβάλει μόνο μία φορά τη λήψη απόφασης από τη ΓΣ. Συνεπώς, με την υποβολή του πρώτου αιτήματος αναβολής, το οποίο παραλαμβάνει και εξετάζει ο οριστικός πρόεδρος εξαντλείται η δέσμια αρμοδιότητά του περί αναβολής και το δεύτερο αίτημα καθίσταται άνευ αντικειμένου.

Η δεύτερη άποψη υποστηρίζει ότι ο πρόεδρος σε περίπτωση υποβολής περισσότερων αιτημάτων αναβολής σε διαφορετική ημερομηνία της μετ' αναβολήν συνόδου, θα

²⁵⁰ Υποστηρίζεται στη θεωρία και η αντίθετη άποψη, σύμφωνα με την οποία η αίτηση μπορεί να υποβληθεί το νωρίτερο, αφού κηρύχθηκε νομίμως η έναρξη της συνεδρίασης της ΓΣ ακόμη και αν δεν έχει ήδη εκλεγεί ο οριστικός Πρόεδρος της ΓΣ από την ίδια τη ΓΣ. Ακόμα όμως και σε αυτήν την περίπτωση η αίτηση θα κριθεί από τον οριστικό Πρόεδρο της ΓΣ βλ. *Σπυρίδωνος Αλέξανδρος*, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, 2001, σελ. 76.

²⁵¹ ΠΠΚω 60/2017, ΔΕΕ 2019/386, 388επ.· ΠΠρΘες 3074/2017 ΤΝΠ ΙΣΟΚΡΑΤΗΣ.

²⁵² *Χαρλαύτης Αντώνιος*, Τα δικαιώματα των μειοψηφιών των μετόχων διά τον έλεγχο των ανωνύμων εταιριών, σε: Αφιέρωμα εις Ανδρέαν Λουκόπουλον, 1993, σελ. 433, 435.

πρέπει να ορίσει την απώτερη ημερομηνία ΓΣ²⁵³. Η άποψη αυτή εκκινεί από την παραδοχή ότι η απώτερη ημερομηνία είναι προς το συμφέρον όλων των μετόχων. Εντούτοις, τούτο δεν κρίνεται ορθό καθ' ότι η απώτερη ημερομηνία μπορεί να παρακωλύει τη λειτουργία του νομικού προσώπου και να βλάπτει τα οικονομικά του συμφέροντα.

Η τρίτη άποψη υποστηρίζει ότι το ζήτημα θα επιλυθεί από τον οριστικό Πρόεδρο της ΓΣ, με βάση την αρχή της καλής πίστης²⁵⁴. Καλείται λοιπόν, σύμφωνα με την άποψη αυτή ο οριστικός Πρόεδρος, ο οποίος διευθύνει τη συζήτηση με αντικειμενικό τρόπο, να λάβει υπόψη αν το συγκεκριμένο αίτημα υποβάλλεται καταχρηστικά, αλλά και τις συνέπειες που θα έχει η άσκησή του πρωτίστως για την ίδια την εταιρεία και δευτερευόντως για τους υπόλοιπους μετόχους.

Η άποψη αυτή κατά τη γνώμη μας φαίνεται να ανταποκρίνεται επαρκέστερα στην ουσιαστική αντιμετώπιση του ζητήματος σε σχέση με την πρώτη και τη δεύτερη, οι οποίες αντιμετωπίζουν το πρόβλημα μηχανιστικά, επιλύοντας το τυπικά. Αντιθέτως, η τρίτη άποψη προτάσσει την καλή πίστη ως κριτήριο επίλυσης του ζητήματος, με αποτέλεσμα να μην προκρίνεται εξ αρχής το αποτέλεσμα, αλλά κάθε περίπτωση να εξετάζεται *ad hoc*.

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε ότι έχει διατυπωθεί και η άποψη περί κατάργησης του δικαιώματος αναβολής²⁵⁵, με το επιχείρημα ότι τις περισσότερες φορές η άσκησή του δεν αποσκοπεί στην πραγματική ανάγκη ενημέρωσης των μετόχων, αλλά εντάσσεται στο πλαίσιο στρατηγικών σχεδιασμών ομάδων μετόχων, οι οποίοι ενδεχομένως έχουν ανταγωνιστικά συμφέροντα έναντι της εταιρείας ή/και των υπολοίπων μετόχων. Το

²⁵³ Παναγιωτοπούλου Γεωργία, Άρθρο 39: Δικαιώματα μειοψηφίας σε: Β. Αντωνόπουλο/Σ. Μούζουλα, Ανώνυμες Εταιρίες, Τόμος 2, 2013, σελ. 1043 με περαιτέρω παραπομπές ·Σπυρίδωνος Αλέξανδρος, Τα δικαιώματα της μειοψηφίας στην ανώνυμη εταιρεία, 2001, σελ. 87 (αριθμ. 121).

²⁵⁴ Μάζης Παναγιώτης, Δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου και αίτημα αναβολής της γενικής συνέλευσης, ΔΕΕ 2017/606, 608.

²⁵⁵ Αναλόγως δεν αναγνωρίζεται το δικαίωμα αναβολής στο δίκαιο της κεφαλαιαγοράς, ως κατασταλτικό μέσο άμυνας για την υπό εξαγορά εταιρεία, προκειμένου να αποφευχθούν ανάλογες στρατηγικές βλ. αναλυτικότερο σε Τουντόπουλος Βασίλειος, Δίκαιο Κεφαλαιαγοράς, 2015, σελ. 251 επ.

αποτέλεσμα είναι να οδηγείται η εταιρεία σε καθυστερήσεις, αδυναμία διοίκησης και σε περίπτωση που προσβληθεί δικαστικά η σχετική απόφαση της ΓΣ σε μακροχρόνιους δικαστικούς αγώνες, μέχρι την έκδοση τελεσίδικης δικαστικής απόφασης. Αν μάλιστα λάβουμε υπόψη ότι πλέον το δικόγραφο της αγωγής, με το οποίο προσβάλλεται απόφαση ΓΣ, δημοσιεύεται υποχρεωτικά στο Γ.Ε.ΜΗ., αντιλαμβάνεται κανείς τις δυσμενείς επιπτώσεις του νομικού προσώπου έναντι των τρίτων, συναλλασσομένων και δανειστών της. Σε μία τέτοια περίπτωση, όμως, κατάργησης του δικαιώματος αναβολής, θα πρέπει να εισαχθούν εξισορροπητικές ρυθμίσεις ενίσχυσης των δικαιωμάτων ενημέρωσης και προστασίας της μειοψηφίας από αιφνιδιασμούς και προσπάθειες υφαρπαγής ψήφου από την πλειοψηφία.

4.2. Συνέπειες δημοσιότητας αγωγής ακύρωσης

Η εμπορική δημοσιότητα²⁵⁶ είναι η διά παντός επισήμου (δημοσίου) μέσου γνωστοποίηση στο κοινό περιστατικών και στοιχείων, που αφορούν το πρόσωπο του εμπόρου ή της εμπορικής εταιρείας και την άσκηση της εμπορικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με το άρθρο 137 παρ. 12 εδαφ. β' του νέου Νόμου 4548/2018 η αγωγή ακύρωσης απόφασης της ΓΣ, που έχει καταχωρηθεί στο Γ.Ε.ΜΗ., η δικαστική απόφαση παντός βαθμού δικαιοδοσίας, που απαγγέλει την ακύρωσή της και η δικαστική απόφαση με την οποία διατάσσονται ασφαλιστικά μέτρα ή αναστέλλεται η ισχύς της υποβάλλονται σε δημοσιότητα. Να σημειωθεί ότι υπό το προϋσχύναν δίκαιο υποχρέωση υποβολής σε δημοσιότητα στο Γ.Ε.ΜΗ. υφίστατο μόνον για τις δικαστικές αποφάσεις και όχι και για τα δικόγραφα αγωγών ακύρωσης, όπως στο ισχύον δίκαιο.

Η ratio της ρύθμισης περί δημοσιότητας και υπό το προϋσχύναν και υπό το ισχύον δίκαιο έγκειται στη νομοθετική πρόθεση για ασφάλεια δικαίου και προστασία των

²⁵⁶ Ενδεικτικά αντί πολλών για τις διακρίσεις της δημοσιότητας σε συστατική, δηλωτική και θεραπευτική σε : *Ψυχομάνης Σπυρίδων*, Εμπορικό δίκαιο, 2^η έκδοση, 2007, σελ. 293 επ. ·*Σελέκος Πέτρος*, Το εμπορικό μητρώο στο παράδειγμα του μητρώου Α.Ε., 1995, σελ. 33 επ· *Μάρκου Ιωάννης*, Η καταχώριση στο μητρώο α.ε. και η δημοσίευση στο τεύχος ΑΕ και ΕΠΕ της Ε.τ.Κ ως νομική κατάσταση, Αρμ 2000/1609 επ.

συναλλασσομένων τρίτων. Πράγματι, η δημοσιότητα στο Γ.Ε.ΜΗ. εξασφαλίζει την πρόσβαση σε πληροφορίες της εταιρείας, που είναι αναγκαίες από το στάδιο ήδη των διαπραγματεύσεων για την ενθάρρυνση της συναλλακτικής επαφής και την απρόσκοπτη πρόοδο της συναλλακτικής σχέσης²⁵⁷.

Τίθεται εύλογα, λοιπόν, το ερώτημα για ποιο λόγο ο νομοθέτης στο νέο δίκαιο των α.ε. επέλεξε να υποβάλλεται σε δημοσιότητα και η αγωγή, με την οποία προσβάλλεται ως άκυρη απόφαση ΓΣ και δεν περιορίστηκε, όπως πριν, μόνον στις δικαστικές αποφάσεις παντός βαθμού, που εκδίδονται και ακυρώνουν την απόφαση. Μία σκέψη είναι ότι ο νομοθέτης επέλεξε να ενισχύσει και να προτάξει την προστασία και την ασφάλεια των συναλλαγών. Συνεπώς επιλέγοντας την υποχρέωση δημοσίευσης ακόμα και της άσκησης αγωγής ακύρωσης παρέχει τη δυνατότητα στον συναλλασσόμενο τρίτο να σταθμίσει, εάν θα συμβληθεί με την εταιρεία, ενώ γνωρίζει ότι εκκρεμεί αγωγή ακύρωσης της απόφασης ΓΣ. Σίγουρα η νέα ρύθμιση ικανοποιεί αποτελεσματικά τον ως άνω σκοπό του νομοθέτη, εφόσον ο τρίτος γνωρίζει σε πρώιμο στάδιο την αμφισβήτηση της προσβαλλόμενης απόφασης και έχει τη δυνατότητα να συμβληθεί ή όχι²⁵⁸.

Επιβάλλεται, όμως, να εξετάσουμε τις συνέπειες της νέας ρύθμισης και από τη σκοπιά των συμφερόντων της εταιρείας. Ειδικά, αν αναλογιστούμε το χρονικό διάστημα, που απαιτείται μέχρις εκδόσεως ακόμα και οριστικής απόφασης από τα ελληνικά δικαστήρια, πολλώ μάλλον μέχρι την έκδοση αμετάκλητης δικαστικής απόφασης. Έτσι, η εταιρεία με τη δημοσίευση στο Γ.Ε.ΜΗ. της αγωγής ακύρωσης απόφασης ΓΣ

²⁵⁷ *Ψυχομάνης Σπυρίδων*, Εμπορικό Δίκαιο, 2^η έκδοση, 2007, σελ. 290 επ.

²⁵⁸ Επισημαίνεται όμως και η εξής σκέψη: Σύμφωνα με τις αρχές της καλής πίστης και των συναλλακτικών ηθών σε κάθε περίπτωση ο συμβαλλόμενος πρέπει να παρέχει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες στον αντισυμβαλλόμενό του, οι οποίες είναι κρίσιμες για τη σύναψη της σύμβασης. Συνεπώς εάν εκκρεμεί άσκηση αγωγής ακύρωσης απόφασης ΓΣ, η οποία έχει λάβει αποφάσεις, η ανατροπή των οποίων θα έθετε σε σοβαρό κίνδυνο τα συμφέροντα του αντισυμβαλλόμενου η εταιρεία έχει υποχρέωση με βάση τις ως άνω αρχές να του το γνωστοποιήσει. Σε διαφορετική περίπτωση ο τρίτος έχει αξιώσεις εναντίον της εταιρείας και συνεπώς υπάρχει δυνατότητα αποκατάστασης της ζημίας, που τυχόν υποστεί.

και μέχρις ότου εκδοθεί δικαστική απόφαση επ' αυτής, εισάγεται σε ένα αμφισβητούμενο καθεστώς λειτουργίας και άσκησης εμπορικής δραστηριότητας, το οποίο μπορεί να οδηγήσει ακόμα και σε οικονομική της κατάρρευση, λαμβανομένου υπόψη ότι ελλοχεύει σοβαρός κίνδυνος διακοπής νέων εμπορικών συναλλαγών, άρνησης χρηματοδότησής της, ακόμα και εκκίνησης της διαδικασίας αναγκαστικής εκτέλεσης από δανειστές της²⁵⁹.

Οι ως άνω συνέπειες λαμβάνουν μεγαλύτερες διαστάσεις όταν η αγωγή ακύρωσης ασκείται καταχρηστικά. Από τη γραμματική διατύπωση της διάταξης του άρθρου 137 δεν γίνεται διάκριση των αγωγών, που υποβάλλονται στις διατυπώσεις δημοσιότητας. Συνεπώς, ακόμα και η αγωγή ακύρωσης, η οποία καταφανώς έχει ασκηθεί καταχρηστικά και είναι βέβαιο ότι θα απορριφθεί δικαστικά, πρέπει να δημοσιευθεί στο Γ.Ε.ΜΗ., με ό,τι αυτό συνεπάγεται κατά τα ανωτέρω. Έτσι, η εταιρεία τίθεται σε κίνδυνο να υποστεί τις ως άνω ενδεικτικά αναφερόμενες δυσμενείς επιπτώσεις, μέχρι την έκδοση της δικαστικής απόφασης, που θα απορρίπτει την καταχρηστικώς ασκηθείσα αγωγή. Σε αυτήν την περίπτωση η εταιρεία αδυνατεί να προστατευθεί έναντι των μετόχων, που τυχόν έχουν αντιτιθέμενα συμφέροντα με αυτά του νομικού προσώπου και εκμεταλλευόμενοι τη ρύθμιση περί δημοσιότητας της αγωγής ακύρωσης, προσπαθούν να πλήξουν τα εταιρικά συμφέροντα με σκοπό την ικανοποίηση των ιδίων συμφερόντων τους.

Μία λύση, που θα εξισορροπούσε μεταξύ της προάσπισης των συμφερόντων των τρίτων και αυτών του νομικού προσώπου θα ήταν σε περιπτώσεις πρόδηλης απόρριψης της αγωγής ακύρωσης, να παρέχεται η δυνατότητα στην εταιρεία να προσφύγει δικαστικά (βλ. διαδικασία ασφαλιστικών μέτρων) και να ζητήσει να της επιτραπεί η μη δημοσίευση της αγωγής ακύρωσης στο Γ.Ε.ΜΗ., λόγω της πρόδηλης

²⁵⁹ Άλλωστε δεν πρέπει να λησμονούμε ότι ο νομοθέτης πρέπει κατά τη θέσπιση κανόνων δικαίου να λαμβάνει υπόψη και τις αντίστοιχες ρυθμίσεις των άλλων κρατών μελών, ώστε οι ρυθμίσεις που θα θεσπίζονται να είναι ανταγωνιστικές και να ενισχύουν την επιχειρηματικότητα και την ανάπτυξη, χωρίς βέβαια να θυσιάζεται η ασφάλεια δικαίου. Βλ. αναλυτικότερα για την αλληλεπίδραση των κανόνων του εμπορικού δικαίου στα κράτη μέλη σε : *Judge David Edward, Corporations and the Court, Corporate Law : The European Dimension*, 1991.

απόρριψης της αγωγής, ούτως ώστε να αποφευχθούν, για το μεσοδιάστημα από την δημοσίευση της αγωγής μέχρι τη δημοσίευση της δικαστικής απόφασης περί απόρριψής της, οι δυσμενείς επιπτώσεις, που θα επέλθουν στην εταιρεία.

Εν κατακλείδι, επισημαίνεται ότι η εταιρεία δύναται στην περίπτωση καταχρηστικής άσκησης αγωγής ακύρωσης απόφασης ΓΣ, από τη δημοσίευση της οποίας στο Γ.Ε.ΜΗ. έχει αποδεδειγμένα υποστεί ζημία, να αξιώσει την αποκατάσταση της ζημίας αυτής από τους ενάγοντες μετόχους. Η νομική βάση της αγωγής της στοιχειοθετείται στην παραβίαση της διάταξης του άρθρου 281ΑΚ²⁶⁰ και στην υποχρέωση πίστης των μετόχων²⁶¹, είτε η τελευταία θεωρηθεί ότι υφίσταται ως αυτόνομη αρχή είτε ότι πηγάζει από την ΑΚ281, που περιέχει στο πραγματικό της το όριο της καλής πίστης, ή τέλος από την ΑΚ919²⁶², στις περιπτώσεις που υπάρχει και υποκειμενικό στοιχείο, ήτοι πρόθεση του μετόχου να βλάψει την εταιρεία.

4.3. Ίαση ελαττωματικών αποφάσεων

Στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων δεν υπάρχει ειδική διάταξη περί θεραπείας/ίσης των αποφάσεων ΓΣ. Να διευκρινίσουμε ότι ίαση χωρεί μόνον για τις άκυρες και ακυρώσιμες αποφάσεις της ΓΣ και όχι για τις ανυπόστατες.

Εκκινώντας από τις άκυρες αποφάσεις, η κρατούσα θέση της θεωρίας²⁶³ και της νομολογίας είναι ότι για την ίαση των άκυρων αποφάσεων ΓΣ, εφαρμόζεται

²⁶⁰ Η ΑΚ281 είναι και η ίδια ένας λευκός κανόνας δικαίου, δηλαδή δεν εξειδικεύει κάποιο συμφέρον, που προστατεύεται εν προκειμένω αφηρημένα, αλλά αφορά συγκυριακές συγκρούσεις συμφερόντων. Βλ αναλυτικότερα σε: *Χελιδόνης Απόστολος*, Η κατάχρηση δικαιώματος- Μία συστηματική και νομολογιακή ανασκόπηση, Εφ ΑΔ 2016/650, 655 επ.

²⁶¹ *Μαστροκώστας Χρήστος*, Λύση και εκκαθάριση της Ανώνυμης Εταιρίας, 2016, σελ. 10 επ. ·*Καραμανάκου Ελένη*, Η υποχρέωση πίστης των μετόχων, 2013, σελ. 247 επ., *Τέλλης Νίκος*, Υποχρέωση πίστης του μετόχου, και ιδιαίτερα του μετόχου μειοψηφίας, ΕπισκεΔ 2002/907 επ.

²⁶² Με την οποία παρέχεται μόνον αξίωση αποζημίωσης.

²⁶³ Βλ. για την άποψη ότι αφορά μόνον τις ακυρώσιμες αποφάσεις σε: *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, «Επικύρωση» αποφάσεως Γ.Σ. – κριτικές παρατηρήσεις στην ΑΠ 876/2010 κα συμβολή σε μία νέα ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 183 § 1 ΑΚ, ΕλλΔνη 2013/30, 35 επ.

συμπληρωματικά η διάταξη του άρθρου 183ΑΚ. Το Ανώτατο Ακυρωτικό δικαστήριο δέχθηκε ότι «επικύρωση άκυρης κατά τις εν λόγω διατάξεις απόφασης της γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, με νέα μη ελαττωματική, δεν χωρεί. Η γενική συνέλευση δικαιούται βεβαίως να επαναλάβει την απόφαση χωρίς τα ελαττώματά της, η επικύρωση όμως δεν έχει αναδρομική δύναμη αλλά ισχύει για το μέλλον (*ex nunc*). Στην πραγματικότητα δεν υπάρχει επικύρωση αλλά υπάρχει μία νέα απόφαση, η οποία για να είναι έγκυρη πρέπει να τηρηθούν όλοι οι απαιτούμενοι από το νόμο ή το καταστατικό όροι»²⁶⁴.

Έτσι, γίνεται δεκτό ότι η ΓΣ μπορεί να επικυρώσει με νεότερη απόφασή της, η οποία δεν πάσχει ελαττωμάτων, την αρχική απόφαση και να επαναλάβει το περιεχόμενό της τηρουμένων όλων των όρων του καταστατικού και του νόμου, ενώ δεν αρκεί η απλή επιβεβαίωση του περιεχομένου της προγενέστερης απόφασης. Η απαίτηση βέβαια αυτή κατά ακριβολογία δεν αποτελεί επικύρωση της απόφασης, καθιστώντας την ρύθμιση του ΑΚ183 άνευ αντικειμένου. Σε κάθε περίπτωση, με την «επικύρωση» η προγενέστερη απόφαση δε θα έχει αναδρομική ισχύ και μάλλον λειτουργεί σε επίπεδο εννόμου συμφέροντος για αναγνώριση ακυρότητας, εφόσον οι μέτοχοι που ψήφισαν την επικύρωση της απόφασης δεν έχουν έννομο συμφέρον να επικαλούνται την ακυρότητα²⁶⁵.

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το ζήτημα στην περίπτωση των ακυρώσιμων αποφάσεων, καθ' ότι οι τελευταίες συνεχίζουν και παράγουν έννομα αποτελέσματα μέχρι την ακύρωσή τους με τελεσίδικη δικαστική απόφαση. Έτσι, έχει υποστηριχθεί η άποψη

²⁶⁴ ΑΠ 876/2010, ΕΕμπΔ 2011/93· Β. αναλυτικά για την κριτική στην απόφαση *Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος*, «Επικύρωση» αποφάσεως Γ.Σ. – κριτικές παρατηρήσεις στην ΑΠ 876/2010 και συμβολή σε μία νέα ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 183 § 1 ΑΚ, ΕλλΔνη 2013/30, 36 επ., κατά τον οποίο η ως άνω απόφαση «συγχέει το πραγματικό “επικύρωση” με τις έννομες συνέπειές της, οι οποίες απορρέουν από την “νέα κατάρτιση”. (...) η επικύρωση δεν απαιτεί νέα κατάρτιση με ότι αυτό συνεπάγεται αλλά ισχύει ως νέα κατάρτιση αποκλειστικά και μόνον ως προς τις έννομες συνέπειές της (ενέργεια *ex nunc*).».

²⁶⁵ *Περάκης Ευάγγελος*, Η ίση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά τα άρθρο 35α§2 Ν. 2190/1920, σε: Γενέθλιον Απόστολου Σ. Γεωργιάδη, 2006, σελ. 1700.

ότι στις ακυρώσιμες αποφάσεις δεν τυγχάνει εφαρμογής η ΑΚ183, εφόσον βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή της είναι η ύπαρξη άκυρης δικαιοπραξίας ή τουλάχιστον σοβαρής αμφιβολίας ως προς την ακυρότητα αυτής²⁶⁶. Αν, όμως, δεν εφαρμόζεται η ΑΚ183 ποια διάταξη πρέπει να εφαρμοστεί στην περίπτωση της επικύρωσης ακυρώσιμων αποφάσεων;

Το ζήτημα απασχόλησε τον καθηγητή Λ. Γεωργακόπουλο²⁶⁷, ο οποίος πρότεινε την αναλογική εφαρμογή της ΑΚ156, η οποία ρυθμίζει την απόσβεση του δικαιώματος για ακύρωση και στις ακυρώσιμες αποφάσεις της ΓΣ, με την έννοια ότι η επικύρωση της απόφασης από τη ΓΣ δύναται να θεωρηθεί ως σιωπηρή παραίτηση κατά το ως άνω άρθρο. Εντούτοις, η θέση αυτή δέχθηκε κριτική καθ' ότι παρατηρείται διάσταση μεταξύ του δικαιούχου της ακύρωσης της απόφασης και του προσώπου που προβαίνει σε επικύρωσή της²⁶⁸. Ειδικότερα, νομιμοποιούμενα πρόσωπα να ασκήσουν την αγωγή ακύρωσης απόφασης ΓΣ είναι οι μέτοχοι, ενώ η επικύρωση της απόφασης ΓΣ γίνεται από την εταιρεία.

Ο καθηγητής Τουντόπουλος, ο οποίος ασχολήθηκε σε πρόσφατη μελέτη του με το ζήτημα, χαρακτηρίζει τη διάσταση αυτή *«όλως φαινομενική και συνδέεται με την ιδιαίτερη φύση των αποφάσεων των γενικών συνελεύσεων, όπου εκ των πραγμάτων διαφορετικό είναι το υποκείμενο στο οποίο αναγνωρίζεται το δικαίωμα ψήφου (μέτοχος) και διαφορετικό το υποκείμενο στο οποίο καταλογίζεται η απόφαση (ανώνυμη εταιρεία)»*. Έτσι, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι *«εάν θεωρηθεί ότι η μεταγενέστερη ανεπίληπτη επανάληψη της ακυρώσιμης απόφασης της γενικής συνέλευσης συνιστά*

²⁶⁶²⁶⁶ Τουντόπουλος Βασίλειος, Ίαση ακυρώσιμης απόφασης γενικής συνέλευσης α.ε. δια της επικύρωσης αυτής, ΝοΒ 2018/609, 612 επ. με παραπομπές και σε αλλοδαπές έννομες τάξεις για την αντιμετώπιση του ζητήματος.

²⁶⁷ Γεωργακόπουλος Λεωνίδας, Το δίκαιον των εταιρειών, ΙΙ, 1972, σελ. 352 επ.

²⁶⁸ Για τη διάσταση μεταξύ δικαιοπρακτήσαντος και δικαιούχου ακύρωσης βλ. αναλυτικά σε: Τουντόπουλος Βασίλειος, Ίαση ακυρώσιμης απόφασης γενικής συνέλευσης α.ε. δια της επικύρωσης αυτής, ΝοΒ 2018/609, 617 επ.

παραίτηση από το δικαίωμα ακύρωσης (ΑΚ 156), η ίαση επέρχεται αναδρομικά και ανατρέχει στο χρόνο λήψης της αρχικής απόφασης».

Η ανωτέρω θέση εξυπηρετεί τόσο την ανάγκη της ασφάλειας του δικαίου και των συναλλαγών, όσο και τα συμφέροντα της εταιρείας, αφού η τελευταία απαλλάσσεται από κόστη και καθυστερήσεις, με δυσμενείς επιπτώσεις για τη λειτουργία της. Ταυτόχρονα προστατεύονται επαρκέστερα και οι καλόπιστοι τρίτοι. Τούτο διότι ενώ και στο ισχύον δίκαιο (άρθρο 137 παρ. 10 εδαφ. γ') προβλέπεται ότι σε περίπτωση ακύρωσης απόφασης ΓΣ δεν θίγονται τα δικαιώματα τρίτων, που αποκτήθηκαν με απόφαση που ακυρώθηκε ή με πράξη που διενεργήθηκε με βάση την απόφαση αυτή, εκτός αν ο τρίτος γνώριζε ή αγνοούσε από βαριά αμέλεια το ελάττωμα της απόφασης, προβλέπεται επίσης, σε αντίθεση με το προϊσχύσαν, η δημοσίευση στο Γ.Ε.ΜΗ. της αγωγής ακύρωσης. Συνεπώς, λόγω της προβλεπόμενης πλέον δημοσιότητας της αγωγής ακύρωσης θα είναι εξαιρετικά δύσκολο για τον καλόπιστο τρίτο να αποδείξει την καλοπιστία του, ήτοι ότι δεν γνώριζε το ελάττωμα της απόφασης και να προστατευθεί.

Από την άλλη πλευρά, σε περίπτωση που δεν γίνει δεκτή η ως άνω θέση, η επικύρωση της απόφασης, κατά την άποψη της κρατούσας νομολογίας αποτελεί νέα απόφαση και τα αποτελέσματά της ισχύουν μόνο για το μέλλον. Ακόμα, όμως και σε αυτήν την περίπτωση είναι κρίσιμος ο χρόνος επικύρωσης της απόφασης, διότι συντρέχουν διαφορετικές έννομες συνέπειες.

Έτσι, εάν η απόφαση ΓΣ επικυρωθεί πριν την άσκηση της αγωγής ακύρωσης ή πριν τη συζήτησή της, τότε ελλείπει από τον ενάγοντα το έννομο συμφέρον κατ' άρθρο 68 ΚΠολΔ, δεδομένου ότι με την ανεπίληπτη πλέον απόφαση της ΓΣ ήρθη το ελάττωμα²⁶⁹. Σύμφωνα δε με τον καθηγητή Τουντόπουλο *«η ανεπίληπτη επανάληψη της ελαττωματικής απόφασης Γ.Σ. αποτελεί μορφή in natura αποζημίωσης του μετόχου*

²⁶⁹ Γεωργιάδης Απόστολος – Λιακόπουλος Θανάσης, Θεραπεία ελαττωματικών αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 1991/541, 545-546· Μαρίνος Μιχαήλ - Θεόδωρος, «Επικύρωση» αποφάσεως Γ.Σ. – κριτικές παρατηρήσεις στην ΑΠ 876/2010 και συμβολή σε μία νέα ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 183 § 1 ΑΚ, ΕλλΔνη 2013/37 με περαιτέρω παραπομπές.

της ανώνυμης εταιρείας, που σκοπό έχει την αποκατάσταση της νομιμότητας στη λειτουργία της τελευταίας»²⁷⁰. Στην περίπτωση βέβαια αυτή οι μέτοχοι που άσκησαν την αγωγή δικαιούνται κατ' άρθρο 137 παρ. 6 εδαφ. δ' να ζητήσουν από την εταιρεία τα έξοδα της δίκης ακύρωσης, στα οποία υποβλήθηκαν, καθώς και την αποκατάσταση της ζημίας, που υπέστησαν λόγω της επικύρωσης.

Τέλος, είναι αυτονόητο ότι ίαση ελαττωματικής (άκυρης ή ακυρώσιμης) απόφασης επέρχεται και αν δεν ασκηθεί εντός της εκ του νόμου προβλεπόμενης προθεσμίας αγωγή ακύρωσής της από τα νομιμοποιούμενα πρόσωπα. Σε αυτές τις περιπτώσεις μετά την παρέλευση του χρόνου προσβολής των ελαττωμάτων, τα τελευταία θεραπεύονται και δεν μπορεί πλέον να αμφισβητηθεί η απόφαση.

²⁷⁰ Τουντόπουλος Βασίλειος, Έαση ακυρώσιμης απόφασης γενικής συνέλευσης α.ε. δια της επικύρωσης αυτής, ΝοΒ 2018/609, 622.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στη σύντομη ανασκόπηση του ζητήματος των ελαττωματικών αποφάσεων, που επιχειρήθηκε με την παρούσα εργασία, διαπιστώσαμε ότι ο νέος Νόμος δεν επέφερε τις προσδοκούμενες αλλαγές. Αυτό ισχύει βέβαια όχι μόνον στο πεδίο των ελαττωματικών αποφάσεων αλλά και εν γένει στο δίκαιο της α.ε., το οποίο εν τέλει δεν αναμορφώθηκε.

Εντούτοις, δεν πρέπει να παραγνωρίσουμε ότι σε πολλά ζητήματα, που απασχόλησαν την ελληνική νομολογία και θεωρία, ικανοποιήθηκε η ανάγκη αποσαφηνίσεώς τους, με σκοπό να περιορισθεί η ανασφάλεια δίκαιου και ο κίνδυνος αυθαιρεσίας των δικαστηρίων.

Αυτό, όμως, αρκεί; Η απάντηση που πρέπει να δοθεί είναι αρνητική. Ειδικά στον κλάδο του εμπορικού δικαίου η ταχύτητα και η ευελιξία πρέπει να συμπορεύονται με την ασφάλεια του δικαίου και την προστασία των συναλλαγών. Πολλές φορές όμως, έρχονται σε σύγκρουση μεταξύ τους. Ακριβώς εκεί χρειάζεται η παρέμβαση του νομοθέτη, προκειμένου να διαχειριστεί αυτή τη σύγκρουση, με σκοπό την αρμονική συνύπαρξή τους. Ωστόσο, το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο, συγκριτικά με άλλες ευρωπαϊκές έννομες τάξεις, δεν κατάφερε να καταστήσει την ελληνική α.ε. ανταγωνιστική στο διεθνές επιχειρηματικό περιβάλλον, αφού στο μεγαλύτερο μέρος του διατήρησε τις ισχύουσες διατάξεις του Ν. 2190/1920, όπως αυτές είχαν τροποποιηθεί. Οι εμπορικές συνθήκες όμως και τα συναλλακτικά ήθη έχουν αλλάξει, η τεχνολογία εξελίσσεται και το δίκαιο των α.ε., το οποίο βρίσκεται στην καρδιά του εμπορικού δικαίου πρέπει όχι να παρακολουθεί τις εξελίξεις αλλά να συμβαδίζει με αυτές.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

I. ΕΛΛΗΝΙΚΗ

Αθανασίου Λία	Η σύμβαση διαχείρισης εταιρείας και εξωεταιρικές συμφωνίες, Δ/νη 2004/973
Της ίδιας	Μέτοχοι και εταιρική εποπτεία, 2010
Αλεξανδρίδου Ελίζα	Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2012
Αλικάκος Πέτρος	Η απόφαση στις ενώσεις προσώπων και στα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, 2004
Αντωνόπουλος Βασίλης	Δίκαιο Α.Ε. και Ε.Π.Ε., 2012
Αυγητίδης Δημήτρης	Αρχή της ισότιμης μεταχείρισης των μετόχων, σε: Ευάγγελος Περάκης, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010
Βαθρακοκοίλης Αντώνιος	Μερικές σκέψεις για το ανυπόστατο των αποφάσεων της ΓΣ της ΑΕ μετά τον ν. 4548/2018, ΕλλΔνη 2019/701
Βερβεσός Νικόλαος	Ανυπόστατο απόφασης γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας- Παρατηρήσεις στην απόφαση ΑΠ 1340/2017, ΕΕμπΔ 2017/563
Του ιδίου	Ασήμαντες παραβάσεις στο δίκαιο των ελαττωματικών αποφάσεων της γενικής συνέλευσης μιας ανώνυμης εταιρίας – Σκέψεις εξ αφορμής της ΑΠ 410/2016, ΔΕΕ 2017/732
Του ιδίου	Εξωεταιρική συμφωνία ανάμεσα σε όλους τους μετόχους της εταιρίας (omnilaterale gesellschaftervereinbarung) και ακυρότητα της απόφασης της γενικής συνέλευσης των μετόχων. Συγχρόνως παρατηρήσεις στην απόφαση 1121/2006 του Αρείου Πάγου, ΕΕμπΔ 2007/928
Του ιδίου	Σκέψεις για το μη εναρμονιζόμενο τμήμα του εμπορικού δικαίου, σε: Κοινοτικό Δίκαιο & Εμπορικό Δίκαιο, 2007
Βόγκλης Ελευθέριος	Η απαγόρευση αντιφατικής συμπεριφοράς στο παράδειγμα του εμπορικού δικαίου και ειδικά των τραπεζικών συμβάσεων, σε : Αναμνηστικό Τόμο Λεωνίδα Γεωργακόπουλου, Τόμος Ι, 2016
Βούσουρας Χρίστος	Οι ανυπόστατες αποφάσεις των γενικών συνελεύσεων ανώνυμης εταιρίας – Σκέψεις κριτικής και δικαιολογιακής προσέγγισης των άρθρων 35β-γ του ν. 2190/1920 (άρθρ. 43 και 44 ν. 3604/2007), ΝοΒ 2012/518

Γέσιου – Φαλτσή Πελαγία	Συμμετοχή και ψήφος σε Γενική Συνέλευση Ανώνυμης Εταιρείας δυνάμει αποφάσεως ασφαλιστικών μέτρων για την προσωρινή ρύθμιση καταστάσεως επί αμφισβητήσεως της μετοχικής ιδιότητας προσώπου. Ζητήματα επί ανακλήσεως της παραπάνω αποφάσεως, ΕλλΔνη 2019/89
Γεωργακόπουλος Λεωνίδα	Εγχειρίδιο Εμπορικού Δικαίου, 1996
Του ιδίου	Η διμελής (50-50%) ανώνυμη εταιρία ως ερμηνευτικό πρόβλημα (γνωμ), ΔΕΕ 1998/661
Του ιδίου	Το Δίκαιο των Εταιρειών, Τόμος 2, 1972
Του ιδίου	Το δίκαιον των εταιρειών, II, 1972
Του ιδίου	Το Κέρδος: Ο πυρήνας του εμπορικού δικαίου, 2008
Γεωργιάδη Απόστολου– Λιακόπουλου Θανάση	Θεραπεία ελαττωματικών αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 1991/543
Γιοβαννόπουλος Ρήγας	Ακυρώσιμες αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης, ΕπισκΕΔ 2008/446
Του ιδίου	Ακυρότητα αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010
Του ιδίου	Ακυρωσία αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Ευάγγελο Περάκη, Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010
Του ιδίου	Ανυπόστατες αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, σε Ευάγγελο Περάκη Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010
Του ιδίου	Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης α.ε., 2012
Δασκαλόπουλος Παναγιώτης	Αποφάσεις Γενικής Συνέλευσης Ανώνυμης Εταιρίας αντίθετες στα χρηστά ήθη, 2019
Δρυλλεράκης Ιωάννης	Καταχρηστική άσκηση δικαιώματος ψήφου της ΓΣ της ΑΕ προς εκλογή Διοικητικού της Συμβουλίου, ΔΕΕ 2008/435
Θεόδωρος Κατσάς	Μηχανισμοί διαχείρισης της συγκρούσεως συμφερόντων στο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, ΔΕΕ 2019/1075
Καραβάς Κωνσταντίνος	Εγχειρίδιο περί Ανωνύμων Εταιρειών, 1938

Καραγκουνίδης Απόστολος	Η ατελέσφορη ρύθμιση των ανυπόστατων αποφάσεων της Γ.Σ. στην Ανώνυμη Εταιρία. (Υπό το πρίσμα των ΑΠ 1340/2017 και ΕφΘεσ 549/2016) σε Συλλογικό Έργο, Τμητικός Τόμος Νικολάου Θ. Νίκα, 2018
Καραμανάκου Ελένη	Η υποχρέωση πίστης των μετόχων, 2013
Καράσης Μαριάνος	Ζητήματα εξωεταιρικής συμφωνίας ανώνυμης εταιρείας, ΧρΙΔ 2011/142.
Κατσάς Θεόδωρος	Η ανυπόστατη απόφαση της Γενικής Συνελεύσεως των μετόχων, ΝοΒ 2016/783
Κιντής Σταύρος	Ακυρότης και ακυρωσία των αποφάσεων της γενικής συνελεύσεως της ανωνύμου εταιρίας, 1981
Του ιδίου	Συνέπειαι της παραβάσεως του δικαιώματος αιτήσεως πληροφοριών, ΕΕμπΔ 1976/577
Κοτσίρης Λάμπρος	Ανυπόστατες και άκυρες αποφάσεις οργάνων της ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 1997/842
Του ιδίου	Ελαττωματικές αποφάσεις γενικής συνέλευσης Α.Ε. μετά τον ν. 3604/2007. Σχέση με τις διατάξεις ΑΚ. Περιοριστική αναφορά των λόγων ανυποστάτου. Κύρωση σε περίπτωση μη υπογραφής του δια περιφοράς πρακτικού από όλους τους μετόχους, ΕΕμπΔ 2015/487
Του ιδίου	Σύμβαση μετόχων καταρτιζόμενη από όλους τους μετόχους, ως δικαιοπρακτικό θεμέλιο σύμβασης πώλησης μετοχών, ΕΕμπΔ 2006/237
Του ιδίου	Φαινόμενο του δικαίου και αρχή της εμπιστοσύνης, ΕΕΝ 34/1967
Κουλορίδας Αθανάσιος	Οι αποφάσεις των μετόχων : Παρακμή της γενικής συνέλευσης, σε «Οι αναμορφώσεις του εταιρικού δικαίου 2018-2019», 28 ^ο Συνέδριο ΣΕΕ, 2019
Κωστόπουλος Γεώργιος	Συμμετοχή ή μη συμμετοχή στη ΓΣ με ασφαλιστικά μέτρα, ΕΕμπΔ 2005/651
Λεβαντής Ελευθέριος	Το Δίκαιο των εμπορικών εταιριών, Τόμος 3 – Ανώνυμες Εταιρίες, 1994
Λιακόπουλος Αθανάσιος	Η άρση της αυτοτέλειας του νομικού προσώπου, 1993
Μάζης Παναγιώτης	Δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου και αίτημα αναβολής της γενικής συνέλευσης, ΔΕΕ 2017/606

Μαρίνος Μιχαήλ – Θεόδωρος	«Επικύρωση» αποφάσεως Γ.Σ. – κριτικές παρατηρήσεις στην ΑΠ 876/2010 κα συμβολή σε μία νέα ερμηνευτική προσέγγιση του άρθρου 183 § 1 ΑΚ, ΕλλΔνη 2013/30
Του ιδίου	Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ – Συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 35γ του Ν. 2190/1920 και στην έννοια της συλλογικής δικαιοπραξίας «απόφαση νομικού προσώπου», ΧρΙΔ 2013/241
Του ιδίου	Αποφάσεις της ΓΣ με ηρτημένη ακυρότητα λόγω ελλείψεως όρου του ενεργού και άρθρο 35β Κ.Ν. 2190/1920 (Άκυρες αποφάσεις ΓΣ), ΕΕμπΔ 212/529
Του ιδίου	Ενοχική συμφωνία μετόχων και καταστατικό – Μερικές δογματικές παρατηρήσεις στη διάκριση μεταξύ καταστατικής και ενοχικής σύμβασης με αφορμή την απόφαση ΑΠ 1121/2006, Ελ. Δ/νη 2008/677
Του ιδίου	Ζητήματα ιάσιμης και μη ακυρότητας αποφάσεως γενικής συνελεύσεως – συμβολή στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, ΝοΒ 2012/1649
Του ιδίου	Ιάσιμη και μη ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνελεύσεως – μερικές παρατηρήσεις στην ερμηνεία του άρθρου 35β ν. 2190/1920, σε: Αναμνηστικός Τόμος Καθηγητή Αντωνίου Μ. Αντάπαση, 2013
Του ιδίου	Το ατομικό δικαίωμα πληροφόρησης του μετόχου, σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2009
Του ιδίου	Εταιρική συμμετοχή και ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, αποσβεστική προθεσμία έγερσης ακυρωτικής αγωγής (άρθρο 35 παρ. 2 Ν. 2190/1920), ΕΕμπΔ 2001/1
Μάρκου Ιωάννης	Δικαίωμα μειοψηφίας μετόχων προς υποβολή αίτησης περί αναβολής λήψης αποφάσεων έκτακτης ΓΣ των μετόχων επί των θεμάτων της ημερήσιας διάταξης, ΔΕΕ 2017/161
Του ιδίου	Η Γενική Συνέλευση των Μετόχων της ΑΕ, 2016
Του ιδίου	Η καταχώριση στο μητρώο α.ε. και η δημοσίευση στο τεύχος ΑΕ και ΕΠΕ της Ε.τ.Κ ως νομική κατάσταση, Αρμ 2000/1609
Του ιδίου	Η νέα αναμόρφωση του νόμου περί ανωνύμων εταιριών – Μια πρώτη αποτίμηση των βασικών θέσεων του Ν. 4548/2018, ΧρΙΔ 2019/14
Του ιδίου	Πρώτες σκέψεις επί της προτάσεως σχεδίου νόμου αναμόρφωσης του κωδ. Ν 2190/20, ΕΤρΑξΧρΔ 2006/789
Του ιδίου	Το δίκαιο της ΑΕ, Εισαγωγή – Ερμηνεία – Νομολογία, Τόμος Ι, 2013

Μαστροκώστας Χρήστος	Λύση και εκκαθάριση της Ανώνυμης Εταιρίας, 2016
Dr. Ebernoth Carsten—Thomas/Μηνούδης Μιχαήλ	Η διαμόρφωσις του δικαιώματος αιτήσεως πληροφοριών εις το γερμανικόν και το ελληνικόν δίκαιον, ΕΕμπΔ 1970/337
Μήτσου Άννα	Η άσκηση του δικαιώματος ψήφου στις εισηγμένες εταιρίες, 2009
Μούζουλας Σπήλιος	N. 3604/2007 για ην αναμόρφωση και τροποποίηση του Κ.Ν. 2190/1920 περί ανωνύμων εταιριών, 2008
Μπέης Κώστας	Γνωμοδότηση – Διακοπή της αποσβεστικής προθεσμίας για την κήρυξη ακυρότητας απόφασης της γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, Δ(ίκη) 1985/132
Μπεχλιβάνης Αχιλλέας	Ακυρότητα αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε: Β. Αντωνόπουλος/Σ. Μούζουλας, Ανώνυμες Εταιρίες, Τόμος 2, 2013
Του ιδίου	Ζητήματα από την ακυρωσία αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας (άρθρ. 35α κ.ν. 2190/1920), σε : Μιχαήλ – Θεόδωρος Μαρίνος, Ζητήματα από το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2009
Του ιδίου	Η ακυρότητα αποφάσεων γενικής συνέλευσης ανώνυμης εταιρίας, ΕπισκΕΔ 2008/469
Παμπούκης Κωνσταντίνος	Αναγνώριση της ιδιότητας μετόχου με ασφαλιστικά μέτρα. Ανυπόστατο αποφάσεων της γενικής συνέλευσης, σε : ΕπισκΕΔ 2015/409
Του ιδίου	Ανυπόστατες αποφάσεις της γενικής συνέλευσης, ΕπισκΕΔ 2008/473
Του ιδίου	Για το δικαίωμα της μειοψηφίας ν’ αναβάλει τη λήψη απόφασης στη γενική συνέλευση ανώνυμης εταιρίας, ΕΕμπΔ 86/555
Του ιδίου	Ελαττωματικότης αποφάσεως γενικής συνελεύσεως ανωνύμου εταιρίας. Δικαστικός έλεγχος του κύρους τοιαύτης αποφάσεως τροποποιούμενης το καταστατικόν, Αρμ. 1974/81
Του ιδίου	Π. Αντικανονικώς ληφθείσα απόφασις γενικής συνελεύσεως ανωνύμου εταιρίας – Αντικανονικώς γενομένη συγχώνευσις ανωνύμων εταιριών (γνμδ), Αρμ. 1976/451
Του ιδίου	Καθολική Γενική Συνέλευση, ΕλλΔνη 1994/516
Του ιδίου	Το δικαίωμα του μετόχου να ζητήσει πληροφορίες (δικαίωμα ενημερώσεως υπό στενή έννοια), Τιμ. Τόμος Λιτζερόπουλου, Τόμος, Β’, 1985

Παναγιωτοπούλου Γεωργία	Άρθρο 39: Δικαιώματα μειοψηφίας σε: Β. Αντωνόπουλο/Σ. Μούζουλα, Ανώνυμες Εταιρίες, Τόμος 2/2013
Παναγιώτου Παναγιώτης	Η εσωτερική και εξωτερική ευθύνη μελών του ΔΣ στην Α.Ε. μετά τον ν. 4548/2018, ΕλλΔνη 2018/1601
Παπανικολάου Παναγιώτης	Μεθοδολογία του Ιδιωτικού Δικαίου και Ερμηνεία των Δικαιοπραξιών, 2000
Του ιδίου	Άρθρο 178, σε: Γεωργιάδης Απόστολος/ Σταθόπουλος Μιχάλης, Αστικός Κώδικας – Γενικές Αρχές, 2016,
Παπαστερίου Δημήτριος–Κλαβανίδου Δέσποινα	Η σημασία των ανύπαρκτων δηλώσεων βουλήσεως και δικαιοπραξιών σε : Δίκαιο της δικαιοπραξίας, 2008
Πασσιάς Ιωάννης	Το δίκαιον της ανωνύμου εταιρείας, 2003
Του ιδίου	Το δίκαιον της ανωνύμου εταιρείας, Τόμος Β', 1969
Περάκης Ευάγγελος	Η ίαση ακυροτήτων των αποφάσεων της γενικής συνέλευσης κατά το άρθρο 35α§2 Ν. 2190/1920, σε: Γενέθλιον Απόστολου Γεωργιάδη, 2006
Του ιδίου	Το Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρίας, 2010
Του ιδίου	Το «νέο» Γενικό Εμπορικό Μητρώο (Ν 4635/2019) : Μερικές παρατηρήσεις, ΔΕΕ 2019/1545
Του ιδίου	Το νέο Δίκαιο της Α.Ε., 2018
Του ιδίου	Το νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρίας, 2007
Ρόκας Νικόλαος	Δύο ζητήματα εταιρικού δικαίου που απασχόλησαν πρόσφατα την νομολογία: Διορισμός προσωρινής διοίκησης σε ο.ε. – Ανυπόστατες αποφάσεις ΓΣ: Ανυπόστατη απόφαση ΓΣ λόγω συμμετοχής στην ψηφοφορία προσώπων που δεν είχαν μετοχική ιδιότητα, ΕΕμπΔ 2016/6
Του ιδίου	Εμπορικές Εταιρίες, 2008
Του ιδίου	Εμπορικές Εταιρίες, 2012
Του ιδίου	Εμπορικές Εταιρίες, 2018
Του ιδίου	Εμπορικές Εταιρίες, 2019

Του ιδίου	Ο νέος νόμος για τις ανώνυμες εταιρίες, ΝοΒ 2019/258
Του ιδίου	Τα όρια της εξουσίας της πλειοψηφίας εις το δίκαιον των ανωνύμων εταιριών, 1971
Σελέκος Πέτρος	Το Εμπορικό Μητρώο στο παράδειγμα του Μητρώου Α.Ε., σε : Μελέτες Εμπορικού και Ναυτικού Δικαίου, 1995
Σινανιώτη – Μαρούδα Αριστέα	Εταιρίες 2012
Σπυρίδωνος Αλέξανδρος	Ο προσωρινός (;) χαρακτήρας της ρύθμισης κατάστασης με ασφαλιστικά μέτρα. Πρόταση εφέσεως κατά απόφασης προσωρινής ρύθμισης κατάστασης απονέμουσας δικαίωμα ψήφου ΑΕ, ΕΠολΔ 2019/160
Του ιδίου	Τα δικαιώματα μειοψηφίας στην Α.Ε., 2001
Σταμάτης Κώστας	Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων, 2009
Σταυρακίδης Τριαντάφυλλος	Παρατηρήσεις στην ΠΠρΚεφ 53/2014, ΕλλΔνη 2015/234
Σωτηρόπουλος Γεώργιος	Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρίας, 2020
Τέλλης Νικόλαος	Ανάκληση απόφασης ασφαλιστικών μέτρων, βάσει της οποίας επετράπη συμμετοχή σε γενική συνέλευση α.ε., και συνέπειές της αναφορικά με το κύρος της οικείας απόφασης του εταιρικού οργάνου, ΕπισκΕΔ 2015/345
Του ιδίου	Ανυπόστατη απόφαση γενικής Συνέλευσης ΑΕ διά περιφοράς, ΕπισκΕΔ 2014/67
Του ιδίου	Εσωτερική ευθύνη των διοικητών Α.Ε. – Άσκηση εταιρικής αγωγής – Μια πρώτη προσέγγιση υπό το φώς του νέου δικαίου της Α.Ε. (Ν. 4548/2018), ΕπισκΕΔ 2019/21
Του ιδίου	Υποχρέωση πίστης του μετόχου, και ιδιαίτερα του μετόχου μειοψηφίας, ΕπισκΕΔ , 2002/907
Τουντόπουλος Βασίλειος	Δίκαιο Κεφαλαιαγοράς, 2015
Του ιδίου	Ίαση ακυρώσιμης απόφασης γενικής συνέλευσης α.ε. δια της επικύρωσης αυτής, ΝοΒ 2018/609
Του ιδίου	Περιορισμοί του μετοχικού δικαιώματος ψήφου στο νέο δίκαιο της ανώνυμης εταιρείας, ΝοΒ 2019/244

Του ιδίου	Συμμετοχή και ψηφοδοσία προσώπων μη εχόντων τη μετοχική ιδιότητα σε γενική συνέλευση ανώνυμης εταιρείας – Σκέψεις σχετικά με την έννοια της ανυπόστατης απόφασης γενικής συνέλευσης και την αναδρομική εφαρμογή της απόφασης ανάκλησης ασφαλιστικών μέτρων με αφορμή την ΕφΚρ 107/2014, ΕλΔνη 2015/1323
Του ιδίου	Το δικαίωμα του μετόχου προς αποζημίωση για ελαττωματική (ακυρώσιμη) απόφαση γενικής συνέλευσης. Σκέψεις σχετικά με το άρθρο 35α παρ. 4 ν. 2190/1920, σε : Μ. – Θ. Μαρίνος, Ζητήματα από το Νέο Δίκαιο της Ανώνυμης Εταιρείας, 2009
Τσικρικιάς Δημήτριος	Χορήγηση δικαιώματος συμμετοχής σε γενική συνέλευση ανώνυμης εταιρείας με απόφαση ασφαλιστικών μέτρων – Δικονομικά ζητήματα, ΕφΑΔΠολΔ 2018/585
Χάνος Αντώνιος	Τελολογική ερμηνεία του Δικαίου και αρχή της αναλογικότητας, σε: Πεπραγμένα της Ελληνικής Εταιρείας Δικαιοφιλοσοφικής και Δικαιοϊστορικής Ερεύνης, με τίτλο Σκοπός, Τελεολογία και Δίκαιο – Εισηγήσεις ανακοινωθείσες εις το Διεπιστημονικό Φροντιστήριο 2006/2007, σε επιμέλεια : Ι. Στράγγα/Χαρ. Παπαχαλαράμπους
Του ιδίου	Τελολογική ερμηνεία των νομικών διατάξεων και τελολογικό σύστημα του δικαίου, σε: Πρακτικά Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου: Κωνσταντίνος Τσάτσος: Ο συγγραφέας, ο φιλόσοφος, ο πολιτικός, Αθήνα, 6 – 8 Νοεμβρίου 2009
Του ιδίου	Συμφέρον, Στάθμιση και Δίκαιο, σε: Πεπραγμένα της Ελληνικής Εταιρείας Δικαιοφιλοσοφικής και Δικαιοϊστορικής Ερεύνης, με τίτλο Αγαθό, συμφέρον και δίκαιο – Εισηγήσεις ανακοινωθείσες εις το Διεπιστημονικό Φροντιστήριο 2008/2009, σε επιμέλεια : Ι. Στράγγα/Αντ. Χάνου/Χαρ. Παπαχαλαράμπους/Χρυσ. Τσούκα, Τόμος 5
Χαρλαύτης Αντώνιος	Τα δικαιώματα των μειοψηφιών των μετόχων διά τον έλεγχο των ανωνύμων εταιριών, σε: Αφιέρωμα εις Ανδρέαν Λουκόπουλον, 1993
Χελιδόνης Απόστολος	Η κατάχρηση δικαιώματος- Μία συστηματική και νομολογιακή ανασκόπηση, Εφ ΑΔ 2016/650
Χριστοδούλου Δημήτριος	Ελαττωματικές αποφάσεις της Γενικής Συνέλευσης σε: Γεώργιος Σωτηρόπουλος, Δίκαιο Ανώνυμης Εταιρείας, Τόμος ΙΙ, 2020
Ψυχομάνης Σπυρίδων	Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2013
Του ιδίου	Δίκαιο Εμπορικών Εταιριών, 2018
Του ιδίου	Εμπορικό δίκαιο, 2 ^η έκδοση, 2007

II. ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

<i>Judge David Edward</i>	Corporations and the Court, Corporate Law: The European Dimension, 1991.
<i>Keith Walmsley</i>	Butterworths Company Law, 1991
<i>Richard Hooley</i>	Controlling contractual discretion, Cambridge Law Journal 72 (1), March 2013.
<i>Robert R. Pennington</i>	The Companies ACTS 1980 and 1981, London, 1983.
<i>S.N. Frommel/J.H. Thompson</i>	Company Law in Europe, London, 1975.
Schmidt Dominique	Les Droits de la minorité dans la société anonyme, 1970